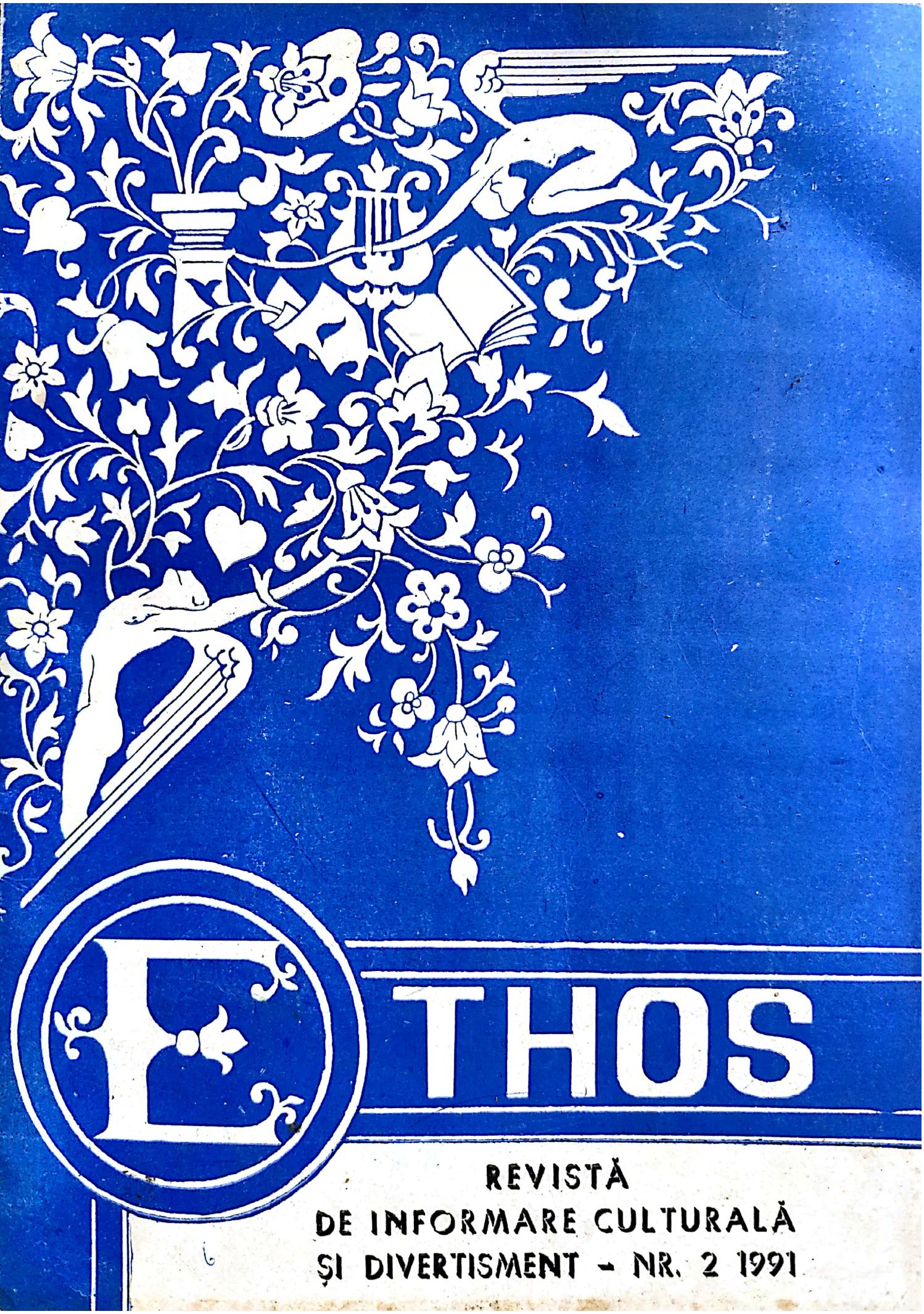

ETHOS

REVISTĂ
DE INFORMARE CULTURALĂ
ȘI DIVERTISMENT - NR. 2 1991

Scanned with OKEN Scanner

DEVIZA REVISTEI

„PREFER SĂ FIU UTIL MULTORA, DECÎT SĂ PLAC UNUIA SAU ALTUIA"

BATTISTA ALBERTI (1404—1472)
—arhitect, matematician, poet,
pictor şi sculptor italian.

CARTEA ÎNŢELEPCIUNII

Am întîlnit un profet;
Ducea în mîini
Cartea înţelepciunii.
„Domnule, i-am spus,
Lasă-mă să citesc."
„Copile..." a început el...
Eu: „Domnule,
Să nu mă crezi copil,
Căci multe ştiu
Din ce-i acolo;
Multe, da, da..."
El a surîs
Apoi a deschis cartea
Şi mi-a întins-o.
Mă mir şi azi cum n-am orbit pe loc.

STEPHEN CRANE
(poet american — 1871 — 1900 —)

Scanned with OKEN Scanner

INTERVIU

Astăzi — sociologul Petru Drișcu

Reintrarea României în Europa trece, neapărat, prin Bucovina

Redacția : Pentru început am dori să. . .

Petru Drișcu : V-aș ruga să nu repetați întrebarea primă din interviul din numărul inaugural al revistei.

R : De ce ?

P. D. Lipsea o continuare la modă atunci : „cine sînteți și ce ați făcut în ultimii cinci ani ?"

R : Acum nu mai este valabilă ?

P. D. : Ar putea fi numai că moda, ca orice fenomen social, este definibilă în funcție și de evenimente. Astfel, lucru demonstrat de sociologi, lungimea rochiilor feminine este influențată și de dezvoltarea economică. Scurtimea lor apare în situațiile de criză. După o serie de, hai să le numim reproduceri dintr-o serie de noi ziare, se pare că ne aflăm la nivelul minim ca să nu spunem sub cota zero. Cît despre cei cinci ani este o reminiscență a „cincinalului calității". Ce răspuns s-ar putea da oare unei întrebări de genul „Ce ați făcut în cincinalul realizat în patru ani și jumătate ?" Oricum, această condensare temporală, „tranziența" lui Toffler, este valabilă. Timpul s-a condensat, polonilor le-au trebuit ani, nemților luni, cehilor săptămîni, ungurilor zile iar nouă... ore ! Iată rezonanța umorului în istorie. Oricum, să nu uităm, chiar dacă afirmația are o sorginte exterioară nouă, că : „masele au făurit și făuresc istoria".

R : Observ că răspunsurile au pe lîngă o tentă umoristică și o explicație... științifică.

P.D . După unii umorul ne-a dat rezistența, conform altor teorii am fost un monument de răbdare, cred însă, că de fapt, ne-am situat într-un soi de „colaboraționism tacit" definibil prin șoșoteli la unghiuri drepte, cu priviri încrucișate și cu anecdote la adresa... știm noi cui. În această atmosferă a explodat Revoluția, admirabil realizată de un tineret „entuziast". Pun cuvîntul în ghilimele pentru că el a fost demonetizat într-o perioadă mai mult sau mai puțin aurită și îl folosesc în sensul său exact și inițial, (entheos = stăpînit de divinitate).

R : Iată sîntem acum la un an de la Revoluție. Situația o vedem, o aflăm din ziare (setea de lectură a crescut enorm), o discutăm între noi. Sînt acestea noi fenomene sociale ? Vă pun această întrebare pentru că fiind de profesie sociolog, cred că veți încerca o definire a lor.

P. D. Cine concepe cultura ca pe un proces de ideologizare, pe bază de „voluntarism" de genul Salva-Vișeu ajunge la grandioasele manifestări telemaoiste gen „Cîntarea României" (păcat de degradarea unui poem bine intenționat atunci, într-o sintagmă , care producea alergie și comutarea aparatului TV pe alt canal). Cîștigul nostru, dacă poate fi numit astfel, al bucovinenilor, se traduce, de fapt, printr-o nealterare integrală a folclorului. Ce înseamnă patru decenii, mai drastice ultimile două, în comparație cu sutele de ani cînd noi am fost supuși și influențelor dictatoriale ale unor imperii învecinate ? Această adevărată „bază" de cultură românească, asimilatoare și prelucrătoare în același timp, de civilitate și civilizație occidentală a fost, trebuie să o recunoaștem „racordul" nostru cu Europa. Reintegrarea României în continentul nostru trece, neapărat, prin Bucovina. Îmi bazez afirmația prin faptul că o cultură populară ca a noastră își are filonul ei în creația populară. La prima vedere elementele ar putea fi sinonimizate. În Bucovina „bunul simț", „om de bine, de omenie", ospitalitatea au și alte conotații. Ele se traduc, în limbajul obișnuit, printr-o serie de caracteristici truvabile într-un areal bine delimitat, comparativ cu alții. Bucovineanul, gospodar din tată-n fiu, știe ce și cînd are ceva de făcut, are și o „sete de cunoaștere" (chiar dacă acest termen a căpătat și el accente peiorative), umanitarismul său și buna înțelegere cu alte neamuri, preluarea și valorificarea unor idei înaintate, sînt trăsături definitorii, specifice populației din această zonă. Tocmai ele vor trebui amplificate în noile condiții, lucru, cred eu, realizabil printr-o sporire a interesului pentru tot ceea ce este, și este viabil și mai ales sănătos, aici, adică în Bucovina.

R : În calitatea dumneavoastră de consilier al Inspectoratului Județean pentru Cultură, ce vă propuneți să realizați, împreună cu factorii auxiliari, în această direcție ?

P. D. Aș începe prin a arăta că este necesară o primă evaluare a stadiului de dezvoltare a satului. Această unitate geografică, psihologică, socială, a fost în ultimii ani, „modernizată" prin decrete „demolatoare". Din fericire, la noi, în special în zona de munte, unele efecte, așa zis „benefice" au fost estompate. Pierderea cea mai mare o avem, trebuie s-o recunoaștem, în planul relațiilor morale. Depopularea, îmbătrînirea, transferul spre o urbanitate silită, și nu tocmai întotdeauna civilizatoare în satele noastre, a condus la un aspect cu largi implicații în sistemul conștientizării. „Urbanizarea" comunelor, în concepțiile promovate forțat a condus de fapt la o uniformizare a tradițiilor, a condus la „plafonarea" unor gîndiri la nivelul ruperii lor de autentic. Plecînd de la aceste date ne-am propus o adevărată și necesară re-evaluare a satului bucovinean, un studiu științific al acestuia, prin cunoașterea exactă a tuturor localităților, a tendințelor ce se manifestă în dezvoltarea lor pe multiple planuri, a viziunii pe care trebuie să o avem, în comun, asupra lui, a satului, în pragul mileniului trei.

R : Referitor la aceasta să știți, revista „Ethos", care are înscrisă în program o asemenea direcție, vă stă la dispoziție.

P. D. Mulțumind pentru invitație aș dori nu numai să felicit colectivul redacțional pentru realizarea unei publicații ce, e drept, umple un loc rămas gol în peisajul atît de pestriț al publicisticii și de pe aici și aș dori chiar să-i ofer o sugestie : să se implice mult mai direct în valorificarea unui tezaur multă vreme ignorat, acela al readucerii aminte, pentru generațiile „manipulate unidirecțional" anterior, a adevăratelor valori din zonă.

R : Este, aceasta, de fapt, un prim punct al programului nostru, poate nu îndeajuns ilustrat. Oricum, numerele viitoare, vor fi axate, în special, pe aceste teme.

Vă mulțumim.

Scanned with OKEN Scanner

...PE EL, NOUĂ REDĂ-NI-L!...

„Și-acum mă-ntreb eu : simțirea adîncă
Cum de se naște pentru-n portret ?
Căci nu văzusem ochii tăi încă,
Știam atîta : că ești poet !“

„Să pot întinde mîna s-o pun pe fruntea ta
Încetul la o parte șuvițele le-aș da,
Senină să rămîie, curată ca un crin,
Icoana de iubire la care să mă-nchin.

Dar tu ca un luceafăr departe strălucești,
Abia cîte o clipă în cale-mi te ivești,
Apoi dispari ; și-n urmă rămîi în gîndul meu
Vedenie iubită la care mă-nchin eu.“

„Vîrful nalt al piramidei ochiul meu abia-l atinge . . .
Lîngă-acest colos de piatră vezi tu cît de mică sînt
Astfel tu-n a cărui minte universul se răsfrînge,
Al tău geniu peste veacuri rămîne-va pe pămînt.“

(Din volumul de versuri al VERONICĂI MICLE,
publicat la București în anul 1887)

MIHAI EMINESCU

Cărțile

Shakespeare ! adesea te gîndesc cu jale,
Prieten blînd al sufletului meu ;
Izvorul plin al cînturilor tale
Îmi sare-n gînd și le repet mereu.
Atît de crud ești tu, și-atît de moale,
Furtună-i azi și lînu-i glasul tău ;
Ca Dumnezeu te-arăți în mii de fețe
Și-nveți ce-un ev nu poate să te-nvețe.

De-aș fi trăit cînd tu trăiai, pe tine
Te-aș fi iubit atît — cît te iubesc ?
Căci tot ce simt, de este rău sau bine,
— Destul că simt — tot ție-ți mulțumesc.
Tu mi-ai deschis a ochilor lumine,
M-ai învățat ca lumea s-o citesc,
Greșind cu tine chiar, iubesc greșala ;
S-aduc cu tine mi-este toată fala.

Cu tine da... Căci eu am trei izvoară
Din care toată mintea mi-o culeg :
Cu-a ta zîmbire, dulce, lină, clară
A lumii visuri eu ca flori le leg ;
Mai am pe-un înțelept... cu-acela iară
Problema morții lumii o dezleg ;
Și-apoi mai am cu totul pentru mine
Un alt maestru, care viu mă ține...

Dar despre-acela, ah, nici vorbă nu e.
El e modest și totuși foarte mare.
Să tacă el, să doarmă ori să-mi spuie
La nebunii — tot înțelept îmi pare.
Și vezi, pe-acesta nu-l spun nimănuie.
Nici el nu vrea să-l știe orișicare,
Căci el vrea numai să-mi adoarmă-n brață
Și decît tine mult mai mult mă-nvață !

Horia

Să privească-Ardealul lunci i-e rușine
Că-a robit copiii-i pe sub mîni streine.

Ci-ntr-un nor de abur, într-un văl de ceață,
Își ascunde tristă galbena ei față.

Horia pe-un munte falnic stă călare :
O coroană sură munților se pare,

Iar Carpații țepeni îngropați în nori
Își vuiau prin tunet gîndurile lor.

— Eu am — zise-un tunet — suflet mare, greu,
Dar mai mare suflet bate-n pieptul său :

Fruntea-mi este albă ca de ani o mie,
Dară a lui nume mai mult o să ție.

— Nalți suntem noi munții — zise-un vechi Carpat —
Dar el e mai mare, că ni-i împărat.

Atunci luna iese, norilor regină,
Fruntea lui cea pală roșu o-nsenină,

Galbenele-i raze încing fruntea-i rece,
Că părea din munte diadem de rege.

Și un stol de vulturi muntele-ncongior,
Cugetînd că-i Joe, dumnezeul lor,

Cînd, în miezul nopții, cununat cu nymb,
Fulgere aruncă sus de pe Olymp.

NOTĂ LA „FĂT-FRUMOS DIN LACRIMĂ"

— GRAȚIAN JUCAN —

În revista Limbă și literatură, nr. 2/1989[1], Alexandru Metea publică un articol: Izvorul popular al basmului eminescian „Făt-Frumos din lacrimă".

După o scurtă trecere în revistă a interesului lui M. Eminescu pentru patrimoniul popular, autorul dezbate chestiunile privitoare la basm și crede că poetul a cunoscut basmul prin intermediul prietenului său, Miron Pompiliu, originar din ținutul Bihorului, Valea Crișului-Negru, bazat pe textul publicat de T. Teaha: Făt-Frumos crescut din lacrimă din cartea Graiul din Valea Crișului-Negru, E.A.R.S.R., București, 1962[2], așa cum a crezut un moment și Perpessicius[3] și cum continuă să creadă și D. Vatamaniuc[4].

De la publicarea basmului de către poet în Convorbiri literare (1870) și pînă astăzi, basmul eminescian a suscitat numeroase comentarii și a fost foarte mult reeditat, ba și versificat[5].

Autorul articolului dă cîteva indicații bibliografice, dar nu cunoaște bibliografia problemei în totalitate și nici nu e la curent cu bibliografia eminesciană, pe care un singur ins o are (atîta cîtă a putut aduna) în cultura românească.

Basmul eminescian Făt-Frumos din lacrimă n-a avut un izvor și model anume, întrucît poetul a realizat prin el o sinteză a basmului (cult) românesc la modul romantic, așa cum cunoștea el basmele populare din copilărie și tinerețe[6].

Problema a fost de mult rezolvată de Ion Popescu (-Sireteanu)[7], care deține întîietatea, și Ovidiu Bîrlea[8], care au arătat că basmul publicat de T. Teaha reprezintă o coborîre în folclor, o folclorizare a basmului eminescian, deci un proces invers, o reîntoarcere a literaturii culte în folclor.

NOTE:

1. p. 233—238.

2. p. 187—190; Vezi și: M. Eminescu, Opere alese, III (ed. Perpessicius), E.P.L., București, 1965, p. 539—543, culeș de la Maria Vesa, născută Baica, 58 de ani, din Știei. Vezi și: Antologia basmului cult, vol. II, ediție îngrijită de Ioan Șerb, E.P.L. (București, 1968, p. 65—152.

3. Perpessicius, Folclor din Transilvania (II), în Gazeta literară, IX, 1962, nr. 37 (444), (13 sept.) p. 3.

4. Climatului cultural — scria D. Vatamaniuc — din societatea studenților români din Viena îi aparține Făt-Frumos din lacrimă, publicat în „Convorbiri literare" în 1870. Basmul circula în Transilvania și Eminescu ia cunoștință de el prin intermediul colegilor săi de studii". O notă trimite la Teofil Teaha (D. Vatamaniuc, Eminescu și literatura populară, în Revista de etnografie și folclor, 1989, tom 34, nr. 2, p. 105—106).

5. Aurel Chirescu, Făt-Frumos din lacrimă. Basm versificat după Eminescu, Ed. Presa, București, 1945, 27 p.

6. Eugen Simion, Fabulosul popular în ipostaze romantice. Făt-Frumos din lacrimă, în vol. Proza lui Eminescu, E.P.L., (București), 1964 p. 181—197; Eminescu Proză literară, E.P.L., (București), 1964, p. LIV — LVIII, studiu: p. 3—23 text: p. 335—337 note; Grațian Jucan, Eminescu și patrimoniul popular, Editura Litera, București, 1985, p. 72 și nota 17; Între manuscrisele eminesciene se găsesc însemnări de basme, vezi, printre altele: Aurelia Creția-Dumitrașcu, M. Eminescu: Proiectul unui basm, în Manuscriptum, XX, 1989, nr. 2 (75), p. 7-11 + facsimile.

7. Ion Popescu, Eminescu: „Izvorul popular" al lui Făt-Frumos din lacrimă?, în Ateneu, V, 1968, nr. 7 (48), (iulie), p. 12-13; O precizare, în Cronica, VI, 1971, nr. 7 (262), (13.II), p. 2.

8. Ovidiu Bîrlea, Însemnări despre Făt-Frumos din lacrimă, în România literară, IV, 1971, nr. 4, (120), (21.I), p. 13; Mihai Eminescu, în vol. Istoria folcloristicii românești, EE.R., București, 1974, p. 220—228 + bibliografie.

EMINESCU ȘI TINERETUL

O scrisoare către studenți

16 iunie 1929

Iubiți studenți,

Cultul vostru pentru Eminescu, acela care n-a avut înaintași și nu va putea să aibă ușor urmași ai geniului său, pentru marele creator de veșnică poezie în care se dovedește strălucit că se pot îmbina armonic cele mai înalte preocupări morale, cel mai nobil avînt național cu cele mai frumoase realizări estetice, e o adevărată garanție pentru viitorul nostru și prin acesta pentru însuși viitorul acestei țări.

Arătați astfel prin asemenea comemorări pioase și pline de discreție că mintea voastră, bine îndreptată, nu se lasă momită de formulele strălucitoare ale unui estetician bolnav și ale unei dibace șarlatanii literare, meșteră în a jongla cu cuvintele:

„Cuvinte goale, ce din coadă au să sune ...., să nu cădeți în defectul naivilor sau pretențioșilor, cari, pozînd în „noua generație" pentru meritul singur că au numai douăzeci de ani, cred că lumea începe cu dînșii, să nu priviți legătura, așa de naturală, cu ceea ce s-a făcut pînă acum ca o îngenunchiere la zeii care au murit, să înțelegeți pe deplin unitatea organismului național urmînd de la sine, peste rătăciri de moment, drumul care corespunde mai bine cu scopurile lui imutabile.

Vă felicit pentru toată siguranța pe care o dați celor de o vîrstă cu mine, cari nu voiesc să lase în praful aventurilor comoara pe care au primit-o și au adus-o.

Cu părintești sentimente, al vostru

N. IORGA

Scanned with OKEN Scanner

RESTITUIRI

NICOLAE IORGA - scurte considerații

— CECILIA LATIȘ —

„Prin tine domn al lumi-s eu
Cînd toate zările străbați,
Prin orișice piedici răzbați,
Albină de-aur, gîndul mieu."

(Nicolae Iorga — Gînduri)

Aparent infatuat, catrenul acesta invită spre o relatare reflexiv-colocvială, în care textura ideatică a genialității lui Nicolae Iorga presupune un risc al dispersiunii, într-o varietate de planuri cu inedite întrepătrunderi, dominate de o logică nuanțată și integratoare, pătrunsă de un profund patriotism implicator.

„Gînduri" ce vor să cuprindă totul, ca efect al unui univers, pulsatoriu, determinat de un temperament pasional au drept corespondent pe Nicolae Iorga, cel care surprinde într-o perspectivă îngustîndu-se pînă la aforism definitoriu, sau care se lărgește în sinteze totalizatoare, apte să ierarhizeze valoric formele de existență.

„N. Iorga este personalitatea cu cea mai covîrșitoare activitate pe care a produs-o poporul român" (N. Bagdasar), în care vom recunoaște, în stil hegelian, triade în îngemănări posedînd cele două efecte amintite, ale nuanțărilor exhaustive, într-o limbă ce moștenește reușitele scrisului românesc anterior, îmbogățite prin „jocul diabolic" al banchetului stilistic, magistral condus de o minte rațională și poetică, într-o dualitate remarcabilă.

A ști, a cunoaște, a descoperi, sînt elemente definitorii pentru savantul „care surprinde și disecă tot ce e uman și universal" (B. Theodorescu), valențe care-și găsesc expresia în 1359 de volume și broșuri și 25000 de articole create.

Triada istorică este emblematică pentru activitatea primordială a omului de știință, nesatisfăcut adesea de insuficiența izvoarelor detectate și care-l obligă să recurgă la intuiție, fantezie reproductivă și divinație, trăsături ce penetrează atît evocarea istoriei neamului, cît și domeniul său de predilecție — medievalistica cuprinzătoare.

Capacitatea intelectuală pe care o posedă și vastitatea preocupărilor ne readuc în memorie figurile enciclopedice ale Renașterii sau Iluminismului, însă aceste simboluri devin incredibile în contemporaneitatea secolului XX.

Talentul și munca vor completa inteligența, concretizîndu-se într-o cultură multilaterală „însumată în trei virtuți : orizont, disciplină și omenie" (B. Teodorescu), noțiuni parțial implicate în trăsăturile menționate anterior.

Aspectul umanitar al întregii sale activități determină o neputință a selectării faptelor ce se pretează exemplificării, așa încît se impune din nou apelul la versurile cunoscute, portretizîndu-l :

„În anii mulți cît el a fost
De-a lungul ceasurilor grele,
Supt paza crăcilor rebele,
Mulți și-au aflat un adăpost.
Moșneagul stînd pe culme drept
A fost la drum o călăuză
Și-n vremea aspră și hursuză
El cu furtunile-a dat piept".

(Brad bătrîn)

Activitatea de istoric și critic literar, trecută în plan secund în enciclopedica sa creație, a dovedit-o, în egală măsură prin cea de gînditor, ale cărui „Cugetări", însumînd aproximativ 3000 de bijuterii de fond și formă, rămîn o pildă veșnic valabilă. Concentrate în perioada anilor 1903—1911, ele își confirmă permanența, iar următoarea, îi va anticipa întregul destin : „Cînd vei face mai mult decît se așteaptă, ți se va cere și mai mult, iar cînd, odată, vei face mai puțin, nimeni nu-ți va îngădui să mai încerci."

Scriitorul își valorifică ideile politice, concepția sa de viață și detalii autobiografice în cele peste 40 de drame, ce au entuziasmat pe faimoșii lor interpreți, de talia cunoscuților Constantin Nottara, Ion Manolescu sau Maria Fillotti. În dramele patriotului Nicolae Iorga reînvie o stare tipic românească, raportată la figuri de voievozi sau anturajul lor, luptînd pentru apărarea ființei naționale a neamului sau conform patimilor omenești, într-o generalizare patetică și lirică, ce se concretizează în pagini „de poezie dureroasă și adevărată, pe marginea unei istorii de vicisitudini și jertfă" (Zoe Dumitrescu Bușulenga).

Ctitor de instituții științifice și culturale, editor și redactor a numeroase reviste și ziare, Nicolae Iorga a ocupat un loc de mare prestanță în viața politică a țării, impunîndu-se mai ales ca purtător de cuvînt ascultat al unui ideal patriotic, constantă existențială a fascinantei sale personalități. Întreaga sa activitate „nu urmărea numai comunicarea cunoștințelor, ci în mod expres căuta să definească finalitatea socială a timpului său, sensul ei etic și idealul lui patriotic" (Victor Sava).

Ziarul „Neamul Românesc", înființat în 1906, pe care-l va suspenda în 1940, ca urmare a instaurării regimului de dictatură militară în România, îi determină afirmația : „Cînd s-a produs o înfrîngere, steagul nu se predă, ci pînza lui se înfășoară în jurul inimii", constatare ce pare să-i fi animat și pe eroii revoluției române din decembrie 1989 metaforic, dar și concret, prin gesturi ce reproduceau simbolic aforismul lui Iorga, însă drapelul căpătînd acum valențe protectoare, indestructibile în condițiile victoriei plăsmuite cu sacrificii de generații întregi.

Reînviat după 50 de ani de la suspendarea sa, nr. 6 din 15 mai 1990 al publicației politice, științifice și culturale „Neamul Românesc" reproduce ca un corolar cele două catrene definitorii din „Clopote basarabene", reluînd parcă împătimita înfrățire peste Prut, de la 6 mai 1990 :

„Cu tot ce-a fost mai înainte
Și azi nimic n-a mai rămas, —
Tăcut-a și adîncul glas
Din turnurile vechi și sfinte.

O, clopote basarabene,
Se va întoarce iar o zi
În care vă veți auzi
Subt steaguri pămîntene".

Incursiunile în spațiul românesc determină și realizarea culegerii de impresii oferite de pămîntul strămoșesc — „România, cum era pînă la 1918", în care dedică pagini emoționante provinciilor naționale, arbitrar separate de granițe nedrepte. Paginile consacrate Moldovei, prin detalierea presupusă de evocarea meleagului natal „În preajma Botoșanilor" îi prilejuiește o acidulată referință la starea de injustiție ce a dominat pămîntul țării, anticipată de amintirile pe

Continuare în pag. 6

Scanned with OKEN Scanner

Urmare din pag. 5

care i le-au lăsat cărțile de referință consultate inițial: «Cărți de istorie românească — „Letopisețele" „Răpirea Bucovinei", cele dintîi care au vorbit minții mele copilărești despre faptele mari și suferințele grele de pe acest pămînt al neamului».

Concepîndu-și fiecare acțiune „din perspectiva unei finalități sociale", culegerea de cuvîntări la radio „Sfaturi pe întuneric" apare ca o expresie a unui „temperament vulcanic, fiecare conferință tratînd un subiect istoric sau unul de strictă actualitate" și aducînd „în prim plan o atitudine, pentru că Iorga nu a expus niciodată în chip impersonal, impasibil și neutru", după cum afirmă Valeriu Râpeanu în studiul său introductiv la acest volum, editat în 1977.

Din pilduitorul comentariu „Noi, risipitori de cele sfinte", iată afirmația ce ar trebui să ne călăuzească și azi, păstrînd o conduită capabilă să răspundă îndemnurilor sale; „Mîndria și puterea morală a unei nații nu stă atîta în elementele materiale de care dispune și care s-ar putea chiar să nu împiedice căderea unei societăți decăzute, cum s-a întîmplat adeseori în istorie (...), cît în legătura sufletească dintre membrii actuali ai nației și peste vremea lor, dintre aceștia și înaintașii cari lasă o moștenire din care partea cea mai bună trebuie păstrată cu cea mai mare îngrijire, vii și morți fiind laolaltă în adăugirea aceluiași tezaur".

„Românismul în trecutul Bucovinei", concretizat în pioasa reculegere de la Sucevița ne întoarce gîndul spre același imbold adresat concetățenilor săi în „Neamul românesc" din 16 martie 1935, raportîndu-se la argumente materiale în care „se cuprind două mari forțe ale gîndului și inimii: mărturiile de viață — deci materialul istoric — și îndeplinirile de frumusețe — deci arta.

Pentru păstrarea lor trebuie cea mai mare și, adaug, cea mai duioasă grijă. Să ne apropiem de ele cu sentimente de buni fii iubitori, plini de înțelegere pentru orice idei și orice emoție, chiar dacă nu se mai potrivesc cu ale noastre de astăzi, de respectul pentru ceea ce au făcut acei oameni pe vremea lor, care de cele mai multe ori a fost mult mai grea decît a noastră, așa încît fapta lor ne poate servi de învățătură și de simpatie pentru forme artistice în fața cărora vremea noastră ridică și sprijină altele".

Introducerea în mănăstire se face printr-un comentariu comparatist aplicat arhitecturii ecleziastice din principatele vecine, urmată de prezentarea pietrelor tombale închinate Movileștilor și portretele schițate cu aplomb, conform sugestiei relevate de lucrătura prețioasă a timpului adăpostită de lăcașul sfînt, sau de existența eroilor comentați.

Insistența acordată detaliilor anecdotice privind pe „Doamna Ieremiei" pun în evidență talentul literatului, agrementat de un lirism sclipitor, conform jertfei acestei rude a „învățatului Petru Movilă, lumină a Răsăritului slavon".

Optimismul lui Nicolae Iorga, după „une mise en scène" cu caracter etnografic, tradițional, ilustrînd hora, readuce încrederea în incomparabilul său neam, ale cărui calități umane interzic înfrîngerea: „Popor curat și mîndru, cu inima deschisă și bună, popor evlavios și darnic, popor de muncă și de cuvînt, mlădiță puternică a vechilor ostași — neamurile nu te vor sfărîma lesne!"

Conferința de la 9 noiembrie 1924 — „Aportul Bucovinei în cultura românească" impune aprecieri de justă valoare, care se cer reactualizate: „literatura munteană este mult mai pitorească și mult mai colorată, dar literatura moldovenească este mai largă, mai familiară mai fluentă și chiar mai abundentă; comparative de superioritate, ierarhizînd expresii spirituale de lungă tradiție.

În configurația respectivă, „abia prin 1840—1850 a început această participare a Bucovinei la cultura noastră" și-l remarcă pe Eudoxiu Hurmuzachi care, scriind în nemțește, corespunzător pregătirii sale, „nu avea sufletul acela poetic, creator de realități"; ca o completare dialectică vine Dimitrie Onciul, ce se impune prin spiritul său cercetător: „...niciodată nu s-au făcut studii mai atente asupra istoriei românești în evul mediu decît în lucrările răposatului meu coleg...".

Figura lui Vasile Bumbac este comparată cu cea a poetului național, păstrîndu-și însă originalitatea: „Contemporan cu Eminescu avînd o cunoștință a graiului țărănesc extraordinară, plin de simțul istoric, versurile lui amintesc vădit versurile marelui poet din țara liberă, deși Eminescu nu a exercitat nici o influență asupra lui. Filologul și folcloristul Ioan G. Sbiera este creionat pertinent: autorul „a cărui carte este plină, cu toată aparența ei arhaizantă de lucruri noi, din cari se vede îndelunga-i răbdare, capabilă de a da soluții neașteptate problemelor privitoare la istoria literară românească".

Nu este uitat nici elogiul bătrînului Iraclie Porumbescu, tatăl cunoscutului compozitor și suflet de mare vibrație patriotică; la fel, poetul Gheorghe Popovici, creatorul studiului de istorie a dreptului la noi.

O caracteristică de largă semnificație ne menționează o trăsătură cu o aparență economică, reamintind de „smerenia activității de la Vălenii de Munte"... în această Bucovină din pietrele căreia curg pretutindeni izvoarele vii, în țara aceasta de păduri și de văi înflorite, (...), cu transparența ei de aer alpestru", în deplin acord cu sfatul final al marelui Iorga: „Să curgă apa vie în toate școalele de aici, pe fiecare prag de mănăstire să treacă pasurile pioase ale generației noi care trăiește în libertate. Nimic să nu rămînă din inspirațiile de aici care să nu se transforme în poezie și bunătate".

NICOLAE IORGA ȘI CÎMPULUNGUL MOLDOVENESC

— GRAȚIAN JUCAN —

În cartea sa „Neamul românesc în Bucovina, din 1905, Nicolae Iorga a făcut o scurtă schiță și asupra Cîmpulungului Moldovenesc, iar în 1910, în două articole de-ale sale, a scris din nou despre orașul de la poalele Rarăului.

„Dintre ținuturile românești de acolo — afirma el — niciunul nu se înfățișează atît de curat țărănesc și românesc — una din alta și una prin alta — ca ținutul Cîmpulungului". El a numit Cîmpulungul „cel mai românesc pămînt din țara de veșnic drept românesc al Bucovinei". Și arată că pentru obștea românească a ținutului supus Austriei, se va vorbi și scrie românește de acum înainte, în școală și în administrația locală.

Marele istoric cunoștea bine și o seamă de oameni din acest oraș, cu care a avut relații. Unul dintre aceștia era Ion Ștefureac, profesor arhitect la „Școala de arte și meserii", cercetător etnograf, care a lucrat un album artistic intitulat: „Album de artă națională românească", în două părți: I. Arta decorativă a țăranului și II. Artă populară aplicată. El cuprindea 100 de planșe, lucrate în tuș și culori, de mărime cca. 30/40 cm., pe care l-a prezentat la expoziția din 1906 de la București, luînd toate medaliile. Cu această ocazie Nicolae Iorga îi scrie:

Continuare în pag. 7

Scanned with OKEN Scanner

NICOLAE IORGA ŞI CÎMPULUNGUL MOLDOVENESC

Urmare din pag. 6

"28 Sept. 1906

Dragă D-le Ştefureac,

Ce faci e foarte bine şi frumos. Albumurile le cunosc. După închiderea expoziţiei, încredinţează-mi-le pentru a reproduce din ele. Orice trimitere de fotografii ar fi binevenită.

Primeşte încredinţarea întregei mele consideraţii.

N. Iorga"

Adresa : D-lui I. Ştefureac
Cîmpulung
Bucovina

Nicolae Iorga a fost invitat de Societatea „Şcoala Română" să vină la Cîmpulung Moldovenesc şi să ţină o conferinţă la 12 ianuarie 1909. El a fost oprit însă la Iţcani de autorităţile austriece, la intervenţia contelui austriac Francisc Bellegarde (prefectul şi deputatul Cîmpulungului Moldovenesc), altminteri un mare iubitor al cîmpulungenilor, sprijininind înfiinţarea gimnaziului şi a internatului acestuia din oraş ; a reînviat activitatea Societăţii „Doamnelor române", printr-un curs de ţesătorie şi a sprijinit înfiinţarea tipografiei.

Nicolae Iorga a arătat el însuşi scopul venirii sale în Cîmpulung Moldovenesc, în scrisoarea din 11 ianuarie 1909, pe care i-a adresat-o :

„Veneam (la Cîmpulung Moldovenesc) să vorbesc — îi scrie Nicolae Iorga — de trecutul nostru, pe care nici o putere din lume nu ni-l poate răpi, nici nu-l poate împiedica de a ne da îndemnuri şi speranţe. Trecutul Cîmpulungului era subiectul conferinţei mele ...

Deci cîmpulungenii n-au ascultat o conferinţă despre trecutul lor. Paguba nu e aşa de mare : se vor desprinde mai mult de prezent şi se vor gîndi mai mult la viitor. Căci în lumea aceasta, conte Bellegarde, una din cele mai rari fericiri, cînd te-a făcut Dumnezeu cu suflet drept, e să ai adversarul pe care-l meriţi !"

Nicolae Iorga a venit la Cîmpulung Moldovenesc în toamna anului 1919, cu ocazia unei vizite în Bucovina. A fost primit cu mare entuziasm de poporenii şi intelectualii oraşului. Marele istoric a vorbit în faţa bisericii Catedrale înaintea mulţimii fremătînde de nerăbdare, despre trecutul cîmpulungenilor, despre înţelesul cel vechi al Cîmpulungului Moldovenesc, despre legăturile lui cu Moldova.

„De-atunci, a spus el — dinainte de 1350, ca veacuri în urmă, vă ştiu şi am trăit, pot zice, cu moşii şi strămoşii dumneavoastră prin foile zapiselor celor vechi şi cărţilor de demult. De atunci o clipă nu v-am pierdut din vedere pînă acum, şi mi-e foarte drag de dumneavoastră.

De aceea aş fi vrut să vin acum unsprezece ani cînd m-aţi chemat (...). Dumneavoastră aţi făcut un Cîmpulung ţărănesc, care se ocîrmuia de sine, de ţărani care erau liberi. Toţi aveau în stăpînirea lor pămînt (...).

Dumneavoastră n-aţi avut nici stăpînitori numiţi din partea domniei : dumneavoastră v-aţi ţinut oamenii aleşi de dumneavoastră : dumneavoastră nici n-aţi plătit bir pe vremea Moldovei, ci aţi făcut un dar domnilor Moldovei în fiecare an, prin bună învoială (...). Aşa a trăit Cîmpulungul veacuri întregi, şi despre dăinuirile acestea au rămas urme în scris (...).

Dumneavoastră de la cărturarii dumneavoastră aveţi de învăţat o mulţime de lucruri, dar noi cu toţii avem de învăţat atîtea lucruri de la dumneavoastră, de la datinile dumneavoastră, de la cusăturile dumneavoastră cele mai frumoase şi de la graiul dumneavoastră curat, pe care numai cîţiva cărturari cari s-au purtat prin zapisele şi letopiseţele cele vechi îl ştiu vorbi (...).

Dumneavoastră aţi dat şi un domn Moldovei : pe Ioan al lui Toader Călmaşul, care şi-a zis Callimachi, Calimah, cum au înţeles ai noştri (...) Ioan Vodă v-a făcut biserica cea mică (...) din cimitirul eroilor.".

Unul din reporterii vremii a notat :

„Şi iată Cîmpulungul — gura satului — cu pîlcuri de ţărani voinici, frumoşi, cu pletele rezemate de umeri şi femei cu trupurile strînse în catrinţe înflorite... Pe munţi răsuflă pădurile de brad. Rarăul stăpîneşte înălţimile. Soarele îşi grămădeşte tot aurul pe valea lungă. Drapelele închin lumini de curcubeu. Ca un vuiet de codru creşte strigătul cîmpulungenilor... L-am auzit — scria în continuare reporterul — de sute de ori vorbind pe N. Iorga, dar n-am auzit o cuvîntare mai frumoasă ca cea ţinută la Cîmpulung, acolo, în inima munţilor... în mijlocul sutelor de ţărani".

Vorbind despre trecutul cîmpulungenilor — a subliniat reporterul, Nicolae Iorga a adus ca mărturie scrisorile acestora găsite la Bistriţa, insistînd şi asupra stăpînirii austriece în Bucovina şi implicit în Cîmpulung Moldovenesc. In încheierea cuvîntării sale, elşi-a exprimat toată încrederea în reînvierea oraşului şi prosperarea vieţii localnicilor.

SUCEAVA—ORIGINE ŞI TRADIŢIE—

— NICOLAE MOSCALIUC —

Cînd Petru Muşat a mutat capitala Moldovei de la Siret la Suceava, desigur că aici nu era un loc pustiu, ci o localitate de cel puţin nivel de tîrg. Deasemenea nu a putut veni aici, pînă cînd nu şi-a pregătit o cetate, sau un adăpost pentru familie, visteria ţării precum şi cazărmi pentru armată. Vremurile agitate şi presiunile catolicismului polonez. de atunci, l-au făcut să se grăbească cu părăsirea oraşului Siret.

Dacă documentar „Cetatea Sucevei" este menţionată pentru prima dată în februarie 1388, înseamnă că e vorba de Cetatea din partea de răsărit a oraşului şi nu de Cetatea Şcheia, care a

Continuare în pag. 8

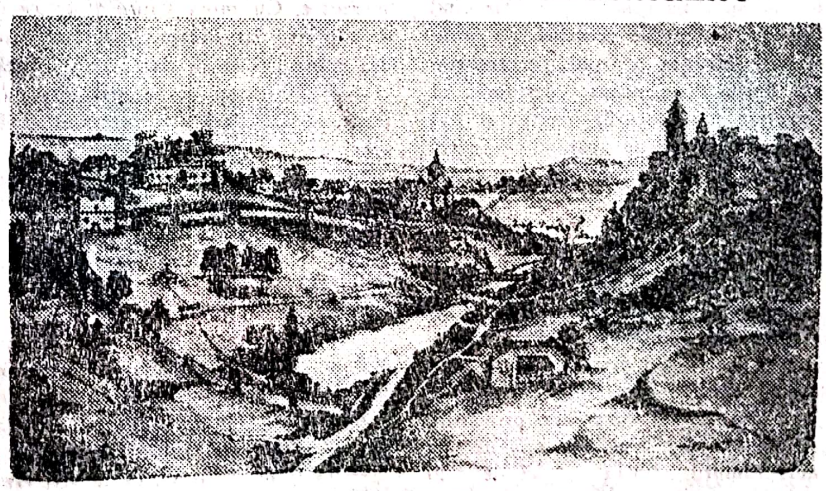

GRĂDINA VOIEVODALĂ
(reconstituire de N. MOSCALIUC din 1953)

Scanned with OKEN Scanner

SUCEAVA—ORIGINE ŞI TRADIŢIE—

Urmare din pag. 7

fost construită puţin mai înainte. Dacă expresia de „cetate" are înţelesul biblic de „oraş", atunci ne punem întrebarea : unde a fost semnat actul de împrumut a 3.000 de arginţi, dintre Petru Muşat şi Wladislav Iagello ? Pe cîmp ? Intr-o casă acoperită cu paie, sau cel mult cu şindrilă ? Sîntem convinşi că într-o cetate.

Nu aş trece, aşa de repede, la legendele privind întemeierea oraşului Suceava, fără să amintesc că prof. Wilhelm Schmidt în lucrarea sa „Suczawa's Historische Denkwürdigkeiten" Cernowitz, 1876, arată într-o anexă de la Cronica Polonă, privind perioada 1150—1180, printre localităţile care legau Leowul de Dunăre şi Marea Neagră, sînt menţionate şi localităţile : Cernăuţi, Siret, Suceava, Roman ş.a. Deci, la vremea aceea, Suceava exista după cum exista şi localitatea Roman.

Dacă istoria şi arheologia nu ne furnizează alte date, completăm aceste pagini goale cu frumoasele legende, care, în majoritate au conţinut istoric, privind întemeierea oraşului nostru, încărcat de tradiţie şi glorie, SUCEAVA.

Legenda oraşului Suceava (I)

Se spune că generalul roman Tettius Iulianus, guvernatorul Daciei, era tare necăjit din cauza costobocilor care năvăleau şi prădau partea de răsărit a Daciei. Pagube mari făceau aceşti sălbatici, furînd toată hrana şi toate vitele şi pentru ca locuitorii să nu aibă timp să se bată cu ei, dădeau foc satelor. A mers aşa pînă la o vreme cînd Iulianus, săturat de necazuri, s-a hotărît să-i înfrunte. A trimis pe centurionul Sucius, comandant destoinic, să cerceteze bine locurile acestea şi să ridice un castru de apărare. Tînărul ofiţer porni la drum. Mica lui „garnizoană" era un pîlc de 100 de militari, toţi tineri şi viteji de credeai că nu se simţeau bine în timp de pace.

Comandantul roman, ajuns pe aceste meleaguri, a rătăcit zi şi noapte căutînd cel mai prielnic loc pentru a construi o cetate de piatră şi lemn. Pe atunci, aceste locuri erau împodobite cu păduri de fag, de credeai primăvara şi toamna că-s adevărate grădini de aur. Zimbrii umblau slobozi de colo pînă colo, ca nişte adevăraţi stăpîni ai falnicilor codri.

Dar locurile acestea nu erau chiar pustii. Turme de oi şi vite urcau pînă la înălţimile înverzite ale munţilor, iar toamna, tîrziu, coborau pentru a ierna în sălaşele lor.

Sucius se opreşte pe malul unui rîu, cercetează bine locul şi poposeşte într-o poeniţă. A pus ostaşii de-au făcut un adăpost, înconjurat de un gard de nuiele împletite şi s-a cantonat acolo.

Intr-o dimineaţă, Sucius a luat doi ostaşi şi a pornit la vînătoare. Ajungînd în apropierea unei căsuţe, o ceată de cîini tăbărîră pe ei de nu ştiau cum să se apere. Un ostaş omoară pe cel mai bărbătos cîine şi-atunci, din căsuţă ieşi o femeie dacă, care văzînd, strigă :

— Dava ! Adu repede arcurile !

N-a apucat bine a striga, că iată, din căsuţă a ieşit o fată, foarte bărbătoasă şi iute.

— Ia, repede, mamă !

Au ochit amîndouă şi trupurile celor doi ostaşi se rostogoliră la pămînt. Ceata de cîini se luară după cai dar a fost oprită de vocea unui bărbat. Ofiţerul roman văzîndu-se în primejdie, scoase o batistă albă şi-o ridică, în sus, semn că se predă. De undeva, din apropiere apăru dacul, tatăl Davei. El chemă cîinii, îi legă şi se apropie de ofiţerul roman :

— Cine eşti măi băiete ? Ce cauţi pe-aici ? De unde vii şi unde te duci ?

— Eu sînt centurionul Sucius şi am fost trimis aici, de stăpînul meu să vă apăr de costoboci...

— Stăpîn ?! O fi al tău, dar nu şi al meu. Ia, dă-te jos de pe cal, porunci dacul.

Ofiţerul roman se supuse. Coborî cu încredere. Cu mîna stîngă ţinea calul de căpăstru iar dreapta o întinse să dea mîna cu dacul, dar acesta refuză.

— Dezbracă-te, să ne măsurăm puterile, să văd dacă eşti în stare să ne aperi.

Fata prinse calul de căpăstru, femeia sta pregătită cu arcul gata să intervină iar dacul se luă la trîntă dreaptă cu ofiţerul roman. Forţele erau egale deşi dacul era cu mult mai bătrîn. Atunci Sucius, ridică mîinile şi zise :

— Pater, eşti un adevărat viteaz. Mă închin ţie şi Daciei libere, aşa, cum mă închin stăpînului meu...

Bătrînul l-a invitat în casă şi i-a dat un ulcior de jîntiţă răcoritoare :

— Ia şi te răcoreşte, că te văd tare slăbit, îi zise parcă cu voce părintească, dacul.

După ce Sucius a băut şi s-a odihnit puţin, bătrînul dac, începe să-l judece :

— Acum, hai să facem socoteala cîinelui ce mi l-ai omorît, că doar n-oi rămînea păgubit...

— Ce să-ţi dau, pater, ca să mă ierţi? zise foarte rugător ofiţerul.

— Tu n-ai cu ce plăti nici măcar un cîine, căci voi sînteţi nişte calici : de aceea umblaţi prin ţări străine... Iată judecata mea : vei munci legat, sau de nu, vei fi slobod la drum dar fără cal.

Ofiţerul a rămas întristat, pe gînduri. Fata, parcă se îndrăgostise de roman, încît repede interveni :

— Tată, pare a fi om cumsecade şi harnic : opreşte-l să muncească slobod căci e destul de voinic.

— Bine, fie aşa cum vrei tu, răspunse dacul, după ce se gîndi bine. Aruncă un surîs în colţul gurii şi privi lung spre ofiţer.

Sucius se închină adînc în faţa Davei şi a bătrînului. Privi atent prin casă şi uluit de simplitate, zise :

— Ce simplu trăiţi voi şi cît de viteji sînteţi ! Roma nu va reuşi niciodată să vă subjuge... Da, m-am hotărît să rămîn...

— Cine te opreşte, stăpînul ? Dacă eşti vrednic de traiul nostru, rămîi. Văd că limbile noastre se potrivesc tare bine, răspunse dacul foarte bucuros.

Intr-adevăr, ofiţerul roman aici a construit castrul de apărare. A fost o cetate de pămînt, piatră şi trunchiuri de copaci. Cu timpul, în jurul ei, s-au ridicat multe sălaşe. Sucius s-a căsătorit cu tînăra Dava şi totul a mers bine pînă cînd, într-o zi, au năvălit costobocii. Aprigă luptă s-a dat şi bărbatul Davei a fost ucis.

In amintirea lui, Dava a construit un schit de lemn unde a fost şi gropniţa bărbatului ei. Pădurile au început să se rărească, în schimb casele se înmulţeau văzînd cu ochii.

Se spune că cetatea de pămînt a fost locul unde astăzi sînt ruinele Cetăţii Suceava, iar schitul este biserica Sf. Gheorghe (Mirăuţilor), căci pe ofiţerul roman îl chema Giorgius. Aceste locuri ale lui Sucius, oamenii le-au denumit Suciu-Davei, iar cu timpul Sucidava şi în fine SUCEAVA.

Notă : Auzită de la prof. dr. Rudolf Gassauer din Suceava, str. Ştefan cel Mare nr. 48, în 1938.

Scanned with OKEN Scanner

BISERICA MIRĂUȚI

VASILE DEMCIUC

„Nicăieri pe tot cuprinsul românesc nu se află pe un spațiu atît de restrîns, atîta bogăție de amintiri scumpe trecutului nostru".

DIMITRIE ONCIUL

Dealurile molcome, parcă niciunde mai frumoase ca în Țara de Sus străjuiesc calea celui care, pornit în căutarea acelor tezaure ce nu se pot vedea nicăieri în lume, poposește pentru cîtăva vreme în Suceava, vatră de istorie românească, cu rădăcini adînci și puternice în trecutul zbuciumat și eroic al neamului nostru. Pentru că ce altceva este pentru noi românii Suceava decît un nume cu trainice și emoționante rezonanțe în cronica multiseculară a ființei poporului român, a demnității și geniului său creator.

Sînt aceste gînduri, sentimente pe care le trăim intens, atunci cînd ochii, mintea și sufletul românesc îmbrățișează urbea cu cetățile și bisericile din veacuri apuse, dar care și astăzi luminează — amintind de marii voievozi ai românilor „dătători de legi și datini".

Aici la Suceava, fiecare piatră, fiecare loc, amintesc de istoria trecută, de gloria nepieritoare a poporului român, de un trecut de fapte mari, de un trecut de cărturărie și artă, cum nota Nicolae Iorga.

Printre atîtea și atîtea monumente istorice și de artă, biserica Mirăuți, își ocupă locul ei bine determinat.

Biserica Mirăuți, locul unde în 1402 domnitorul Alexandru cel Bun avea să depună moaștele Sf. Ioan cel Nou aduse din Cetatea Albă, potrivit tradiției consemnate de K.A Romstorfer a fost fondată de Dragoș Vodă.

Este adevărat că în scurta sa domnie — doi ani — Dragoș a zidit biserica de lemn de la Volovăț unde se zice că a și fost înmormîntat, dar să nu uităm un lucru, care după părerea noastră este important și anume, acela că în vremea lui Dragoș Vodă, Suceava nu era capitala Moldovei, iar domnia lui a fost prea scurtă pentru a putea construi concomitent două biserici dintre care una din piatră la Suceava.

Faptul că biserica Mirăuți a fost zidită de Petru I Mușat o dovedesc în primul rînd asemănările tehnice și prezența unor cărămizi verzi smălțuite la fel cu cele întîlnite în Cetatea de Scaun, deci zidirea a fost contemporană cu zidirea cetății.

În ceea ce privește semnificația numelui acestei biserici pînă în prezent încă nu s-a ajuns la o formulă unanim recunoscută, toate părerile aflîndu-se sub semnul probabilității.

Narcis Crețulescu, într-o scrisoare adresată lui Simion Florea Marian la Suceava cu privire la această biserică, este de părere că **Mirăuți** ar proveni de la Mir - oța (Pacea Tatălui) și că s-ar numi astfel de la faptul miruirii, prin care voievozii primeau după investirea politică consacrarea religioasă.

Cu greu am putea accepta această idee, întrucît în limba bisericească a vremii ar fi trebuit să i se zică biserica **Pomădzirii** sau biserica **Pomazaniei.**

Cu mult mai aproape de adevăr ni se pare că numele său derivă de la o familie Mirea-Mirăuți care ar fi fost așezată în acest loc unde este zidită biserica. În sprijinul acestei din urmă păreri vine și faptul că într-un protocol austriac de delimitare a moșiilor din 1785, pentru zona în discuție se amintește de pămîntul casei lui Vasile Mereutza.

Distrugerile pe care le-a suferit biserica Mirăuți în secolul al XVI-lea și apoi în secolul al XVIII-lea nu au împiedicat totuși desfășurarea serviciului religios în prima reședință mitropolitană a Moldovei, abia după 1700 avem știri precise că biserica a fost părăsită definitiv, cînd deja nici nu se mai făceau înmormîntări în cimitirul din jurul bisericii.

Urmărind planul bisericii Mirăuți, așa cum se prezintă astăzi, observăm că are dispoziția specifică : pronaos, naos, altar : absidele laterale ale naosului sînt încadrate fiecare de cîte o pereche de contraforturi.

Exonartexul este bază pentru turnul cu două etaje, deschis în partea inferioară, în care s-au așezat clopotele. Bolta eliptică, scara în spirală văzută din exterior ne îndreptățesc să considerăm ca fiind din sec. al XVI-lea. Dacă examinăm fațada, vom vedea că firidele absidelor au un

(Continuare în pag. 11)

Scanned with OKEN Scanner

DESTINUL CASEI MILLO

PETRU FROICU, | EUGEN DIMITRIU

La trei kilometri de Fălticeni, pe șoseaua ce duce spre Roman, se întinde discret, satul Spătărești, având ca fațadă casa familiei Millo, lîngă biserica în care țăranii vin la slujbe, așa cum au învățat de la strămoșii lor. Aici pe vîrful dealului, drumurile se despart, pornind spre Bucovina, spre ținutul Neamțului, iar de la „Temelie", spre Iași și București. Călătorul ce s-ar abate în stînga, mai sus, și-ar putea desfăta privirile cu arcul imens al Carpaților împăduriți, având la poale cîmpia cu apa șerpuindă a Moldovei. În spatele său, casa cu cerdac, construită în secolul al XVIII-lea și aflată azi într-un stadiu de alarmantă ruinare. A adăpostit de-a lungul anilor, vlăstare ale familiei Millo, apoi alți stăpîni, ce au trăit pînă în veacul nostru.

Am voit să ne ocupăm inițial doar de conac, dar ne-am zis că o incursiune în viața celor ce-au trăit aici, ar aduce mai multă lumină pentru cititorii de azi. Amfitrioni și oaspeți, sînt la fel de interesați, mai ales că unii au intrat în istoria culturală a țării.

Numele de Millo este menționat pentru prima oară la noi, într-o misivă din 1726 a dragomanului Porții, Grigore Ghica, adresată marchizului de Bonnag [1]. Datele existente pledează pentru originea franceză a familiei. Un descendent, paharnicul Enacache Milo, se căsătorește cu Safta Roset la 8 februarie 1756. A avut 9 copii. Cel mai mare dintre băieți, a fost Matei, poetul, bunic al actorului. În **Istoria literaturii române**... din 1941, George Călinescu datează nașterea lui Matei Milu, în 1725. Iată că alt nepot, Alecu (frate cu actorul), notează pe un caiet de versuri rămas de la bunicul său, că acesta s-a stins la vîrsta de 45 ani. Pe piatra de mormînt din biserica alăturată conacului, figurează data de 3 octombrie 1801. Se impun, deci, unele rectificări, în ceea ce privește nașterea, care ar putea fi în 1756.

Poetul este primul din familia Millo, stabilit la Spătărești, unde vor rămîne și urmașii, mai bine de un veac. La moșia pe care se afla satul, trebuie adăugat Antileștii, prin căsătoria cu Soltana Bașotă. Deși vel ban, lui Matei Milu nu i-a fost jenă să deschidă o crîșmă „lîngă movila găunoasa", la Spătărești, în marginea drumului ce trecea mai jos de conac. Am menționat această circiumă, pentru că în cuprinsul lucrării de față vom face unele propuneri asemănătoare, menite să influențeze asupra vieții casei Millo.

Din căsătoria cu Soltana, au rezultat trei copii: Ecaterina (n. 1783) Săftița (?) și Vasile (n. 16 apr. 1795). Singurul băiat, și-a însușit o aleasă cultură grecească. La 18 ani, pe cînd se afla la Mănăstirea Văratec cunoaște pe Zamfira, fiica boierului Ioniță Prăjescu. Se căsătorește cu ea în 1813. Primul copil a fost Matei, născut în 1814 la Stolniceni-Prăjescu[2].

Vasile Millo ajunge spătar sub domnia lui Ioniță Sturza și o vreme locțiitor al isprăvniciei de Suceava (cu capitala Fălticeni) Familia trăia la Spătărești, dar treburile gospodărești mergînd prost, boierul a fost nevoit la un moment dat să vîndă pămîntul cu falcea, la diverși cumpărători.

E cert că Matei (actorul) a copilărit aici, în preajma tîrgului. Împreună cu Alecsandri și Kogălniceanu, a urmat pensionul Cuénim din Iași. În 1840 pleacă îm Franța, unde studiază arta dramatică cu Frederic Lemaître, Ravel Bouffé ș.a. A fost — cu mici întreruperi — director al Teatrului Național din București între 1855—1866 și profesor de mimică la Conservator. Sînt vestite turneele sale în Moldova, Transilvania și Banat. Prin 1860, jucase la Fălticeni, pe o scenă în grădina lui Alecu Forăscu-Botez[3], într-o piesă, cu echipa de la Rotopănești, înființată de scriitorul Nicolae Istrati, pe lîngă Conservatorul de teatru și muzică din acel sat. În 1868 revine în oraș cu trupa sa, dînd spectacole pe Strada Mare într-o baracă de scînduri, anume construită pentru el.

Considerat întemeietor al teatrului românesc, Matei Millo s-a distins și ca scriitor, lăsîndu-ne diverse lucrări: Insurățeii (operetă în 2 acte). Un poet romantic (scene în versuri) și Baba Hîrca.

Fratele său, Alecu, după terminarea pensionului Cuénim, și-a continuat studiile, devenind magistrat. Este primul prefect al județului, numit de Al. I. Cuza, și autorul cărții Țăranul[4]. A avut un fiu, Matei, ales primar al Fălticenilor. Edil vestit, a ridicat al treilea sediu al Școlii Domnești condusă la 1842 de Neofit Scriban. Noua clădire, devenită Școala primară „Al. I. Cuza" pe strada Sucevei, și-a deschis porțile la 15 septembrie 1900, mutîndu-se de pe Ulița Rădășenilor.

Matei A. Millo a locuit prima oară în oraș, pe str. Ion Dragoslav vis-à-vis de familia Stino, într-o casă (azi demolată) în care a trăit cîțiva ani și prof. Virgil Tempeanu, vizitat aici de marele istoric Nicolae Iorga. S-a adăpostit o vreme și profesorul de română Dan Protopopescu, tatăl criticului literar Alexandru Protopopescu.

Nefericit în prima căsnicie, Matei A. Millo se recăsătorește. Se va muta lîngă avocatul Octav Lovinescu (tatăl dramaturgului), într-o casă în care, din 1921, a funcționat Liceul de fete, nou înființat prin strădania lui Virgil Tempeanu, Vasile Ciurea ș.a.

Una din fiicele primarului Millo, Lucia, devine soția cunoscutului muzicolog și folclorist Constantin Brăiloiu, care a vizitat deseori casa socrilor săi, din păcate azi demolată. Nu ne putem închipui că ginerele n-a fost curios să vadă și conacul de la Spătărești. Cei trei kilometri, îi străbate de obicei cu trăsura și, pe atunci, mai trăia Mihai Lupescu, iar folclorul era pasiune comună...

După stingerea proprietarilor Millo, conacul ajunge în posesia familiei Vîrnav. Soția amfitrionului era fiica boierului Alecu Forăscu-Botez, care locuia în casa ce adăpostește azi Colecția „Ion Irimescu". Boierul antiunionst convins, a luptat pentru idealul său, pînă a pierdut partida. Resemnat — ne spune Artur Gorovei — a ieșit în piața orașului în pijama și s-a alăturat mulțimii entuziaste de la 1859, care juca „Hora Unirii". Botez striga în tactul muzicii:

„Am mîncat un rahat...
Asta-i tot ce-am cîștigat!"

Era o recunoaștere tardivă, totuși bineventiă...

Odrasla ultimilor stăpîni de la Spătărești a fost Georges Vîrnav, devenit ofițer de cavalerie. Îi plăcea să i se spună „Rittmeister"[5]. În 1905 era căpitan de roșiori și comandantul pieței în garnizoana Constanța. În acel an, mai precis între 14 și 24 iunie izbucnise o revoltă pe cuirasatul „Potemkin" al flotei ruse din Marea Neagră. Rămas fără cărbuni, alimente și apă, vasul condus de un plutonier, s-a îndreptat spre portul Constanța, unde echipajul s-a predat, cu toți banii ce-i avea, o mare sumă în monede de aur. Căpitanul român le-a împărțit marinarilor, care au cerut azil politic, ce le-a fost acordat. Drept amintire, a primit panglica de la bereta plutonierului, panglică păstrată mult timp în biroul conacului de la Spătărești.

Scanned with OKEN Scanner

După fotografii de epocă, locuința era bine îngrijită. Puteau fi primiți și oaspeți mai aleși, printre ei numărîndu-se și Nicolae Iorga.

Georges Vîrnav s-a căsătorit cu Maria, fiica colonelului Jurăscu, născută în 1882. Copilă fiind, a urmat școala primară acasă, apoi Institutul Humpel, pentru domnișoare, din Iași. Studiază pictura la Dresda, cu specializare la profesorul Groeber, de la Academia de Arte Frumoase din München. Colonelul stăpînea moșii la Fîntîna Mare, Antilești, Arghira, Spătărești, dar împrejurări nefavorabile i-au redus averea. Fiica sa e nevoită să-și aducă aminte de talentul de pictoriță și să intre profesoară de desen la liceul de fete din Fălticeni. A ajutat-o Virgil Tempeanu, cu care s-a cunoscut într-o excursie la Ruginoasa. Maria Vîrnav vorbea perfect germana, ca și Melanie Tempeanu[6], încît acesta a fost un motiv în plus de strîngere a relațiilor de prietenie. La solicitarea germanistului, pictorița a realizat o serie de desene după monumentele de seamă din județ, apărute în colaborare (cu texte explicative), în **Album istoric al județului Fălticeni**, la Editura „Scrisul românesc" din Craiova.

Georges Vîrnav era și un colecționar pasionat. În podul conacului se mai păstrau documente ale familiei Millo. Prin 1927—1828, Iorga a venit la Spătărești să vadă o foaie din Biblia lui Guttenberg. Erau oaspeți nelipsiți Artur Gorovei, familiile Lovinescu, Stino și Ciurea, apoi Virgil Tempeanu, iar pînă la primul război mondial, Oscar Pursch, șeful muzicii militare la regimentul din localitate, compozitor, scriitor și traducător. Armonizase — ca dirijor secund al Filarmonicii din București — vodevilurile lui Matei Millo și era dornic să cunoască locurile unde copilărise marele actor.

Murindu-i soțul, Maria Vîrnav și-a păstrat pînă la pensionare postul de profesoară. S-a mutat la București, unde trăiau copii săi, o fiică — medic și un fiu — arhitect. De numele artistei se leagă activitatea ca vicepreședintă în cadrul Ligii Culturale — Secția Fălticeni. A pictat un Crist în biserica de la Spătărești. Au rămas în familie o serie de lucrări, între care „Portretul lui Moș Gheorghe Dascălu" (un țăran cu plete albe, lungi, figură blajină din alte vremi), „Răchiți la Baia", „Condurași", „Biserica din Buciumeni" etc.

După cel de-al doilea război mondial, conacul a avut diverși locatari, fără tragere de inimă să-l păstreze. Ploile, zăpezile și anii mulți la număr, au mușcat fără milă din acoperișul și pereții ce-și căscau dureros rănile. Țara avea alte priorități. Trecuse printr-un măcel pustiitor, îndurase seceta, foamete și boli, cu suferințe de nedescris. Nu-i mai ardea nimărui să năzuiască la poezia vieții de altădată, cînd se putea trăi totuși decent, și omul simțea nevoia unei destinderi.

Ce se întîmplă cu casa Millo? Am propus în repetate rînduri forurilor culturale orășenești și județene, să nu neglijeze un lăcaș de cultură unde s-a creat poezie, unde a viețuit un ctitor al teatrului românesc. La Timișoara, Teatrul Național poartă numele actorului. Au trecut pe aici Iorga și alți oaspeți (enumerați în parte). Demersurile noastre n-au avut ecou. Ni s-a repetat ca un laitmotiv, că sînt treburi mai importante.

Peste ani, am sugerat ca în conac să se organizeze un muzeu, în care și-ar găsi loc poetul Matei Milu, actorul Matei Millo și Mihai Lupescu, ca fiu al satului. Apoi, amintindu-ne de crîșma de „lîngă movila găunoasă" a poetului din sec. al XVIII-lea, să se înalțe un motel, ale cărui venituri să ajute la întreținerea muzeului. Cu circulația extrem de intensă mai ales în lunile de vară, și-ar găsi adăpost turiștii români și străini.

Vestea aflată de curînd de la foruri competente, că la conacul Millo se mai pot face reparații, ne-a umplut sufletul de bucurie.

Refacerea întocmai a clădirii, ar însemna un prinos de recunoștință adus înaintașilor ce au îmbogățit zestrea spirituală a țării. Generațiile tinere ar avea prilejul să cunoască locuri unde au ars pînă la incandescență luminile creației. Iar pentru drumeții din ale țări — plăcuta surpriză de-a întîlni ecouri și întrepătrunderi spirituale, dovedind că nu am fost numai primitori de cultură, că ne putem înscrie pe-o orbită europeană și, de ce nu, chiar pe alte meridiane ale lumii. Poezia, folclorul, teatrul și muzica, iată domenii ce s-ar putea pune în valoare în Muzeul Millo, de la Spătărești.

NOTE

1. Mihai Florea, **Matei Millo**, București, Ed. Meridiane, 1966
2. Și nu la Spătărești, cum afirmă A. Gorovei în monografia **Folticenii**, Tip. Bendit, Fălticeni, 1938
3. Pe locul unde e azi Policlinica orășenească
4. Tip. A. Goldner, Fălticeni, 1881
5. „Căpitan de cavalerie"
6. Soția profesorului și soră a pictorului, R. Schwaitzer Cumpăna

BISERICA MIRAUȚI

(Urmare din pag. 9)

„caracter bizantin" arhivoltele fiind intrate în raport cu planul zidului. Racordările cam stîngace ale arhivoltelor le explicăm din lipsa de spațiu necesar, pilaștrii fiind mai înguști ca dubla lărgime a arhivoltei. Deasupra firidelor oarbe biserica este „încinsă" cu un brîu compus dintr-un tor între două rînduri late de cărămizi așezate piezîș în dinți. Rîndurile de cărămizi așezate în zimți sînt o caracteristică bizantină destul de răspîndită în toate țările balcanice.

Turla bisericii are la bază mai întîi o zidire în careu peste care se ridică o altă bază, în formă stelată, cu opt unghiuri. Același număr de fețe îl are și turla cu tot atîtea geamuri înalte și înguste. La turlă vedem colonete angajate în unghiuri, un aspect singular din cîte cunoaștem în Moldova, însă des întîlnit în Muntenia. În interior găsim arcurile cu arhibolte intrate în planul zidului.

Toate aceste caractere sînt specifice celei de a doua jumătăți a veacului al XVI-lea, ceea ce înseamnă că biserica a fost refăcută în acest interval.

Acustica deosebită a bisericii Mirăuți nu se datorează unui calcul al rezonanțelor unghiulare, ci unei tehnici cu totul aparte. În timpul restaurărilor din 1898, cînd s-au demolat „boltirile" ruinei, s-au descoperit în ele niște oale de lut, care, fiind zidite în perete, produceau rezonanțe ca și „porumbeii" de la Curtea de Argeș.

Cu dimensiunile ei reduse și cu înfățișarea aparte pe care i-o conferă stilul și pictura (pictura aparține începutului de sec. XX), biserica Mirăuți se înscrie în peisajul urbanistic al Sucevei contemporane ca o mărturie a unor epoci în care desfășurarea de energii creatoare s-a concretizat în atîtea și atîtea reușite artistice.

Scanned with OKEN Scanner

IN MEMORIAM:

PETRU FROICU

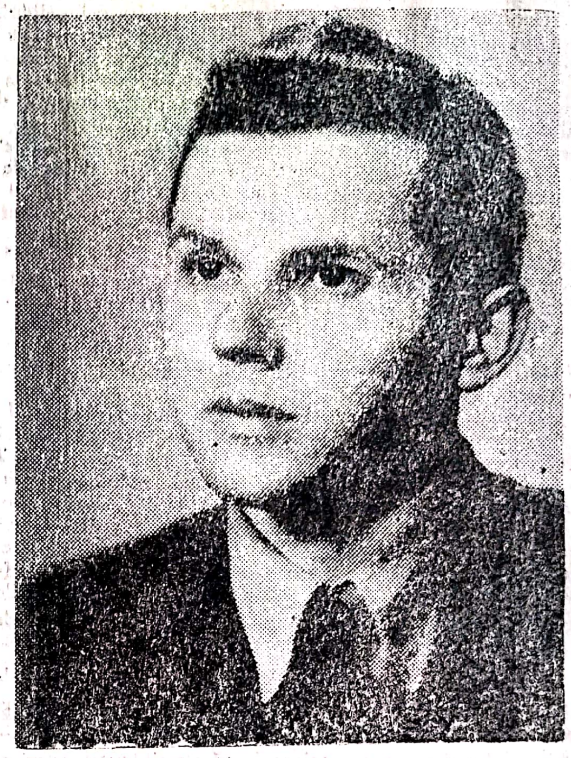

Ziua de 22 iunie ne-a adus cutremurătoarea veste a dispariției profesorului PETRU FROICU. S-a stins la 54 de ani, la o vîrstă cînd oamenii își făuresc încă destule vise. Cărturarul harnic, era pătruns de un neastîmpăr permanent, dornic să cunoască trecutul cultural al Bucovinei, ecourile acestei spiritualități în țară și peste hotare.

L-a caracterizat dintotdeauna gingășia în relațiile cu semenii săi. Era animat de zelul creator al înaintașilor, exemplul de dăruire pentru propășirea neamului fiindu-i mereu călăuză.

Cercetător perseverent al documentelor literare, poet, neobosit culegător de folclor, dascăl cu alese însușiri de pedagog, profesorul PETRU FROICU a știut să se apropie de tinere vlăstare — elevi din multe generații — pe care i-a educat, fiindu-le un adevărat părinte. A trăit din plin satisfacția construirii din temelii a două licee în oraș, al căror director a fost (Pedagogic și Industrial nr. 3). A întemeiat cenacluri literare, a editat reviste școlare a stimulat talente, mulți dintre elevele și elevii săi devenind condeieri consacrați.

Din zori și pînă în noapte tîrziu, s-a aplecat asupra manuscriselor inedite, asupra cărților rare sau a scrisorilor de valoare, încercînd să reconstituie evenimente de demult, ori să pătrundă în sufletul unor personalități din epocă. Autor a numeroase studii și articole de istorie literară apărute în diverse reviste, este coautorul valoroasei lucrări în 3 volume: ȘTIINȚA ÎN BUCOVINA. A contribuit din plin la editarea Buletinului Societății de Științe Filologice; s-a dovedit un bun organizator al sesiunilor științifice în cadrul acestei societăți. Pe masa de lucru i-au rămas numeroase scrieri în curs de redactare, alături de proiecte pe care spera să le vadă împlinite în timp.

Și-a făcut cu prisosință datoria, oriunde i s-a cerut concursul, de multe ori renunțînd la concediile care îi erau atît de necesare. Apreciat ca student de profesorii universității ieșene, dascăl de elită în școlile la care a funcționat, PETRU FROICU și-a cîștigat pe merit stima și prețuirea celor ce i-au înțeles străduințele. A dat totul dar nu a cerut nimic, adesea lăsînd să beneficieze de munca și bunătatea sa cei ce căutau să iasă din umbră, potrivit unor regretabile obiceiuri de odinioară.

Publicist, animator al vieții culturale, cunoscut în întreaga țară și peste hotare, a condus neobosit, ca secretar, Societatea de Științe Filologice din România — Filiala Jud. Suceava.

Sensibil la suferințele semenilor săi, PETRU FROICU a alinat din modestul avut personal, nenumărați copii orfani și bătrîni fără sprijin — între ei, profesori pe care destinul i-a însingurat în viață.

Fiu al Botoșanilor (născut la 20 august 1936 în Costești), era mîndru de originea transilvană a înaintașilor săi. Bucovinean prin căsătorie cu distinsa profesoară Aurora Froicu, și-a legat întreaga ființă de istoria acestui tinut voievodal, a cărui spiritualitate o pătrunsese și o îndrăgea.

Părinte îndatoritor, și-a iubit copiii — studenți eminenți. Moartea fulgerătoare i-a răpit bucuria de a-i vedea împliniți. I-au rămas familiei durerea despărțirii și amintirea aducătoare de mîngîiere, a soțului și părintelui blînd, gata oricînd să se sacrifice. Iar adevăratilor prieteni și colaboratori, regretul sincer al plecării sale în lumea umbrelor.

În ultimele luni, cînd s-a apelat la competența și entuziasmul profesorului, a preluat de îndată conducerea vieții culturale a județului. A rezolvat cu calm și răspundere problemele complexe ale acestui sector de mare diversitate.

Moartea l-a surprins în plină activitate, lăsînd în urmă un gol imens, dimpreună cu părerea de rău a celor ce l-au cunoscut. PETRU FROICU a coborît pentru veșnicie în pămîntul Sucevei, adăugîndu-se altor personalități care și-au găsit aici loc de odihnă: marele logofăt al Moldovei Gheorghe Cantacuzino, academicianul Simion Florea Marian, scriitori și poeți ca Leca Morariu, George Voevidca, Vasile Bumbac (prietenul lui Eminescu), în apropierea unor compozitori și artiști care au adus strălucire orașului și zonei.

Profesorul PETRU FROICU va rămîne cu certitudine în memoria posterității. În clipa despărțirii de chipul lui luminos, ne facem o îndatorire creștinească rostind, profund îndurerați: Fie-i țărîna ușoară!

E. Dimitriu, N. Moscaliuc

Scanned with OKEN Scanner

DAN IOAN NISTOR

Motto :

„Ca un domnitor destoinic
Dîrz, viteaz şi hotărît,
Tatăl meu aprig priveşte
Înspre . . . un plusinfinit !

Dana Nistor (fiica profesorului)

28 iunie 1986

Ani de-a rîndul, pasionat, atent şi robace, profesorul de limbă şi literatură română DAN IOAN NISTOR a adunat cu răbdare şi a ordonat cu migală tot ce a găsit în adîncul memoriei bătrînilor săteni din Bucovina : datini şi obiceiuri, oraţii, cîntece şi strigături, legende şi poveşti, rînduieli străvechi de nunţi, botezuri şi înmormîntări.

Cu intuiţia dată de meleagul natal unui vlăstar născut la 9.IX.1941 în casa unor învăţători din Bosancii Sucevei, dublată de inteligenţă, talent şi studiu atent şi asiduu, DAN IOAN NISTOR a înţeles perfect simbioza dintre laic şi religios în tot ce înseamnă tradiţie românească. Este motivul pentru care a stat vreme lungă în anonimat, cu-legerile sale neputînd vedea nici lumina rampei şi nici pe cea a tiparului.

Acest număr al revistei noastre îl publică pentru prima oară necenzurat şi cu un material complet.

Pentru noi e devreme, pentru el . . . e tîrziu !

Pentru el e un cîştig acest început de publicare — tardiv din păcate —, pentru noi el e un bun pierdut. Pierdut prea devreme.

Un gînd plin de pioşenie celui care a fost distinsul nostru colăborator — profesorul DAN IOAN NISTOR.

Colectivul redacţional

CORESPONDENŢĂ

I. M. Dimitrescu către Leca Morariu

EUGEN DIMITRIU, PETRU FROICU

In vara anului 1940, cînd evenimentele istorice se precipitau năruind hotare şi nori negri se adunau pe cerul Europei, prevestind tragediile celui de-al II-lea război mondial, din nordul Bucovinei pornea spre necunoscut o căruţă trasă de Fulga, un cal alb ca zăpada. In ea, doi drumeţi : prof. univ. dr. Leca Morariu şi soţia sa, Octavia Lupu-Morariu. Cei aproape 500 de kilometri pe care-i aveau de străbătut pînă la Bucureşti, cu cîteva lucruşoare salvate şi cu căţelul Boby la picioarele lor, erau o distanţă apreciabilă, îngreuiată de soarele torid şi de traversarea Bărăganului lipsit de copacii umbroşi ai nordului.

Sfătuindu-se îndelung, drumeţii au hotărît să facă popas la jumătatea drumului, mai precis la Focşani, unde Leca Morariu fusese în perioada interbelică preşedinte al unei comisii de bacalaureat. Apoi, aici, la universitatea populară, a conferenţiat tot între cele două războaie, aducîndu-şi contribuţia alături de Mircea Eliade (care a vorbit de B.P. Haşdeu), Cezar Petrescu, Păstorel Teodoreanu, Ion Minulescu ş.a. Tot la Focşani, spera să-i găsească pe vechii prieteni, profesorii Ion Diaconu[1], C. Dimitriu[2], ori pe scriitorul I.M. Dimitrescu[3]. Dintre aceştia, unii colaboraseră la reviste editate de Leca Morariu în Bucovina, iar prietenia fusese alimentată de o bogată corespondenţă, în ambele sensuri. La rîndu-i profesorul cernăuţean avea să-şi lase numele în publicaţii vrîncene. Ţinutul acesta, cu bogate tradiţii culturale, dăduse ţării multe personalităţi de seamă născute aici, ori legate prin vieţuirea vremelnică, dar rodnică : Al. Russo descoperise „Miorița" ; văzuse lumina zilei Simion Mehedinţi : trăiseră I.A. Bassarabescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Mihail Steriade, Duiliu Zamfirescu, Al. Călinescu, G.M. Vlădescu, Ion Slavici, Ion Ciocîrlan, Dan şi Emil Botta, Ion Larian Postolache, ş.a.

Oprindu-se la Focşani, Leca Morariu a apelat la ajutorul vechiului prieten, folcloristul Ion Diaconu, pe atunci director al Liceului „Unirea". In camera oficială, bejenarii bucovineni au găsit adăpost cîteva săptămîni, răstimp în care profesorul cernăuţean a redactat acel memorabil studiu, rămas în conştiinţa cercetătorilor : Graiul viu — corectiv stilistic, apărut în publicaţiile vrîncene.

I.M. Dimitrescu, emitentul scrisorilor de faţă, era un temeinic cunoscător al spiritualităţii din zonă. Avusese relaţii amicale cu unii din cei evocaţi de noi mai sus, îl cunoscuse pe Vlahuţă. Ştia o mulţime de taine din viaţa scriitorilor şi a oamenilor de ştiinţă. Numele său era deseori prezent în publicaţiile din Focşani, iar cei apropiaţi, îi spuneau amical, Gugulică.

Imprejurări favorabile ne-au făcut să parcurgem corespondenţa lui către Leca Morariu. Datorăm deplină recunoştinţă doamnei Octavia Lupu-Morariu, care a avut bunăvoinţa să ne pună la dispoziţie cele şase scrisori, trimise din Focşani şi Bucureşti la Rîmnicu-Vîlcea, unde se stabilise profesorul bucovinean. Cinci dintre ele cuprind perioada 1950—1963, iar a şasea, nedatată, trebuie s-o socotim tot din acea perioadă.

(Continuare în pag. 14)

(Urmare din pag. 13)

Corespondența prezintă interes, pentru că emitentul evocă — printre alții — trei personalități marcante ale culturii românești : Ion Creangă, Simion Mehedinți și Duiliu Zamfirescu. Sînt date inedite, sau mai puțin cunoscute, pe care modestul cărturar vrîncean le-a adunat și le-a consemnat cu răbdare.

I.M. Dimitrescu s-a născut în 1874 la Ploiești. Era licențiat în drept al Universității din București (1900), ajungînd șeful de cabinet al lui Spiru Haret, Ministrul Instrucțiunii Publice. Membru al Societății Scriitorilor Români, s-a remarcat ca poet, prozator, publicist, epigramist, și istoric literar. Renunțînd la situațiile tentante pe care i le oferea Capitala, a preferat viața patriarhală a unui oraș de provincie, care s-a întîmplat să fie Focșanii — veche vatră de cultură românească. Jumătate de secol a petrecut în această urbe. A cunoscut aici oameni de seamă, descendenți ai unor familii cu nume de rezonanță în spiritualitatea țării. Participant la cenaclurile literare din epocă, activ în presa vremii, a cules discret o sumedenie de informații, în cea mai mare parte necunoscute, dîndu-și seama că face muncă de cronicar. Causeur desăvîrșit, era căutat de boema Focșanilor. Știa să utilizeze cu finețe ironia, cînd era cazul, iar prin munca sa de benedictin, va da strălucire orașului.

Zăbava și oboseala pentru profesorul de la Vîlcea, care cerea mereu noi știri pentru cercetările sale, constituie un frumos exemplu de prietenie trainică. Poetul vrîncean a urcat cîndva spre codrii de fagi ai Bucovinei, fiind oaspete în casa cernăuțeană a soților Morariu, care l-au desfătat cu muzică plăcută, dovedindu-se astfel amfitrioni desăvîrșiți și spirite de aleasă cultură.

Redăm mai jos conținutul scrisorilor :

Focșani, 22 dec. 1950

Scumpii mei prieteni,

(...) Nu mai știu despre Domniile Voastre de multă vreme. Ce mai faceți ? Mai dați concerte ? Frumos lucru ! Eu m-am cuibărit în cămăruța mea de lucru, de masă și de dormit și am sfîrșit un studiu asupra Revoluțiilor Române din Moldova, Muntenia și Ardeal de la 1848. Acum am ajuns cam pe jumătate Amintirile despre N. Iorga, De anul trecut de la Sf. Ioan nu mai știu nimic despre I.A. Bassarabescu, care mi-a răspuns la felicitări cu o carte poștală scrisă chinuit și în nenumărate feluri. Cred că rîndurile trădau existența unei boli grele, o paralizie. Bătrîn, văduv și bolnav. Vai ! Vai !

In fiecare miercuri, zi de tîrg la Focșani, piața Moldovei devine adevărată Bucovină, sute, sute de țărani din părțile Rădăuților, ale Cîmpulungului și mai ales ale Sucevei își desfac mărfurile casnice (...) și vorbesc în limba dulce a cronicilor (...) In oraș am descoperit un bătrîn pensionar, Ion Teodorescu, fost elev al lui Ion Creangă în anul 1877. Spune că dascălul lor era f. bun. Le povestea toată ziua. Făcea lecția serios. Fiecare literă avea un nume de comparație : g=ghebosul : j=cîrligul : A=cracanatul : cifra 11=bețele de la darabană. De multe ori mergea cu elevii la cîmp, punîndu-i să joace mingea, avînd grijă să ia cu ei un bragagiu și un covrigar de la care lua covrigi, cofeturi și bragă pentru elevi, el plătind tot consumul. Teodorescu era un elev de încredere, pe care-l trimetea de multe ori la tutungerie la fratele Zacheu. De aveți nevoie de ceva informații scrieți-mi ca să-l mai întreb. Am întins plugul. Aho, aho, copii și frați ! Închei salutîndu-vă cu caldă amoare. Feciorul meu a terminat oastea și-i învățător.

I. M. Dimitrescu

Focșani, 4 oct. 1958

Scumpi prieteni,

Am primit rîndurile Dvoastră și astăzi le-a citit și Silviu[4], care va dirija diseară concertul de deschidere a stagiunii. Solist, pianistul Valentin Gheorghiu[5]. Mă duc și eu cu feciorul (...).

Duminică am fost la inaugurarea casei lui Vlahuță de la Dragosloveni. Articolul din ziar, aici alăturat, vă face darea de seamă. Eu fusesem desemnat să citesc niște amintiri personale despre A. Vlahuță, cu care am avut întîlniri de cîteva ori în viață. Din pricină că programul s-a comprimat, a vorbit numai scriitorul Eusebie Camilar. După serbare, am fost invitat al familiei Vlahuță și am luat masa împreună (...). Membrii familiei erau acolo 11 la număr(...)

Ceilalți prieteni, bine. Le voi arăta binețele trimise. Cu tot dragul și dorul

I. M. Dimitrescu

București, 6 februarie 1959

Dragi prieteni,

(...) In ziua de 3 febr. am văzut pe d-l Profesor Mehedinți, să-l vizitez un sfert de oră. Ne-am încins la vorbă și ceasul a marcat peste o jumătate oră. Cîte și cîte discuții cu miez și pline de emoții ! Nu-i o banalitate să stai de vorbă cu un cărturar ca dumnealui și de vîrsta patriarhală de 91 de ani (...)

— Ai cunoscut mata pe părintele Constantin Morariu ? Eu l-am cunoscut și deși-s aproape orb, tot îl am viu în ochii mei. A fost un om, iar Leca Morariu e un om din oameni.

Domnul Profesor a început să spună multe vorbe de laudă despre Doamna Leca Morariu (...). Mi-a vorbit despre evoluția limbii în vreme de un veac, limba care a scăpat de toate influențele turcești, grecești, latinisme, italienisme etc., despre superioritatea geniului eminescian, despre Unirea de la Focșani, despre îmbrăcămintea, graiul și geniul creator popular al vrîncenilor cari ... se duc. Iar la plecare (...) patriarhul de 91 de ani m-a sărutat pe frunte și (...) aveam ochii plini de lacrimi. Mi-a spus că va trece pe răboj ziua aceasta de răsfăț sufletesc deosebit : „Poate nu ne vom mai vedea. Nu la 91, dar la oricîți ani, omul e în pragul morții. Dar așa de bătrîn ?"

Cînd mă coboram pe scări, mișcat a spus : „Slobozește Doamne pe robul tău ...". Și am plecat, cu aceeași emoție și cu lacrimi pe obraz.

Vă sărută frățește,
Gugulică

Focșani, 23 dec. 1962

Dragi prieteni,

(...) Evenimentul cel mai însemnat (...), moartea Profesorului Simion Mehedinți, care a închis ochii aproape la 95 de ani, în ziua de 14 dec. a.c. la ora 4 dimineața, după o grea suferință de cumplita boală a cancerului. La 82 ani s-a operat și a mai putut trăi încă aproape treisprezece ani, cînd cancerul s-a generalizat Un martor ocular mi-a spus că în agonie a chemat în ajutor pe părinții lui, țărani, Neculai și Voica Mehedinți, să-l ajute în drumul lung pe care va merge și cel din urmă cuvînt rostit de el a fost Soveja, satul lui înmiresmat de mirosul dulce de rășină a pădurilor de brazi, care învăluie satul unde și-a trăit copilăria marele cărturar și unde de la dascălul Vasile a primit cele dintîi învățături de slovă.

In cimitirul Belu, unde a fost înmormîntat duminecă 16 dec. a.c., multă lume, slujba impresionantă, sub patronajul patriarhiei. Ceremonia a ținut de la 1—4d.a. Rînd pe rînd au ținut cuvîntări : delegatul guvernului, al Academiei, Universității, al Soc. Geografice al Patriarhiei. A impresionat pînă la lacrimi cuvîntarea unui bătrîn pensionar învățător. Zeci de coroane acopereau cosciugul unui om mare(...)

In seara de joi 20 dec. a.c., în cadrul Societății de Științe Istorice și Filologice am ținut prima conferință din ciclul : **Date și amintiri despre Liceul Unirea**, care la 24 ianuarie 1966 își va sărbători centenarul. Prima parte a expunerii începe din ziua inaugurării, vineri 7 ianuarie 1866 și pînă în ziua de 29 noiembrie 1877, cînd profesorii gimnaziului „Alexandru Ioan I", cu 102 elevi ai școlii au manifestat pe străzile orașului Focșani pentru căderea Plevnei.

Scanned with OKEN Scanner

A doua parte a studiului îl voi ţine la sfîrşitul lui ianuarie 1963 şi voi vorbi despre viaţa liceului, cînd printre cei 6 elevi ai clasei a V-a întîlnim numele elevului Mehedinţi Simion.

La sfîrşitul expunerii din seara de 20 dec. c(urent), am făcut evocarea amintirilor despre marele elev Mehedinţi. Erau de faţă şi doi nepoţi ai acestuia, profesori.

Vă salut şi încă o dată la mulţi ani!

Gugulică

Focşani, 17 februarie 1963

Dragi prieteni,

Iarna asta cumplită m-a ţinut în casă: totuşi în seara de 7 februarie c(urent) a trebuit, prin valuri de zăpadă topită, s-ajung la Liceul unde am ţinut a doua conferinţă Date şi amintiri despre Liceul Unirea. Am început cu anul 1877, a doua decadă din existenţa liceului. Expunerea mea cuprinde şi o parte din viaţa culturală şi artistică-muzicală a oraşului, care începe din 1874. Cu cenacluri literare, în aceeaşi casă a doamnei Elena Simionescu-Rîmniceanu, Tincuţa din romanul „Viaţa la ţară" al lui Duiliu Zamfirescu, nepotul lui Ion Mincu, arhitectul genial al poporului român. La aceste cenacluri participau Vasile Alecsandri, Dimitrie Olănescu-Ascanio (focşănean), Al. Vlahuţă, care a scris pe Albumul doamnei, poezia publicată în volum, Duiliu Zamfirescu (unchiul doamnei), Teodor Şerbănescu, Carol Scrob, Petraşcu, Ioan şi Ştefan Mincu, acesta profesor de desen la liceu, unchiul lui Duiliu, om de mare cultură, violonist, interpret al lui Beethoven, sufletul mişcării culturale, pictor de mare talent.

Şi-am spus în conferinţă în seara ceia: „Am ridicat sfios cortina, să privim o clipă spre viaţa culturală ce se desfăşura în oraşul nostru, în casa cu geamuri colorate de pe drumul mare al Bucureştilor de odinioară şi unde puţini profesori de-atunci ai liceului erau prezenţi!" Am terminat cu evocarea şi portretizarea celor doi elevi ai liceului, Duiliu Zamfirescu[6] şi Simion Mehedinţi[7]. Am spus lucruri inedite despre copilăria lui Duiliu Zamfirescu, despre care nu s-a ştiut pînă acum. Apoi sfîrşitul poetului şi romancierului în oraşul copilăriei, al amintirilor şi al primelor zboruri spre seninătatea literaturii româneşti, despre mormîntul lor uitat şi despre o tînără poetă, care a venit de departe să aşeze o floare şi să picure o lacrimă la mormîntul iubit (...).

Am trecut la celălalt fost elev, Simion Mehedinţi. La 28 feb. c(urent) ţin a treia conferinţă — cu elevii, fraţii Longinescu. Ieri am primit o scrisoare emoţionantă a doamnei Maria Simion Mehedinţi, care mi-a trimis şi o fotografie a prof. Simion Mehedinţi-Soveja, cînd avea 60 de ani.

Primiţi salutul meu frăţesc, la care se asociază din toată inima şi Radu[8].

Gugulică

(Focşani, nedatată)

(Dragi prieteni)

Prin bunăvoinţa Doamnei Marcela Zamfirescu, sora poetului am aflat că bunicul dinspre tată al acestuia se numea Zamfir Ioan şi era negustor manufacturier (bogasier) în Focşani. In fiecare an mergea şase luni la Lipsca, de unde aducea mărfuri pentru prăvălia lui, care era foarte bine aprovizionată cu mărfuri de tot felul.

Era Român neaoş şi negustor cinstit. Zamfir Ion a avut trei feciori: Ghiţă, Tache şi Zamfir, precum şi o fată, Păuna, căsătorită cu slugerul Ionică Vasiliu din Focşani.

Lascăr Zamfir (tatăl poetului) s-a născut în Focşani la 1822 şi s-a căsătorit cu Sultana, fiica lui Mincu Pavel, tot din Focşani, sora marelui arhitect al Românilor, Ioan (Iancu) Mincu.

Băieţii lui Zamfir Ioan, Ghiţă şi Tache, au făcut cel dintîi dreptul, pe care nu l-a practicat şi celălalt medicina în străinătate. Amîndoi s-au ocupat îndeobşte cu îngrijirea viilor de la Vîrteşcoi (Putna) şi cultura cîmpului, pentru care aveau ataşament deosebit. Ambii au avut o bibliotecă celebră. Cel puţin 1700 opuri cu totul rare. Erau oameni onesti şi foarte distinşi.

Tatăl poetului, asemenea se ocupă cu îngrijirea viilor. Onorabilă şi distinsă personalitate focşăneană. A fost multă vreme preşedintele comitetului permanent de pe lîngă prefectura judeţului Putna şi cîtva timp ajutor de primar al oraşului Focşani.

Pe lîngă Duiliu, a mai avut un fiu ofiţer superior de artilerie decedat de mult (despre) care se spunea că era cel mai înzestrat din punct de vedere spiritual, decît toţi fraţii. Alt fiu în viaţă, Constantin, (a) fost director în Ministerul Industriei: fete: Ecaterina (Remer), Marcela (Zamfirescu, a fost căsătorită cu un Slăvescu), Zoe (general Vasiliu) şi D-ra Elena (Zamfirescu). Toţi cinci trăiesc încă.

Mama poetului era muzicantă (pianistă recunoscută), care a dat o educaţie deosebită copiilor, toţi, oameni de aleasă distincţiune. Le cerea zilnic să exerseze la piano sau vioară cel puţin 3 ore.

D-na Remer a fost şi este, deşi în vîrstă de peste 80 de ani, încă o virtuoasă pianistă, cum soţul său, farmacistul Frederic Remer era tot aşa virtuos violonist.

Fraţii mamei lui Duiliu, Ion Mincu şi Ştefan Mincu (acesta din urmă profesor la Liceul „Unirea", mort în oct. 1893) erau oameni foarte înzestraţi din punct de vedere artistic. Cel dintîi, cum am spus, marele arhitect, a renăscut stilul naţional în construcţii şi a împodobit Bucureştii şi ţara cu cele mai frumoase monumente arhitecturale. Ştefan (Fănică) Mincu, violonist neîntrecut şi sculptor fără pereche. Un alt frate, Nicolae Mincu, a avut vie de care se ocupa la Gura Caliţei (jud. R. Sărat).

Dragostea de artă şi cultura pămîntului sînt caracteristice acestei familii, ascendenţii poetului: Zamfir şi Mincu.

Bunica dinspre tată a lui Duiliu Zamfirescu era născută Lascar, vară primară cu doctorul focşănean Lascar, care a făcut medicina la München şi Leipzig. Aceasta avea un frate Nicolae Lascar, posesorul unor documente, în care se vorbea de obîrşia lor constantinopolitană de unde strămoşii lor veniseră în Focşani de multă vreme. Unul dintre aceştia a rămas în Focşani, iar alt frate s-a dus în Rusia, unde ar fi ajuns general.

Neculai a rugat de multe ori pe Duiliu să-i cerceteze şi să ridice aceste documente în care se vorbea — zice-se — despre nobila lor obîrşie bizantină. Duiliu, ocupat cu altele, n-a răspuns unchiului său care indignat de neascultarea nepotului, într-o zi a dat foc actelor, ca să nu-i mai încurce sertarele din dulapurile gospodăriei.

Tănase Scatiu s-a născut în Bucureşti. A trăit o copilărie dezordonată, de hoinar al maidanelor bucureştene. Un unchi al său, „Hagiu" l-a adus la Focşani şi l-a pus în serviciul moşiei sale. Acolo băiatul s-a pus pe treabă: cum era harnic, robaci, isteţ, dornic de parale şi parvenire, a parvenit şi, cînd era cam de 36 de ani, s-a căsătorit c-o vară a poetului, Elena (Lina), a cărei familie scăpătase. Traiul acestei femei cu bărbatul, om grosolan, luat în silă şi de nevoie, a fost un infern. Incît Duiliu Zamfirescu, la moartea ei în iunie 1888 scria din Roma tatălui său la Focşani următoarele:

„Tată,

Am primit dureroasa ştire de cîteva zile şi nu ţi-am răspuns imediat, fiindcă ţi-aş fi scris lucruri triste ... Săraca Lina! Mult a mai trecut singură şi fără noroc în lumea asta".

Deci părerea că Tănase Scatiu era tatăl lui Duiliu Zamfirescu, e pură fantezie.

Sora Maiorului Şonţu, erou din războiul independenţei şi personagiu din romanul „In război" al lui Duiliu Zamfirescu, se numea Elena („Duca Ilenuţa", „Elencu") cum îi ziceau focşănenii vremii. Fusese căsătorită prima oară cu un boerinaş Zalaru, cu care a avut două fete: Evcaria şi Eugenita. S-a despărţit de Zalaru, mutîndu-se în casa din str. Galaţi, unde locuia maiorul Şonţu, la care a trăit pînă cînd fratele ei, pe care-l iubea mult, a plecat în războiul independenţei. In urmă s-a măritat cu un ofiţer de artilerie, generalul de mai tîrziu, R. Boteanu.

(Continuare în pag. 16)

Scanned with OKEN Scanner

(Urmare din pag. 15)

I. M. Dimitrescu, în ziarul „Focșanii" din 1941, scrie: „In dimineața de 31 august 1877, cu cîteva ceasuri înaintea asaltului și a morții sale eroice, Maiorul Șonțu primise o scrisoare de la Duca Ilenuța de-acasă, de la Focșani. O citise și o recitise cu mare luare-aminte de mai multe ori. Se pare că ar fi lăcrimat și mulți ostași și ofițeri îl văzură după aceea căzut pe gînduri și plimbîndu-se posomorît ceva mai depărtișor de linia unității sale. Dragostea ce o avea în suflet pentru iubita și nefericita lui soră, împresurat de gîndurile și amintirile ce i le răscolise răvașul din îndepărtatul oraș, îi muiase inima mai abitir decît fantoma morții care-l pîndea așa de aproape".[9]

„La 30 august 1878, la biserica catedralei Sf. Ioan, pastasul de un an de la moartea eroilor din Regimentul de Dorobanți. Catedrala era arhiplină de lume. S-a făcut o slujbă impresionantă. Cînd preotul a pomenit numele Maiorului Șonțu, sora lui era de față, a înnebunit de durere, fapt care a produs mare tulburare în sufletul tuturor".[10]

NOTE:

1. Diaconu Ion (1903—1984), profesor, folclorist, publicist, editorul și directorul revistei „Ethos", directorul liceului „Unirea" din Focșani: primul director al muzeului de etnografie și istorie din Focșani: distins cu două premii ale Academiei Române (1936 și 1948).
2. Dimitriu G., profesor de limba și literatura română la Liceul „Unirea" din Focșani, publicist.
3. Dimitrescu, I.M., (Gugulică), poet și publicist, cercetător al trecutului cultural vrîncean.
4. Zavulovici Silviu, dirijor o vreme al Orchestrei Simfonice din Focșani, fiul muzicianului, dirijorului și compozitorului bucovinean, Al. Zavulovici (Schubert al Bucovinei).
5. Gheorghiu Valentin, pianist de renume internațional. Copil fiind, a petrecut verile la Fălticeni, debutînd în public pe scena sălii de gimnastică a Liceului „Nicu Gane".
6. Zamfirescu Duiliu, (1858—1922), poet, prozator, dramaturg, membru al Academiei Române, vicepreședinte al acestui for, președinte al S.S.R., diplomat, ministru de externe în guvernul Averescu.
7. Mehedinți Simion (1867—1962) geograf, academician, prof. universitar, director al revistei „Convorbiri literare" (1907—1923).
8. Radu, învățător, fiu al lui I. M. Dimitrescu.
9. Dimitrescu I.M., „Maiorul Șonțu" în „Focșanii" 1941
10. Dimitrescu I.M., „Insemnări cu privire la orașul Focșani", manuscris, p. 52 (f.a.).

ÎN EXCLUSIVITATE PENTRU „ETHOS"

VIAȚA DUPĂ VIAȚĂ - I -

Dr. RAYMOND MOODY

anchetă în legătură cu un fenomen: supraviețuirea conștiinței după moartea corpului

— Traducere de DIA CRÎNG, după versiunea franceză a lui PAUL MISRAKI —

INTRODUCERE

Această carte, redactată de o ființă umană, reflectă în mod obligatoriu antecedentele, opiniile personale și prejudecățile autorului ei. De aceea, în ciuda eforturilor depuse pentru a rămîne cît mai obiectiv, cît mai imparțial posibil, anumite date în ce mă privește ar putea ajuta cititorului să-și formeze o părere în legătură cu afirmațiile extraordinare cuprinse în cele ce urmează.

In primul rînd, eu nu m-am aflat niciodată în ceasul morții, nu pretind că furnizez o mărturie directă despre o experiență al cărui subiect să fi fost eu însumi. Și totodată nu mă simt în măsură să-mi asum o obiectivitate totală, din moment ce sensibilitatea mea a fost într-atîta angajată în elaborarea acestei lucrări: înregistrînd atîtea relatări pasionante ale experiențelor de care va fi vorba mai departe, am ajuns să le resimt de parcă le-aș fi trăit eu însumi. Sper cu tărie că, cel puțin, această atitudine psihologică nu va compromite caracterul rațional și echilibrul acestui studiu.

In al doilea rînd, eu scriu așa cum ar face-o cineva care nu s-ar fi familiarizat atît de mult cu vasta literatură consacrată fenomenelor oculte și paranormale. Eu nu încerc, spunînd aceasta, să discreditez genul acesta de lucrări: sînt convins, dimpotrivă, că o erudiție mai completă în acest domeniu mi-ar fi fost de un ajutor prețios în asimilarea faptelor pe care le-am avut de studiat. De asemenea, am intenția fermă să abordez cu cea mai mare grijă lectura unora dintre aceste scrieri, pentru a vedea pînă la ce punct cercetările întreprinse de alții colaborează cu propriile mele descoperiri.

In al treilea rînd, educația mea religioasă merită unele comentarii. Familia mea frecventa biserica presbiteriană: totuși părinții mei n-au căutat niciodată să impună ideile și credințele lor religioase copiilor lor. Ei au încercat doar, pe măsură ce creșteam, să mă încurajeze spre căile — oricare ar fi fost — care mă interesau și să-mi faciliteze accesul la ele. Astfel încît am evoluat asigurat cu o „religie" ce nu avea nimic dintr-un ansamblu de dogme imuabile, limitîndu-se mai curînd la o atracție de ordin general pentru problemele spirituale, tradițiile și doctrinele religioase. Eu cred că toate marile religii umane ne aduc adevărul lor și mai cred că nimeni dintre noi nu este în stare să furnizeze contraargumente adecvate acestor adevăruri fundamentale pe care le vehiculează religiile.

In al patrulea rînd, formația mea universitară și profesională este mai curînd diversă — unii ar zice: îmbucătățită. Am urmat cursurile de filozofie la universitatea din Virginia și mi-am luat doctoratul în această specialitate în anul 1969. Disciplinele care mă interesează mai mult în această ramură sînt etica, logica și lingvistica. După ce am predat filosofia timp de trei ani într-o universitate situată în estul Carolinei de Nord, m-am decis să urmez cursurile de medicină, cu intenția de a deveni psihiatru și de a preda filosofia medicinei într-o facultate de medicină. Toate aceste studii și experiențe au favorizat, bineînțeles, mult, apropierea de subiectele pe care la tratează această carte.

Speranța mea este că lucrarea aceasta va atrage atenția asupra unui fenomen care este, pe cît de răspîndit, pe atît de neabordat: că va contribui la formarea în public a unei atitudini mai receptive cu privire la acest fenomen. Deoarece am ferma convingere că acest fenomen are o înaltă semnificație, nu numai în ceea ce privește diferitele discipline universitare și practica lor, — psihologie, psihiatrie, medicină, filosofie, teologie și culte — dar și pentru orientarea vieții noastre de toate zilele.

Țin să precizez de la la început, pentru motivele pe care le voi explica mai tîrziu, că nu pretind în nici un fel să „dovedesc" că există o viață după moarte: nici mă-

Scanned with OKEN Scanner

car nu mă gîndesc că o „dovadă" de acest ordin este actualmente posibilă. În parte din acest motiv am uitat să citez numele reale şi am descoprit unele amănunte susceptibile să ducă la identificarea personajelor acestei povestiri. Lucrul acesta mi s-a părut necesar, atît pentru a menaja viaţa particulară a persoanelor în cauză, cît — într-un număr de cazuri — pentru a obţine autorizaţia de a publica experienţa al cărei confident am fost.

Numeroşi vor fi cei care vor califica drept incredibile afirmaţiile consemnate de-a lungul acestor pagini : prima lor reacţie va fi de a le arunca fără apel. N-am de gînd, de altfel, să-i condamn pe cei ce o vor face : aş fi procedat la fel acum cîţiva ani. Nu cer nimănui să accepte şi să creadă conţinutul acestei lucrări numai din încrederea în autoritatea mea. De fapt, ca logician, condamn această cale spre credinţă care procedează prin referire la autorităţile lipsite de garanţii : insist deci cu tărie ca nimeni să nu se simtă obligat să procedeze astfel. Tot ceea ce aş cere oricui ar refuza să acorde credit celor citite, este ca acesta să binevoiască a se informa din alte părţi, pe cont propriu ; provocare pe care am avut deja ocazia s-o lansez de mai mlte ori. Din numărul celor ce-au primit provocarea, mulţi care erau la început sceptici au venit să-mi împărtăşească uluirea în faţa faptelor.

De altfel, sînt sigur că mulţi cititori vor găsi aici o mare consolare observînd că n-au fost singurii care să fi cunoscut o experienţă de acest gen. Acestora — mai ales dacă, aşa cum se întîmplă de obicei, au păstrat secretul asupra aventurii lor, în afara cîtorva intimi — aş vrea să le spun simplu doar atît : dorinţa mea cea mai mare este ca această carte să le dea curajul de a vorbi mai liber, pentru ca un aspect dintre cele mai fascinante ale sufletului omenesc să poată fi, în sfîrşit, elucidat.

I

MOARTEA CA FENOMEN

A muri, ce înseamnă ?

Iată o întrebare pe care omenirea n-a încetat să şi-o pună de cînd există oameni. În ultimii ani am avut ocazia să evoc aceste probleme în faţa unui auditoriu numeros, compus dintr-un public foarte divers : clase de filosofie, de psihologie, de sociologie, pe de o parte, organizaţii parohiale, emisiuni publice de televiziune, cercuri private pe de altă parte ; şi în sfîrşit, congrese profesionale ale medicilor. Bazîndu-mă pe ceea ce am putut constata, sînt în măsură să afirm cu deplină siguranţă, că acest subiect trezeşte, la auditori de sensibilitate şi stiluri de viaţă diferite, reacţii emoţionale exterm de puternice.

Şi totuşi, în ciuda importanţei pe care o are această întrebare, nu e mai puţin adevărat că pentru majoritatea dintre noi, a vorbi despre moarte este foarte dificil. Sînt cel puţin două motive serioase pentru aceasta.

Primul este mai ales de ordin psihologic şi cultural ; subiectul morţii este tabu. Noi simţim, mai mult sau mai puţin conştient, că un contact — chiar indirect — cu moartea ne constrînge într-un fel să privim în faţă ineductabil că murim noi înşine într-o zi ; această perspectivă ne devine deodată mai apropiată, mai reală, mai imaginabilă. Astfel, de exemplu, cei mai mulţi dintre studenţii la medicină — şi mă includ între ei — au putut constata că întîlnirea, chiar de departe, cu moartea, aşa cum se manifestă ea la o primă vizită în laboratorul de anatomie, în pragul studiilor medicale, poate să provoace sentimente de profundă nelinişte. În ce mă priveşte, cauza acestei reacţii îmi pare acum foarte clară : reflectînd la ea ulterior, mi-am dat seama că nu mă afecta numai soarta persoanei al-cărei cadavru îl priveam (deşi acest sentiment era şi el prezent, degisur). Ceea ce vedeam pe masă îmi oferea simbolul propriei mele condiţii, aceea de muritor. Într-un anume fel, la limitele conştiinţei mele, gîndul trebuie să fi fost : „Asta mi se va întîmpla şi mie într-o zi".

De asemenea, din punct de vedere psihologic, a vorbi despre moarte poate fi socotit ca un mod, chiar dacă ocolit, de a se apropia de ea. Mulţi oameni, fără îndoială, au sentimentul că, simplul fapt de a evoca moartea are ca efect a o face prezentă mental, atît de aproape, încît devine imposibil de a ocoli caracterul inevitabil al propriului nostru deces. De aceea, dornici de a ne cruţa de acest şoc psihologic preferăm în general să evităm pe cît posibil abordarea unor asemenea subiecte de conversaţie.

Al doilea motiv pentru care ne e greu să vorbim despre moarte este mai complicat, deoarece el îşi are izvorul în natura limbajului nostru. Cuvintele limbajului uman se raportează în cea mai mare parte, la lucruri a căror experienţă sensibilă o avem prin intermediul organelor noastre de simţ. Majoritatea dimpotrivă, scapă experienţei conştiente a majorităţii dintre noi, fiindcă în general, noi n-am trecut niciodată prin ea.

Deci, atunci cînd sîntem în situaţia de a vorbi despre moarte, trebuie să ne eschivăm nu de tabu-urile societăţii şi de piedicile lingvistice atît de profund înrădăcinate ale lipsei noastre de experienţă. Cel mai adesea recurgem în cele din urmă la analogii şi eufemisme : comparăm moartea şi faptul de a muri cu circumstanţe mai agreabile din viaţa noastră, cu evenimente ce ne sînt familiare. Analogia cea mai răspîndită în legătură cu aceasta este, fără îndoială, comparaţia între moarte şi somn. Ne spunem că a muri seamănă puţin cu a dormi. Această imagine reapare curent în gîndurile şi cuvintele noastre de fiecare zi, ca şi în literatura tuturor culturilor şi a tuturor timpurilor. Ea se întîlneşte frecvent în scrierile Greciei antice. În Iliada, de exemplu, Homer califică somnul drept „frate al morţii" ; şi Platon, în Apologia lui Socrate, pune cuvintele următoare pe seama maestrului său, Socrate, condamnat la moarte de către judecătorii săi atenieni :

„Dacă moartea ... seamănă cu un somn fără vise, atunci este un cîştig minunat să mori. Dacă ai lăsa pe cineva să aleagă una dintre aceste nopţi în care a dormit fără a avea măcar un vis sau alte zile din viaţa sa, şi dacă el ar trebui, după multă chibzuială, să spună cîte nopţi şi cîte zile mai bune şi mai plăcute a trăit el, decît acea noapte... oricine ar găsi că sînt uşor de numărat în comparaţie cu celelalte. Deci dacă moartea este astfel, susţin că este un cîştig, fiindcă tot timpul poate fi considerat doar o singură, lungă noapte".

Alţii preferă să recurgă la o metaforă diferită, deşi strîns înrudită. „A muri", spun ei este a „uita". Cel ce moare îşi uită toate grijile, amintirile, penibile sau patetice, se şterg.

Oricît de vechi, oricît de frecvente ar putea fi aceste comparaţii, „somnul" şi „uitarea" se relevă în cele din urmă destul de nepotrivite ca paleative urmărind să ne reconforteze. Chiar dacă împrumută forme distincte, ele se reduc la exact acelaşi lucru : într-o formă îndulcită, amîndouă atestă că moartea nu este decît anihilarea radicală şi definitivă a conştiinţei noastre. Dacă este aşa într-adevăr, moartea nu comportă nici unul dintre aspectele de dorit pe care le recunoaştem somnului şi uitării. A dormi constituie o experienţă pozitivă, de dorit în timpul vieţii, căci se ştie că urmează deşteptarea ; o noapte bună de somn face activităţile diurne mai plăcute şi mai productive. Dacă deşteptarea n-ar avea loc, tot beneficiul unui somn profund ar fi anulat. De asemenea, dispariţia conştiinţei noastre, nemulţumită să şteargă doar amintirile urîte, ne-ar priva şi de cele bune. În final, nici una dintre aceste două analogii nu pare susceptibilă de a ne aduce consolarea sau speranţa în faţa morţii.

Există totuşi, un alt mod de a considera aceste lucruri, care refuză asimilarea morţii cu o pierdere definitivă a conştiinţei. După această părere, a cărei tradiţie este, fără îndoială, mai veche, o parte a fiinţei umane continuă să trăiască şi atunci corpul său fizic, sortit distrugegrii fi-

(Continuare în pag. 18)

Scanned with OKEN Scanner

(Urmare din pag. 17)

nale, a încetat să funcţioneze. Această parte a omului care persistă după moarte a primit nume multiple : psihic, suflet, gîndire, spirit, Eu, Fiinţă, conştiinţă... Oricare ar fi cuvîntul ales, noţiunea după care fiecare dintre noi trece, cînd moare, într-o altă formă de existenţă, constituie una dintre cele mai impresionante dintre cerinţele umane. A fost regăsit în Asia Mică un cimitir a cărui folosire de către omul de Neanderthal urcă pînă la o sută de mii de ani, gravuri fosilizate ce au permis arheologilor să descopere că aceşti oameni preistorici îşi îngropau morţii în sicrie de flori, ceea ce ar părea să însmene că ei considerau moartea ca pe un prilej de bucurie, o petrecere a defunctului din această lume în alta. Aproape pretutindeni pe pămînt, morminte ducînd spre cele mai primitive epoci aduc dovada unei credinţe în supravieţuirea fiinţei după moartea corpului.

Într-un cuvînt, întrebarea pe care ne-am pus-o cu privire la natura morţii, suscită răspunsuri contradictorii, la fel de vechi şi unele şi altele, şi totuşi, încă valabile şi în zilele noastre. Unele afirmă că moartea duce la distrugerea conştiinţei, în timp ce altele cu o egală convingere, susţin că moartea reprezintă o tranziţie, transferul sufletului sau gîndirii defunctului într-o altă dimensiune a realităţii.

De-a lungul paginilor care urmează n-am pretenţia să mă pronunţ în favoarea sau împotriva uneia dintre aceste două ipostze. Înţeleg doar să comunic rezultatele unei anchete pe care am întreprins-o eu însumi.

In timpul ultimilor ani am întîlnit un mare număr de persoane care au trecut prin ceea ce voi numi „o moarte temporară". Aceste întîlniri au avut loc în mai multe feluri : la început printr-o simplă coincidenţă. În 1965, cînd urmam cursurile de filosofie ale Universităţii din Virginia, am cunoscut un om, profesor de psihiatrie la o facultate de medicină. Am fost de la început frapat de căldura cu care te întîmpina, de cordialitatea sa, de simţul umorului. Ulterior am avut marea surpriză să aflu despre el un fapt impresionant, şin anume că „murise" — nu numai o dată, ci de două ori, la zece minute interval — şi că făcuse o mărturisire absolut fantastică despre ceea ce i se întîmplase în timp ce se credea că a murit. Mai tîrziu l-am auzit povestindu-şi întîmplările unui mic grup de studenţi foarte interesaţi. Am fost, la acea vreme, destul de impresionat ; dar cum nu dispuneam pe atunci de nici un criteriu care să-mi permită o judecată asupra unei atari aventuri, m-am mulţumit s-o clasez printre gîndurile mele şi sub forma unei înregistrări pe bandă magnetică efectuată în timpul discuţiei.

Cîţiva ani mai tîrziu, după ce mi-am luat doctoratul în filosofie, predam într-o Universitate din Carolina de Nord. Cu ocazia unuia dintre cursurile mele, le-am cerut studenţilor mei să citească **Phaedon** de Platon, scriere în care nemurirea sufletului este unul dintre subiectele tratate. Imi axasem cursul pe alte doctrine ale filosofului grec, fără a pune un accent deosebit pe pasajele în care era vorba despre fiinţa de după moarte. Într-o zi, la sfîrşitul lecţiei s-a apropiat de mine un student şi m-a întrebat dacă ar fi posibil să organizăm o discuţie despre supravieţuire ; subiectul îl interesa cu atît mai mult, cu cît bunica sa „murise" temporar în timpul unei intervenţii chirurgicale şi avusese în timpul acestei stări o experienţă stupefiantă. L-am rugat să-mi povestească mai amănunţit şi, care nu mi-a fost surpriza, cînd mi-a relatat aproape aceeaşi serie de evenimente pe care mi le-a descris profesorul meu cu cîtiva ani în urmă.

Din acel moment, adunarea de cazuri asemănătoare a devenit mai activă. Am hotărît să includ în programul lecţiilor mele lectura textelor referitoare la supravieţuirea după moartea biologică — evitînd cu grijă aluziile la cele două mărturii pe care le aveam deja. Am adoptat, deci, o atitudine de aşteptare, ca să constat : dacă relatări de acest gen apăreau oricît de rar, gîndeam eu, e posibil să provoc altele. Era destul pentru asta să evoc ideea generală a supravieţuirii în cursul discuţiilor noastre filosofice şi să dovedesc un spirit deschis acestor probleme. Aşteptam.

O nouă surpriză : am observat că în aproape toate clasele, din treizeci de studenţi se găsea întotdeauna unul care să vină să-mi vorbească după cursuri şi să-mi relateze o experienţă personală de „moarte temporară".

Ceea ce m-a intrigat mai mult de la începutul acestei anchete, au fost similitudinile între mărturii, şi aceasta în ciuda faptului că ele proveneau de la persoane extrem de diverse din punct de vedere religios, social şi cultural.

Cînd am intrat în facultatea de medicină în 1972, adunasem un număr apreciabil din aceste documente şi am început să menţionez deschis această cercetare în prezenţa unora dintre noile mele relaţii din lumea medicală. In cele din urmă, unul dintre prietenii mei mă încurajă să dezvolt subiectul în faţa unei comisii de medici ; urmară alte conferinţe. Din nou a trebuit să constat că, la capătul fiecăreia dintre reuniuni, cu regularitate cineva venea să-mi relateze o aventură analogă.

Pe măsură ce interesul meu pentru acest fenomen devenea din ce în ce mai cunoscut în anturajul meu, medicii începuseră să îndrepte spre mine pacienţii pe care-i salvau şi care trecuseră prin aceste experienţe bizare. Alţii chiar mi-au adresat rapoarte scrise, după ce citiseră în presă articole unde se făceau referiri la cercetările mele.

La ora actuală, cunosc vre-o sută cincizeci de cazuri care reproduc fenomenul. Experienţele pe care le-am studiat se împart în trei categorii distincte :

1. Experienţe trăite de persoane care au fost reanimate după ce s-a considerat că muriseră, a căror moarte fusese declarată sau considerate în stare de moarte clinică de către medicii lor ;

2. Experienţele trăite de persoane care, în urma unor accidente, răni grave, sau boli, au fost foarte aproape de moarte ;

3. Experienţele trăite de persoane care, fiind pe punctul de a muri, descriau celor din jur ceea ce li se întîmpla. Ulterior, aceşti martori mi-au comunicat conţinutul acestor experienţe ale celor ce se aflau în agonie.

Din această acumulare de material care poate fi evaluată la o sută cincizeci de cazuri, a fost necesar să fac o selecţie. O parte din cele alese corespundeau unei intenţii precise : de exemplu, în ciuda faptului că anumite rapoarte de al treilea tip completau perfect datele celor din primul tip, am preferat să omit cea mai mare parte din ele, din două motive : mai întîi, această eliminare mi-a permis să reduc numărul cazurilor studiate la proporţii mai uşor manevrabile : am putut apoi, datorită acestui procedeu, să mă limitez pe cît posibil, la mărturii „de primă mînă". Mi-a fost deci permis să interoghez foarte amănunţit cincizeci de persoane, ale căror cuvinte sînt în măsură să le redau fidel. Printre acestea, cazurile de resortul primului tip (care implică moartea clinică constatată), comportă, desigur, un aspect mai spectaculos decît cel de-al doilea tip (cînd moartea n-a fost atinsă decît în treacăt). E cert că de fiecare dată, cînd am ţinut cîte o conferinţă publică despre acest fenomen, episoadele comportînd o perioadă de „moarte" constatată au suscitat interes preponderent. Unele articole publicate în exclusivitate în presă au fost redactate, încît să se lase să creadă că m-am preocupat în exclusivitate de cazurile aparţinînd acestei categorii.

Totuşi, selecţionînd exemplele destinate să figureze în această carte, am rezistat tentaţiei de a mă limita la cazuri ce comportă o „moarte" temporară. Fiindcă, astfel încît nu vom întîrzia să le constatăm evidenţa, cazurile de al doilea tip nu numai că nu diferă de cele din primul, dar formează împreună cu acestea un fel de continuitate. Mai mult, deşi experienţele „morţii" temporare se verifică între ele în mod remarcabil, circumstanţele lor şi personalitatea celor care le relatează variază enorm. In consecinţă m-am străduit să furnizez un grup de experienţe care să reflecte fidel această diversitate.

Păstrînd în gînd această consideraţie, să trecem acum la examinarea a ceea ce poate să se producă, sau cel puţin, ce-am reuşit eu să descopăr, atunci cînd survine moartea.

(Va urma)

Scanned with OKEN Scanner

Carmen Veronica Steiciuc

— născută la 25 octombrie 1968 în Suceava
— studentă a Universității Ștefan cel Mare (în anul II automatizări și calculatoare) Suceava
— debut în „Pagini bucovinene" nr. 7 din 1988
— Premii :
— premiul rev. „Luceafărul" la concursul de poezie „Nicolae Labiș" ediția a XX-a, Suceava, 1988
— premiul al III-lea la „Baladele Dunării" — Galați, 1989
— premiul rev. „Orizont" — 1989
— premiul rev. „Luceafărul" la concursul „Porni Luceafărul" — Botoșani, ediția a VIII-a 1989
— premiul al II-lea la concursul „Nicolae Labiș" Suceava, ediția a XXI-a — 22 decembrie 1989
— premiul I și premiul rev. „Ateneu" la concursul „Nicolae Labiș" — Suceava, ediția a XXII, 1990
— premiul revistei „Luceafărul" la concursul de poezie „VASILE VOICULESCU" — Buzau 1990
— reviste literare în care a publicat : „Orizont", „Ateneu", „Pagini bucovinene".

Cu umezi ochi și zîmbet

lui Nicolae Labiș

de curînd am aflat, milord, despre
ultimul bal în alburn din păcate
frunzele nu recunosc nimic iar verdele
e de părere că materia în
propria-i sferă pentru o vreme
se retrage

un zîmbet de aripi colindă văzduhul
alunecă pe retina căprioarei
cade
o nuanță stranie aerul are pe
harfele sale o despărțire trece
culoarea se-aude-n adîncuri născute
din aburul rece

pe vremea aceea, vă mărturisesc, era
un anotimp ciudat cu toate acestea
mălinii vă iubeau, milord, firul de iarbă
inventa simfonii și cîteodată
zîmbea

incendiul n-a iertat nimic
în oglinzi de mesteceni hamadriadele
s-au risipit
de atunci nelămurit plutește în
ochiul căprioarei o iluminare

e toamnă, milord, a douăzeci și una ...

firul de iarbă cade pe gînduri
(căprioara a iertat vînătorul
și glontele)

e tocmai momentul în care apari de
fiecare dată cu ochii umezi și zîmbet
de aripi, milord

Ierburi cu nume ciudate

I

iar dacă liniștea nu are culoare e un
trucaj din același motiv pentru care
visele se reîntorc în delirul
semnelor de întrebare

stăm

și copacul se simte fericit și iarba

ne privim în tăcere ideea răsucește
forme de aer pe moleculele arse
un hohot în care lebăda nu știe
răspunsul ad litteram

II

contur diamantin pe balustrada orei un
toast pentru iubire secundele ridică

lebăda ne privește mirată dar unde
vă sînt aripile domnilor dar
unde prietenii ...

tu dai ploaia la o parte și cuvintele
în sfeșnice de aer se aprind

e timpul să ne spunem tot, dar
absolut tot, eucaliptul a-nflorit în
chiar acest moment e punctul sublim
imaginea se desprinde aleargă prin
fereastra deschisă se-aruncă

III

un timp nu vom auzi unul de celălalt

pe urmele lăsate ierburi cu nume
ciudate vor crește

în miezul secundei un zbor definit de iluzii
(frunzele vor ierta depărtarea din noi)

amurguri hoinare prin visele noastre
vor trece
precum zarurile la-ntîmplare
aruncate

vom rătăci fiecare prin numele celuilalt
vom pluti prin odihna văzduhului o vreme

precum tăișul toamnei un acrobat străbate

IV

prin memoria mea veți călători o bună
bucată de vreme eucaliptul spune
prin tîmplele voastre insomnia va trece
delirul cu albe acorduri ...

(un hohot fortissimo în toată încăperea)
opriți înregistrarea

tu îți aprinzi țigara (adagiotto)
și mai trece un timp

nemărginire oarbă ce sunet ciudat e
freamătul surd al uitării

o prăbușire perfectă un straniu zîmbet
de alge risipit în oglinzi de-nserare

V

uneori fericirea e atît de aproape

firul de iarbă face o reverență
dispare

invizibilul crede în destinul punctului
dealtfel și lebăda remarcase o oarecare
convergență în gîndurile pare

cîntecul acesta nu începe niciunde

cygnus
nimic mai desăvîrșit decît
liniștea în care ființa iubită
prinde contur

Scanned with OKEN Scanner

MERIDIANE CULTURALE

„UN VOYAGE EN FRANCE"

„ville à ville . . . ce bel univers
s'est créé jeune, par les lectures,
par les tableaux et par les r'eves"

GERARD de NERVAL

Riscul oricărei călătorii este o vinovată uitare de sine și, în același timp, o nevinovată risipire în amănunte nesemnificative . . . Și aceasta, cu atît mai mult, cu cît ținta călătoriei este o țară visată din copilărie. În acest caz riști să te trezești dintr-o dată în fața unei venețiene oglinzi sparte care, din miile de cioburi risipite în spațiu și timp, încearcă să reconstituie o imagine reală despre tărîmul oniric „văzut" în clipele premergătoare călătoriei.

Oare cum aș putea scrie despre imaginara Aggarthă dacă, printr-o nefericită împrejurare, mi-ar fi dat s-o străbat altfel decît îmbarcat în arca onirică a viziunii ?. . .

Desigur, este trist să recunoști că un bilet de avion poate fi aidoma unui testament prin care ești dezmoștenit de o întreagă avere de iluzii... Și aici trebuie, încă o dată, să dau dreptate acelor călători care vorbeau despre neasemuitele peisaje lăuntrice, înmiit mai bogate în toate formele de relief ale sinelui decît cele reale.

Și totuși, la capătul unei astfel de călătorii, simți înfiorarea demiurgică a celui care, aidoma unui fluviu în deltă, devine creatorul unei noi lumi la hotarul dintre vis și realitate. Dar cum, la început, puține sînt rîndurile urzite de ultima viitură, mă opresc deocamdată aici. Desigur, nu înainte de a transpune în cuvinte cîteva dintre visele unor poeți mediteranieni pe care am avut ocazia să-i cunosc.

N.B. În cîteva dintre numerele următoare ale revistei voi încerca să retrăiesc sentimentele care m-au încercat în zilele lunii mai '90, zile în care am „rătăcit" între Marea Mediterană și Munții Pirinei, între Figueres și Cimitirul Marin.

Simon-Petru OPREA

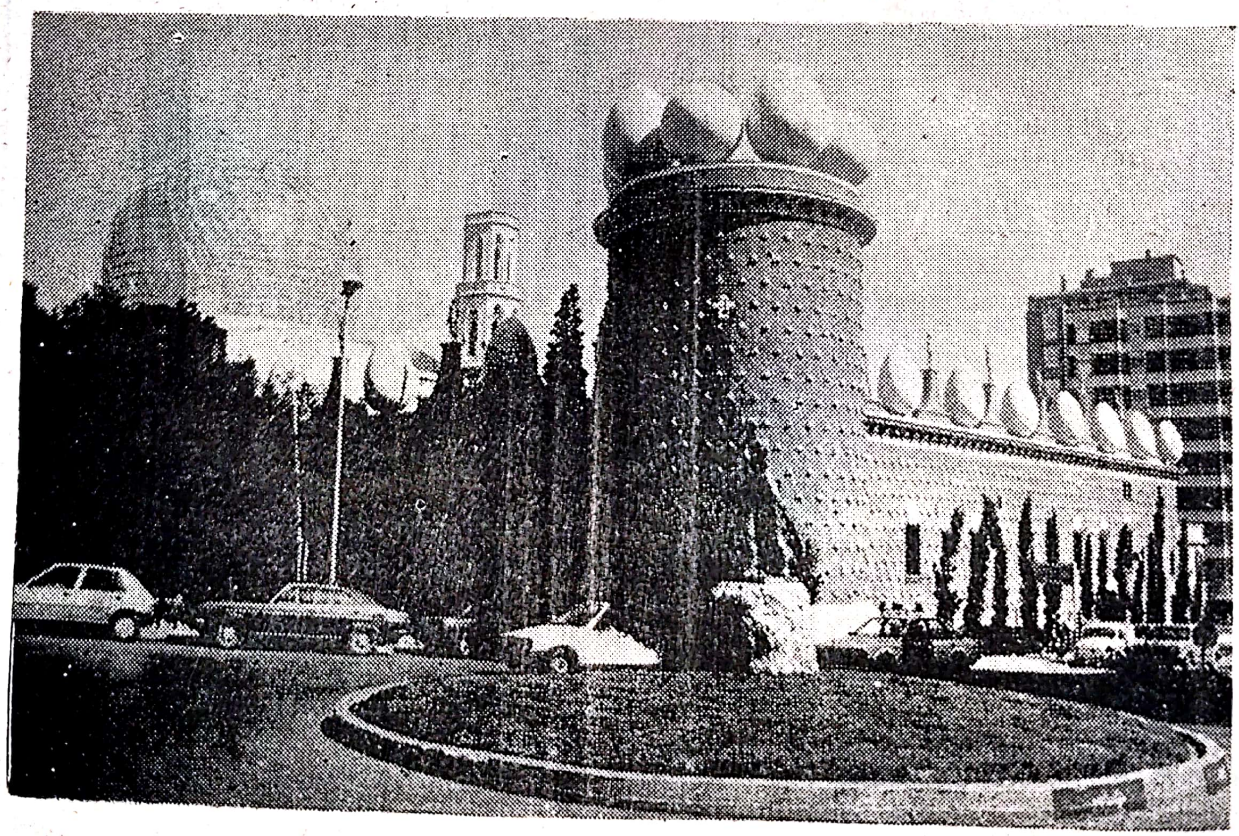

MUZEUL SALVADOR DALI — FIGUERES —

Scanned with OKEN Scanner

ANTOINETTE DARD-PUECH

POEM

Poemul un arbore
împlîntat în humusul zilelor mele
acolo unde limpezi se destramă
petalele zîmbetelor sub ploile echinocţiului
şi unde se dezghioacă sălbatic ovăzul bucuriei
sub adierea îngheţată a mistralului în urcare.
Şi acest arbore spre mare etern aplecîndu-se.
El care niciodată n-a încetat să ademenească
păsările aşezate pe acest umăr albastru.
Şi caprifoiul renunţărilor
într-atît de strîns încolăcindu-i ramurile
încît fructele abia pîrguite
păstrează încă un gust amărui.
Poemul un arbore sădit pentru setea deşerturilor
dulce-amară e savoarea fructelor
frunzişul urzeşte dragostea soarelui
şi seva învaţă să fie roşu sînge
în abecedarul din care descifrăm
numele hermeşilor ce marchează
obscura şi lunga nesfîrşita Cale :

1989

CATEDRALA SAINT NAZAIRE

JEAN SERVIÈRES

LA „CIMITIRUL MARIN"

Pe plaja pîrjolită de soarele arzînd
nemişcate trupuri sclave ale încîntării
se rumenesc înfiorate de vînt
pînă cînd raze de foc par degetele dezmierdării.

Şi nu departe tot în preajma mării
alte nemişcate trupuri au un alt destin.
Sub pacea Muntelui Saint-Clair şi-al tăcerii
fericiţi şi etern odihnindu-se în CIMITIRUL MARIN.

Ei au gonit a vieţii infamă obscenitate
şi oarba nerozie prin vremi stăpînă veşnic.
In sfîrşit le-a fost dată acea singurătate
sortită doar Aleşilor de cel Atotputernic.

1975

FURTUNĂ

Glasurile voastre venind din depărtări
cuvinte ce desăvîrşesc însingurarea
Pădurea cu chipurile încuiate în scoarţa arborilor
a frînt zările în inele de lemn.
Şi aceste voci ale remuşcării de lemn.
e deajuns o clipă de uitare pentru a crede
în moartea poemului
şi a timpului măsurat în grăunţele vîntului.
Tristeţea făpturilor rătăcite
ce se-nfioară sub biciul electric al adierii
incendiază muşcatele ce ilumineză zidul
cu petalele artificiilor
de la fereastra prin care un întreg peisaj
explodează printre tulpini strivite
nesfîrşite pîrleazuri şi nori
peste grînele secerate de fulgerul unei zile obişnuite.

1972

Traduceri : SIMON - PETRU OPREA

Scanned with OKEN Scanner

TUDOR

o viață închinată promovării muzicii

Cînd a văzut lumina zilei, la 10 iulie 1862, la Storojineț, Tudor, fiul lui Gheorghe și al Isabelei Flondor, se împlineau 87 de ani de cînd Bucovina, parte a Țării Moldovei a fost alipită cu forța imperiului de tristă amintire al habsburgilor. Atmosfera politică și socială a provinciei se caracteriza prin lupta naționalităților conlocuitoare pentru dobîndirea unor drepturi și libertăți politice, între care se aflau, pe primul plan, folosirea limbii române în școli și administrație, organizarea de societăți culturale etc. Viața culturală e susținută de cîteva societăți : „Societatea pentru cultura și literatura română în Bucovina", înființată la 1 mai 1862, „Arboroasa" (1875), care a avut o existență meteorică, „Armonia" (1881). Ele se străduiesc și reușesc în mare măsură, să mențină trează conștiința națională. Mulți intelectuali progresiști din Ardeal și Moldova găsesc refugiu în casele veșnic deschise ale familiilor Hurmuzachi, Sbierea ș. a.

Populația era compusă din cîteva familii de boieri, majoritatea mari patrioți, dornici de cultură, o mică pătură de meseriași și negustori români (negoțul era în general practicat de sași, evrei, ruteni) și marea masă a populației țărănești de origine română. Alături de aceștia erau naționalitățile conlocuitoare (poloni, ucraineni, germani). Se vorbeau curent româna, germana, rusa.

Oamenii de artă erau în permanent contact cu viața satelor, o cunoșteau în profunzime, aspectele ei reliefîndu-se în toate operele create de către aceștia.

Conducătorii imperiului foloseau diverse metode, diferite de la o provincie la alta, de deznaționalizare. In Bucovina se încerca atît infiltrarea masivă a populației de origine germană și, nu în ultimul rînd, imixtiune în viața spirituală : învățămînt în limba germană, teatru german, promovarea muzicii apusene, furnizînd toată recuzita necesară : magistrați, profesori, dirijori ș.a. De aceea rezistența românilor față de această imixtiune străină se manifestă și pe plan spiritual. Astfel se explică păstrarea nealterată a unui folclor autentic care-și are obîrșia în negura veacurilor. Suceava devine centrul de unde porneau lăutarii vestiți ca Moș Nicolae Picu și Grigore Vindereu, păstrătorii și răspînditorii cîntecului popular românesc. Încet, dar sigur, se ridică o pleiadă de talente care vor purta stindardul muzicii naționale românești, brodată pe tezaurul popular : Carol Miculi (1820—1887), pianist, compozitor și culegător de folclor, colindînd cu pianul său satele Bucovinei ; Isidor Vorobchievici (1826—1903), compozitor plin de har, autorul introducerii muzicii polifone bisericești în Bucovina, cel care tipărește la 1869 primul manual de armonie în limba română ; Iraclie Porumbescu (1823—1896), scriitor și compozitor, dar mai ales culegător de folclor mult apreciat de Vasile Alecsandri ; Silvestru Morariu Andrievici, autorul psaltichiei bisericești pe note muzicale ; Ciprian Porumbescu, compozitor patriot de mare talent, Eusebie Mandicevschi — primul reprezentant internațional al muzicii românești ș.a. Intre aceștia, un loc aparte ocupă TUDOR FLONDOR.

Tudor Flondor se trage dintr-o veche familie românească,, amintită documentar de pe vremea lui Alexandru Lăpușneanu, numele de origine fiind Albota. Era al treilea copil la părinți. Dintre frații săi, cel mai talentat se pare că a fost Constantin (pianist și violonist) mort însă în plină tinerețe. Copilăria și-o petrece la Storojineț. Un accident stupid îl lasă fără auz la urechea stîngă. Invață muzica cu Adolfina Wahlfarth, fosta guvernantă a mamei sale, absolventă de conservator. Invățătorul Vasile Grigorovici, originar din Horodnic, îi îndrumă primii pași pe calea învățăturii.

In familia Flondor, ca în majoritatea familiilor de boieri bucovineni, muzica era la mare cinste : mama compozitorului, Isabela, era o bună pianistă și solistă vocală, apărînd uneori și în concerte publice. Copiii : Elena era pianistă, Ion (Iancu) — celist, dirijor, compozitor, Nicu — pianist și compozitor : la vîrsta de 8 ani Tudor avea o mică orchestră formată din copii de vîrsta sa.

Liceul îl face la Cernăuți, unde se mută între timp familia Flondor. Aici, T. Flondor va dirija un cor compus din colegii săi. Intre 1877—1880 devine un fervent cercetător al Societății Filarmonice (Societatea muzicală înființată de autorități în 1862). In particular ia lecții de vioară de la Joseph Zwoniczek și de teorie — solfegii de la talentatul profesor și compozitor Adalbert Hrimaly.

1882. Cernăuțiul este în fierbere. Un comitet, format la îndemnul mitropolitului Silvestru Morariu-Andrievici, luptă pentru crearea unui teatru românesc. Din el făcea parte printre alții, Ioan Procopovici, Vasile Morariu, Aglaia Drogli (sora lui Eminescu), Eugenia Tomiuc - pianistă, Minodora Ștefanelli. La 1881 se înființase „Armonia" societate muzicală care va purta pe umerii săi, cu un succes extraordinar, sarcina de a propaga muzica românească în Bucovina și va fi un bun exemplu pentru viitoarea societate muzical-dramatică „Ciprian Porumbescu" din Suceava. Comitetul pentru teatru se unește cu „Armonia" și astfel forțele acesteia sporesc considerabil.

Scanned with OKEN Scanner

FLONDOR

naționale românești în Bucovina

EMIL SADCO

Tudor Flondor devine, începînd cu 1883 unul dintre cei mai activi membri ai „Armoniei". Este de toate: cîntăreț (avea o frumoasă voce de bariton), dirijor de cor și orchestră, violonist, actor și compozitor. Știa să cînte la aproape toate instrumentele: vioară, pian, fluier, violoncel ș.a. Compune mult. Și tot ce compune în această perioadă este prezentat publicului prin intermediul artiștilor „Armoniei": Cîntecul marinarilor, Cîntec vînătoresc, 1883, La o viorică, Lăcrimioare, Serenada Somnoroase păsărele, 1884, toate coruri bărbătești: Compozitorul este și un extraordinar animator. Toți cei care-l cunosc ar face orice pentru a satisface pe acest tînăr înflăcărat care magnetizează. În 1883 vede lumina rampei comedia cu cîntece „Rămășagul" și „Nunta țărănească" ambele pe versuri de Vasile Alecsandri. În același an, în seara zilei de 22 august, are loc premiera **Lița Pescărița**, pe un text de N. A. Bogdan. La 25 ianuarie 1884 se joacă opereta „Rusaliile", libretul V. Alecsandri, iar la 22 februarie 1884, „Cinel-Cinel", vodevil într-un act, libretul de Vasile Alecsandri.

În tot acest timp Tudor Flondor era student la drept. Va întrerupe studiile după doi ani, plecînd la Viena (1884—1888) spre a urma Academia de agricultură. Aici folosește timpul din plin: formează un cor de studenți, studiază muzica cu Robert Fuchs, un bun compozitor și profesor de conservator, frecventează cercul bucovinenilor dornici de cultură muzicală din casa lui Artur Faber (Iulia Salte, E. Mandicevschi, Ludwing Rotenberg, Teocar Alecsi. Ultimul îi va scrie textul pe una din cele mai importante lucrări ale compozitorului: opereta comică în trei acte

Societatea „ARMONIA" prezentînd opereta „Moș Ciocîrlan" de T. FLONDOR

„Noaptea Sf. Gheorghe". Aceasta este compusă între 1844—1885,. La 26 martie 1885 opereta devine evenimentul vieții muzicale din Cernăuți. Publicul i-a făcut o primire deosebită. Multe scene au fost bisate. Ziarele consemnează distribuția: Iancu Cocinschi, Maria Mandicevschi, Georgeta Cernăuțean, Gheorghe Popescu, Aglaia Drogli. Subiectul este luat din viața satului bucovinean. Dinu, primarul satului, rămas văduv, intenționează să se recăsătorească cu Stana și ea, văduvă. Dar asta l-ar împiedica pe fiul său, Ionel, s-o ia în căsătorie pe Viorica, fiica Stanei. Pe Viorica o mai curtează și vechilul moșiei, Tănase Piperiu. In apropierea satului în care se petrec aceste evenimente poposește o șatră de țigani în sînul căreia se desfășoară o altă dramă: tînărul țigan Niculuță nu se poate căsători cu aleasa inimii, deoarece tatăl ei, Bulibașa vrea un ginere bogat pentru Chivuța. Pînă la urmă, istețimea tinerilor învinge piedicile.

Opereta s-a bucurat de mult succes, autorul folosind melodii populare în arii, coruri și dansuri. Muzicologii sînt unanimi în a aprecia calitatea deosebită a unor bucăți muzicale, între care: Corul țiganilor „Dați puternic, dați într-una", aria Chivuței, „Zboară cîntec cu viers dulce", aria lui Niculuță „Inima mi se despieă cînd la tine mă gîndesc" ș.a. Intreaga operetă este cantabilă, plină de veselie și lumină. Din felul cum a realizat orchestrarea, se recunoaște că Tudor Flondor stăpînea meșteșugul componistic. Istoria acestei opere muzicale nu se încheie aici. Compozitorul, exigent, va reface partitura chiar după prima reprezentație. După lungi meditații, deși bolnav, în iarna anilor 1905—1906, operează o nouă revizuire atît în structura muzicală cît și în libret. Societatea „Armonia" o prezintă din nou la 10, 11 și 12 mai 1907, fiind mult apreciată de public. De altfel, într-o vreme cînd opresiunea habsburgică se intensifica, orice manifestare care exalta spiritul național românesc era îmbrățișată de publicul larg. Incîntau prezentarea pe scenă a costumelor și dansurilor populare, a cîntecelor pe teme naționale. Societatea „Armonia" declară deschis în raportul său pe anul 1907, scopul urmărit: „Convinși însă de însemnătatea neprețuită a muzicii care, după limbă este considerată ca cel mai puternic factor național și ca unul din cele mai de frunte mijloace pentru a hrăni, încălzi și entuziasma toate acele forțe naționale care formează individualitatea noastră etnică între care însă un rol de frunte îl are și cîntarea, am căutat să desfășurăm o activitate cît se poate de intensivă..."

După 30 de ani de la evenimentele amintite, un alt compozitor, Mihail Jora, convins de valoarea lucrării „Noaptea Sf. Gheorghe", o îmbracă într-o nouă haină orchestrală. Sub direcția de scenă a lui Constantin Pavel, la pupitru — Mihail Jora, sub titulatura de „Operă", „Noaptea Sf. Gheorghe" este prezentată publicului bucureștean, la Opera română. Distribuția este de prim rang. Succesul este deplin. Presa elogiază valoarea lucrării, considerînd-o ca o contribuție de valoare la închegarea culturii românești, iar Tudor Flondor este considerat unul dintre ctitorii operei românești. Cu „Noaptea Sf. Gheorghe" se încheie un capitol din zbuciumata viață a compozitorului.

In 1885, Societatea „Armonia" îi tipărește, alături de lucrările altor autori, corurile: „La o viorică", „Cîntec vînătoresc", „Somnoroase păsărele", „Mîndruliță de la munte" în „Armonia", colecțiune de coruri bărbătești. La Viena se tipărește „Marșul" din opereta „Rusaliile" și valsul „Visuri", de către Societatea „Românía Junâ". Alte lucrări apar în editura C. Gebauer din București în 1886.

(Continuare în pag. 24)

Scanned with OKEN Scanner

DICȚIONARUL LUI ORFEU

(Urmare din pag. 23)

După un popas vienez, compozitorul se stabilește la Rogojești, (1886), preocupat de agricultură și de viața de familie. Societatea „Armonia" îl numește „director artistic". Aici, la Rogojești, se naște noua operă „Moș Ciocîrlan", care-i va încununa activitatea, fiind prezentată la Cernăuți, Sibiu, București s.a.

Tot la Rogojești își va tipări lucrările. In editura J. Eberle tipărește Quadrille din „Nunta țigănească" și Marșul din opereta „Rusaliile". Alte șase piese văd lumina tiparului între 1891—1892. Intre ele : „Florile Bucovinei" — vals, „Rîndunica" — pentru voce și pian, „Serenada" — pe versuri de N. Skeletti și „Vin' cu mine, copiliță" — pentru voce și pian.

In 1891 se naște fiica sa, Isabella Nektara, viitoarea soprană de coloratură care va face un succes în cuplu cu Traian Grozăvescu. În 1897 vine pe lume al patrulea copil — Florica, viitoarea compozitoare, aflată astăzi la București.

Apreciat de săteni pentru firea sa deschisă și dreaptă, T. Flondor este ales primar (1889—1905). Devine apoi deputat în Dieta provincială și deputat în parlamentul de la Viena. In 1898 se stabilește la Cernăuți, într-o casă cu chirie. Urmează un nou reviriment al „Armoniei". Se organizează un lung turneu muzical-artistic la Siret, Suceava, Cîmpulung, Vatra Dornei, Gura Humorului. Solca, Rădăuți. Infruntînd toate greutățile, membrii „Armoniei" devin crainicii idealurilor românilor din Bucovina. Turneul se va repeta în 1903. După 15 ani de muncă, în seara zilei de 4 mai 1901, publicul „Armoniei" asistă la noua premieră cu „Moș Ciocîrlan", libretul de Constantin Berariu, poet de talent al Bucovinei. Cronicarul „Deșteptării" notează a doua zi : „Nepretențios, compozitorul a numit compoziția sa operetă. In realitate ea are în privința muzicii toate calitățile unei opere adevărate (. . .)" Regia spectacolului este semnată de Grigore Pantazi, coregraf de talent, apreciat la Cernăuți și Viena, autor al unor feerii muzicale pe teme naționale. După două zile de la premieră se reia spectacolul, reprezentațiile fiind adevărate sărbători naționale. Ziarul de l. germană „Bukowinaer Rundschau" nota : „Acesta este cel care, fără vădită intenție pregătește într-un anumit spirit renașterea națională a poporului român din Bucovina".

Subiectul operetei este simplu : într-un sat de munte trăiește Moș Ciocîrlan, un bătrîn cămătar avar. El are o nepoată căreia îi administrează averea. Bătrînul se opune căsătoriei dintre ea și ciobanul Stan, de teamă să nu piardă averea de 100 de galbeni pe care o avea în custodie, promițînd mîna fetei unui om de nimic, Chirilă, care se învoiește s-o ia numai cu 10 galbeni. Intervin o serie de evenimente, în care moșul este lecuit de avariție și cei doi tineri își află fericirea. Opereta cuprinde pagini muzicale de aleasă inspirație. Multe își păstrează nealterată prospețimea, putînd fi reluate cu succes.

Succesul operetei trece hotarele vechii Bucovine. Spectacolele ce vor urma „sînt un adevărat triumf al artei muzicale românești pe pămîntul Bucovinei", lucrarea distingîndu-se printr-o „tehnică deosebită în conducerea vocilor, situați de un comic contagios dar și prin momente de un puternic dramatism care se repercutau cu pregnanță în partitura de orchestră". A. Hrimaly o consideră „o adevărată operă națională". 1

Opera este solicitată de Reuniunea muzicală din Sibiu. Aceasta o prezintă cu sprijinul „Armoniei", în seara zilei de 4/17 iunie 1905, ca un corolar al serbărilor de împlinire a 25 de ani de la înființarea reuniunii. Regia spectacolului este semnată de același Grigore Pantazi. Succesul a fost deplin. Tudor Flondor, aclamat cu mari ovațiuni. In august 1905, Reuniunea din Sibiu reia spectacolul. In 1906, cu prilejul expoziției jubiliare din București, sibienii prezintă opera pe scena Ateneului. Este un nou și vibrant eveniment care pune în evidență ideea de unitate națională. Marele nostru istoric N. Iorga, scrie în „Semănătorul" : „. . . . opera lui Tudor Flondor, „Moș Ciocîrlan", e o dibace potrivire a motivelor și scenelor populare într-o intrigă ușoară și nevinovată, cu un erou care nici nu înduioșează, nici nu stîrnește rîsul. Totuși această operetă a încălzit mai mult sala decît opera mult mai meșteșugită a unui compozitor din Apus cu faimă veche și mare. Lucrare a unui Român din Bucovina, a unui boier român de acolo, închinată vieții țărănești bucovinene, pentru curățția și frumusețea ei, apoi întrupată de un cor ardelenesc, în care cîntau femei din cea mai aleasă societate românească a Sibiului, și tineri din „inteligență", și în sfîrșit, înfățișată pe scîndurile celui dintîiu Teatru al României jubiliare, înaintea unui auditoriu de tineri deprinși a recunoaște și aplauda semnele vremilor nouă, — „Moș Ciocîrlan", cu certele sale de cîrciumă, cu vînătorile sale de urs, cu păcălelile sale din pădure, cu hora lui largă, ajungea, cu mult mai presus de valoarea lui muzicală, un simbol, un sfînt și mare simbol" (Semănătorul, nr. 29, an 5, 24 septembrie 1906).

Compozitorul are acum 44 de ani și e în plin apogeu al succesului. Publică lucrări corale, detașîndu-se dintre ele „Aș vrea să fiu regele Maiu". O nouă operă „Pescarul Dunării", inspirată din războiul de independență, se află la masa sa de lucru. Dar boala, care pusese mai de mult stăpînire pe el, nu-i dă răgaz. In toamna anului 1907 aceasta se agravează. Cei apropiați sînt nevoiți să-l interneze în primăvara anului viitor într-un sanatoriu de lîngă Berlin. (Schlachtensee). Aici, după zile și nopți de zbatere între viață și moarte, visînd la noi planuri de creație și realizare artistică, se stinge din viață la 23 iunie 1908. Corpul neînsuflețit este adus la Cernăuți cu un tren mortuar, spre a-și găsi odihna de veci în mormîntul de la Rogojești. Pe ultimul drum l-au însoțit membri ai Societății „Armonia", reprezentanți a celorlalte societăți culturale și studențești din Bucovina, mii de țărani, aducînd un ultim omagiu marelui român al Bucovinei.

Creația sa a cunoscut un loc de cinste în granițele României întregite.

Au trecut anii. Astăzi ne mai amintește de compozitor nemuritoarea Serenadă „Somnoroase păsărele" pe versurile lui Mihai Eminescu. Dat tot atît de bine s-ar putea cînta și „Traiu vînătoresc", „La o viorică", „Rîndunica", precum și bucățile muzicale amintite din operetele sale.

Nu se știe precis dacă a cunoscut sau nu opera lui Ciprian Porumbescu. Există o mărturie a Ninei Cionca, în acest sens. Știm doar că opereta „Crai Nou", a lui Ciprian Porumbescu este reprezentată la Cernăuți abia în 1897. „Pentru nevoile culturale ale Bucovinei acelei epoci, spune Nicolae Tcaciuc-Albu, a fost Tudor Flondor. El, la bine și la rău împărtășindu-se din puțina glorie ce i-a putut-o da un popor sărac, subjugat de o împărăție mare. El a trebuit să-și jertfească darurile muzicale pe altarul neamului, deoarece mediul în care a trăit nu i-a permis creațiuni bogate ca număr și mai valoroase sub raport artistic. Intr-un mediu corespunzător, atît el, cît și celălalt compozitor bucovinean, Ciprian Porumbescu, ar fi creat desigur mult mai strălucite".

Scanned with OKEN Scanner

TEZAUR

ARHITECTURA POPULARĂ BUCOVINEANĂ - meșteșug milenar [I]

(considerații generale)

MIHAI CAMILAR

Meșteșug străvechi, legat de cele dintîi trepte ale civilizației rurale, ridicarea adăpostului ca nevoie vitală, a suscitat chiar de atunci efortul suprem și încununarea unui spirit inventiv ce avea să dureze una dintre cele mai originale arhitecturi populare din Europa. Măiestria de a construi în lemn sau pămînt, dezvoltată și amplificată de-a lungul anilor de meșterii de pe aceste meleaguri, multitudinea elementelor de cultură populară veche, alături de generoasa prezență a istoriei locale sînt dovezi ce duc către o aplecare atentă și asupra originalelor creații arhitectonice țărănești de orice fel, subiect ce impune o tratare exhaustivă de viitor. Acest lucru poate fi motivat de faptul că domeniul arhitecturii în lemn a cunoscut o vastă cuprindere, mereu îmbogățit de faptele varietății, de invenție, sub comanda factorului economic și supus iminent eroziunii timpului.

Arta de a construi a concretizat întotdeauna gustul pentru frumos al țăranului din aceste sate, dezvoltînd în timp o interesantă concepție, chiar filozofică, despre viață, ce s-a născut dintr-un dialog permanent dintre om și natură. Nici un alt gen de artă nu s-a legat și transpus mai bine în mediul local precum arhitectura țărănească.

mare diversitate de folosință, fără a avea pretenția de egalare a artei etitoriilor feudale, ilustrată în modul cel mai înalt prin biserici și complexe mănăstirești.

Evoluția meșteșugului de a construi a cunoscut și în Bucovina un proces complex de particularizare tipologică favorizată de o serie de factori care și-au pus amprenta în mod diferit. Mai hotărîtoare pare a fi ocupația de bază a marelui areal etnografic, cu nevoile imediate de creare a condițiilor de creștere a animalelor, de adăpostire și prelucrare a produselor acestora sau de depozitare a roadelor cîmpului.

Civilizația arhitectonică de pe aceste locuri, puternică, cu forță creatoare și cu-n caracter specific, își trage seva și din structura psihică a omului și ar fi greu de precizat aici care din factorii creatori de civilizație să-și fi spus pe deplin cuvîntul.

Dincolo de căutările de specialitate, rămîne faptul că Bucovina moștenește una dintre cele mai valoroase arhitecturi populare, lucru ce creează obligații pentru contemporaneitate.

Sistemele arhitectonice bucovinene se înscriu în spațiul istorico-geografic și cultural românesc, aici ca și în

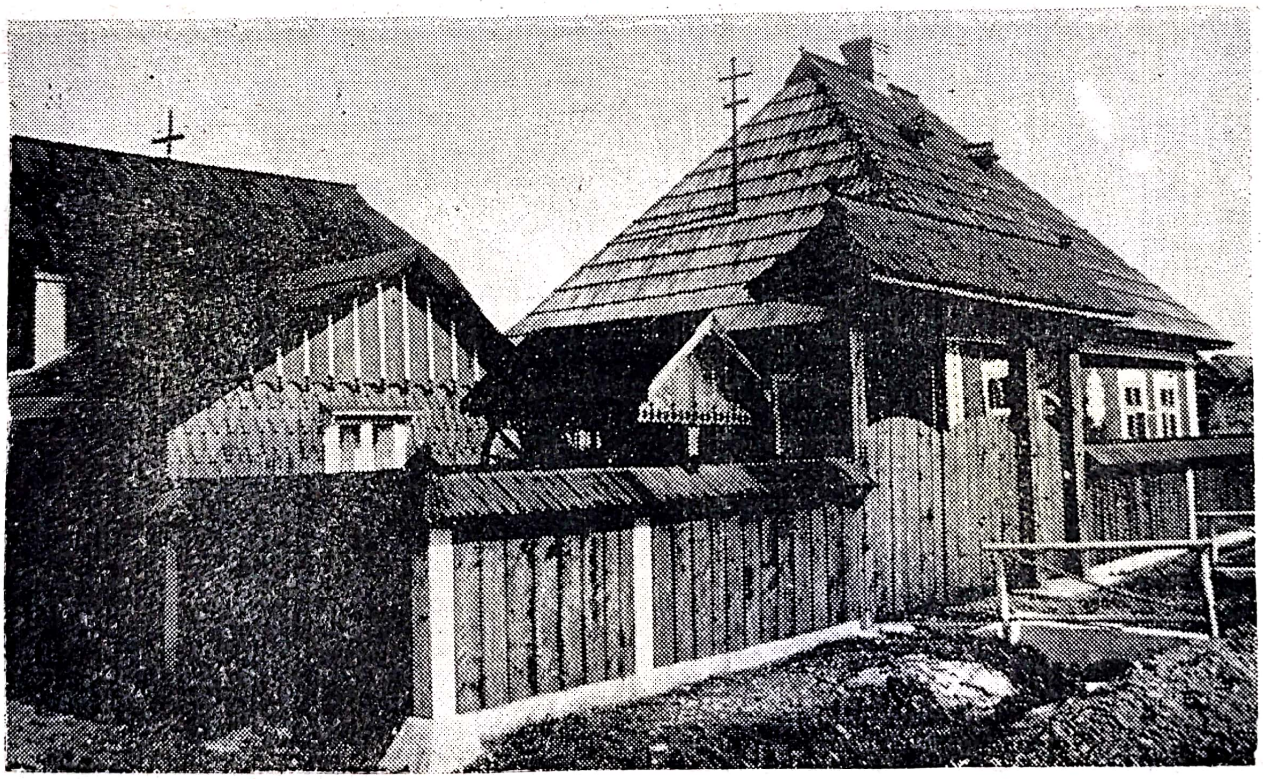

Casă nouă din comuna Bilca

Acoperit cu păduri întinse și sălbatice, teritoriul bucovinean a oferit cu generozitate lemnul, dar de preț cu admirabile calități de protecție, ușor de prelucrat și transportat. Din această realitate geografică a decurs firesc și răspîndirea copleșitoare a construcțiilor de lemn din ținuturile de deal și de munte. Ridicarea adăposturilor pentru om și animale a cerut îndrăzneală, simț intuitiv și o judicioasă folosire a locului, mai ales adaptarea acestora la terenul în pantă.

Iată-ne așadar, pe un teren cunoscut istoric, presărat cu admirabile monumente de arhitectură populară, de o

orice altă parte a țării, așezarea construcțiilor trebuie căutată în ideea de spațiu, întîlnindu-se toate modurile de exprimare a planimetriei și volumelor spațiale. Casa de locuit, șurile, hambarele de mare capacitate, stîna, instalațiile tehnice, clopotnițele și bisericile din lemn, fîntînile, îmbină într-un echilibru admirabil raporturile formelor geometrice ca pătratul, cercul, dreptunghiul, conul, piramida sau forme prismatice.

Materialul perisabil din care au fost construite casele nu ne îngăduie să avem ca obiect de studiu decît monu-

(Continuare în pag. 26)

Scanned with OKEN Scanner

Arhitectura populară bucovineană

(Urmare din pag. 25)

mentele de acest gen cu o vechime cuprinsă între 200—250 ani.

O privire atentă, chiar a amatorului, mai poate surprinde cu totul întîmplător casa monocelulară, specifică unei perioade mai îndepărtate, obiectiv de mare simplitate a construcției, dar de o perfectă funcționalitate și concentrare maximă de viață familială, interiorul cuprinzînd întreg mobilierul, obiectele de uz casnic și gospodăresc.

Pe scara evolutivă a planitudinei, după o perioadă destul de lungă apare casa cu tindă neîncălzită și cameră de locuit, din care se desprinde un tip funcțional intermediar cu cămară pentru provizii. Avansînd rapid, tratarea planimetrică se ajunge la locuința cu două camere, cu cea mai frecventă răspîndire, care se întîlnește atît în zonele pastorale (Dorna, Cîmpulung, Humor) cît și în cele de sub obcine (Rădăuți) sau în zonele de deal și șes (Fălticeni, Suceava). Aceasta corespunde cu etapa în care formele originale tradiționale și-au consolidat zestrea constructivă adăugîndu-se totodată un decor deosebit, ce coincide cu perioada de înflorire generală a artei populare bucovinene din secolul al XIX-lea. Această locuință apare într-un cadru mai larg al preocupărilor generale de extindere a spațiului locuibil precum și pentru desfășurarea diverselor ocupații casnice.

Un tip de construcție deosebit, întîlnit în diverse variante numai în anumite zone etnografice (Dorna, Cîmpulung, Fălticeni), ce se suprapune tipurilor de case cu tindă — cameră sau două camere, de cele mai multe ori în plan simetric, este casa cu foișor. Foișorul este un element de prim ordin arhitectural, conceput pentru apărarea intrării locuinței de intemperii, loc de desfășurare a anumitor activități casnice sau de odihnă dar și de legătură între interiorul casei și spațiul aferent.

Începe perioada în care volumele tradiționale încep să-și modifice forma sub influența unor factori din afara satului, unele planuri țărănești fiind „contaminate" cu trăsături care țin de funcționalități urbane.

„Modernizarea" treptată a satului a impus introducerea tot mai pregnantă a noi elemente constructive, decorul schimbîndu-se la perioade scurte, tehnicile și materialele tradiționale scăzînd din pondere, făcînd loc unor tehnici mai rapide și ieftine, dar, totodată „ieftine" și sub aspectul artistic. Cadrul tradițional se lărgește, se produce o redimensionare pe orizontală și verticală a vechilor proporții, casa capătă plus de monumentalitate, chiar modernă, în ansamblul gospodăresc, ducînd implicit și la redimensionarea spațiului interior.

Astfel, arhitectura tradițională în accepția unora, reprezintă un mod depășit, aparținînd trecutului, abandonarea ei avînd loc în condițiile unei tendințe de uniformizare a aspectului satelor fără a se lua în vedere specificul local. E cunoscut faptul că tradiția nu definește nicidecum formule depășite care sînt inevitabil excluse în mod selectiv, ci tocmai acel ansamblu de valori care rezistă și se impun cu noile cerințe. Aproape de natură, eforturile ar fi ușor încununate de succes dacă s-ar îndepărta unele prejudicii aduse de șablonism arhitectonic, sau neajunsurile provocate de ornamentarea uneori supărătoare, străină acestor locuri ce coboară aspectul parțial al unor obiective sau sate întregi la nivelul cel mai discutabil. Regretabil e și faptul că în cadrul unor preocupări bune privind păstrarea tradiției, apar și construcții bizare a căror elemente de construcție și de decor și-au afișat ostentativ obîrșia populară.

Noile construcții de la sate ar putea fi lăsate în seama constructorilor locali, puternicul simț de selecție și soluție trebuie dat de cei născuți a fi în măsură să păstreze și să reînvie în fondul ei frumusețea inefabilă a elementelor de tradiție în construcțiile satului contemporan.

Privită sub raportul unității și varietății, arhitectura populară bucovineană oferă un bogat material de studiu, transpunerea ei în contemporaneitate dar, mai ales, proiectată în viitor, într-un just echilibru tradiție-inovație, ar fi cel mai frumos omagiu adus iscusiților anonimi ce au făurit-o și dezvoltat-o de-a lungul anilor.

OBICEIURILE POPULARE STRAMOȘEȘTI

— Mărturii de perenitate, surse de frumusețe —

AURELIAN CIORNEI

Omul s-a îndreptat dintotdeauna cu respect și bucurie, cu dragoste și pioșenie spre datinile și obiceiurile folclorice moștenite din străbuni. Ele s-au dovedit rezistente în timp, ca o consecință, în bună măsură, a pluralității valențelor educaționale pe care le poartă, a frumuseții deosebite și valorii lor social-umane. Insumînd înțelesuri adînci privitoare la relațiile omului cu lumea înconjurătoare, cu natura, cu munca și viața, acestea sînt și vor rămîne, fără îndoială mari și pitorești sărbători populare ale obștii, adevărate și profunde acte de comuniune social-spirituale, ce exprimă în chip specific, viața comunităților umane, diversele ipostaze ale rînduielii lor.

Beneficiind de modalități artistice complexe (literatură, muzică, arte plastice coregrafie...), obiceiurile tradiționale calendaristice de peste an, se corelează și se regăsesc în comportamentul social al oamenilor, devenind adevărate sărbători populare.

Între localitățile sucevene care preiau, păstrează și perpetuează cu chibzuință și entuziasm frumoasele noastre datini și obiceiuri strămoșești (în arhitectură populară, port, în cîntec și joc, în meșteșuguri...) se înscriu cu statornicie Arbore, Bilca, Ciocănești, Volovăț, Băiești, Drăgoești, Mălini, Slatina, Straja, Zvorîștea, Iaslovăț, Cașvana, Frătăuții Vechi și Noi, Mănăstirea Humorului, Todirești, Gălănești, Vama, Dorna Arini, Comănești, Grănicești, Sadova, Marginea, Pîrtești de Jos, Fundu Moldovei, Horodnic (...) adevărate muzee vii, nesecate izvoare de istorie și cultură românească.

O privire exigentă ne obligă, însă, să relevăm totodată și faptul, că, în ultima vreme se povestește, în manieră tradițională, mai rar, se cîntă și se dansează destul de puțin la sate, ca să nu mai vorbim de orașe. Este necesar, de aceea, ca obiceiurile noastre populare — moștenite din bătrîni — să fie cît mai bine cunoscute și restituite vieții social-culturale contemporane ca acte trebuitoare oamenilor de toate vîrstele, esențiale punți de comunicare spirituală. La acestea, trebuie să-și aducă contribuția oameni de cultură și artă, intelectualitatea în primul rînd — de la sat și oraș — toți cunoscătorii și purtătorii de folclor, slujind acțiunea cu dăruire și pricepere, înțelegînd-o ca pe o nobilă menire patriotică, civică.

În evantaiul deosebit de bogat, de datini și obiceiuri populare ce pulsează încă în viața satelor (și chiar a orașelor) sucevene, s-au remarcat, de-a lungul anilor cele petrecute la nunți, în clăci și șezători, la botezuri și cumetrii, la ziua numelui (onomastici), la înmormîntări (priveghiul), în clăci și șezători (de tors, cusut, țesut, etc.), la horele duminicale, („La strînsură"), cum este numită hora în Bucovina, în alaiul sărbătorilor de Anul Nou, a Sfintelor sărbători de Crăciun, de Sf. Paști, de Rusalii și Sînziene, cele legate de plugărit („Strutul"), păstorit și moroșenie (măsurișul la stînă, suitul oilor la munte, ruptul sterpelor și alesul mieilor), ca și cele prilejuite de înălțarea caselor, săpatul fîntînilor, deșfăcatul porumbului ș.a.

Prin viabilitatea lor, la nivelul obștii, obiceiurile populare străbune ne oferă largi posibilități de îmbogățire și revitalizare ele constituindu-se în reale și veritabile surse de frumusețe, de sensibilitate și perenitate.

Scanned with OKEN Scanner

Periniţa

(originea dansului)

Cunoscut şi îndrăgit pretutindeni, atît de tineri cît şi de virstnici, jocul popular „Periniţa" s-a impus, cu deosebire, în perioada postbelică, ca un dans de petrecere cu accentuate valenţe distractive. Făcînd parte din familia sîrbelor „Periniţa" este un dans vioi, mixt, care se joacă în ritm binar de 2/4, în paşi săltaţi, cu deplasare spre dreapta, pe circumferinţa cercului.

Jocul este întrerupt alternativ de către tineri, care, purtînd batiste — năframe — îngenunchează în faţa fetelor îndrăgite pentru a obţine o sărutare. Odată primită sărutarea, batista este transmisă partenerei, care obţine dreptul de a invita, în continuare, persoana preferată. Şi astfel, petrecerea se prelungeşte, antrenînd în joc întreaga asistenţă.

Puţini ştiu însă, că la origine, „Periniţa" a fost un dans ritual din repertoriul de jocuri populare pentru copii. Numele său adevărat, aşa cum ni l-au transmis folcloristul G. Dem. Teodorescu, în culegerea de „Poezii populare române" şi istoricul Bogdan Petriceicu Haşdeu, în „Etymologicum magnum romainae" este „Ariciul". De ce tocmai numele acestui animal bizar ? O străveche credinţă populară spunea că ariciul „umbla cu ghemul la urzirea pămîntului, măsurînd pogoanele (de aici şi denumirea de „pogonici"). Copiii, cînd prindeau un arici, cunoscînd sensibilitatea animalului la zăngănitul metalelor, luau un vătrai, un cleşte sau un alt obiect metalic pe care le loveau ritmic cîntînd şi jucînd „Ariciul" :

„Arici, arici, pogonici,
Du-te la moară,
De te-nsoară
Şi ia fata lui Ciocoară,
Cu mărgele, de surcele
Şi cercei, de ghiocei,
Cu salbă de nouă lei,
Şi ia zestre, nouă ţeste
Şi-un ogar, după car !"

Melodia, proprie jocului, este binecunoscută în întreaga ţară şi a fost culeasă în comuna Galiciuica (Oltenia) şi publicată de Haşdeu în anul 1887.

Dansul „Ariciul" intrase către sfîrşitul secolului trecut în practica petrecerilor populare săteşti, a nunţilor şi logodnelor, a horelor populare, hramurilor, clăcilor şi şezătorilor datorită sensului său comic, distractiv, „Dănţuitorii după ce prind chef — descrie B. P. Haşdeu — obiceiul popular „Aricul", aşa cum se practică el la Băileşti — fac pe unul dintrînşii arici, care în mişcări ritmice, sugestive, se întinde, se ghemuieşte şi revine, imitînd tocmai mişcările ariciului, iar lăutarii cîntă melodia şi textul dansului, toţi ceilalţi privind şi făcînd haz". Pe la începutul secolului nostru „Ariciul" a pătruns tot mai insistent printre jocurile de petrecere (de societate), în mahalalele oraşelor. Spre a nu se aşeza oamenii jos în timpul dansului a fost introdusă ... perina (perna, pernuţa), de unde şi denumirea „Periniţa".

Hora periniţei — hora perinei sau „Ariciul", ca joc de petrecere populară, semnalată în judeţele Olt, Dolj, Slatina, Argeş, Dîmboviţa, Ilfov ş.a., este culeasă, cercetată şi prezentată de folcloriştii dăruiţi şi competenţi. G. T. Niculescu-Varone a descris dansul „Periniţa" în volumul său „Jocuri româneşti necunoscute", Bucureşti, 1928. În satele şi oraşele Moldovei şi ale Bucovinei dansul „Periniţa" este cunoscut şi răspîndit şi sub denumirea de „Batista" sau „Băsmăluţa".

Scăldăciunea

DAN. I. NISTOR

Şi azi, în satele cît de cît autarhice, mai pot fi întîlnite femei meştere în descîntece de tot felul, în trimiterea argintului viu, în folosirea virtuţilor ierburilor şi ale altor plante, în cunoaşterea unui vast repertoriu de acte, cu vădită orientare magică, legate de unele sărbători calendaristice (Sf. Andrei, arminderi, sînzienile etc.) sau de riturile de trecere : naşterea nunta, moartea. Dintre credinţele şi practicile prilejuite de naştere, ne vom opri o clipă asupra celor în legătură cu creştinarea noului născut : botezul şi scăldăciunea, urmate sau nu de cumătrie, petrecere la care participă rude, vecini şi o parte din sat, după cît sînt de cuprinşi părinţii şi după amploarea pe care aceştia vor s-o dea evenimentului. În desfăşurarea primului dintre riturile de trecere, au cuvînt, în primul rînd, femeile, deşi în unele locuri (în Bosanci, de pildă) se cunoşteau şi aşanumitele „cumătrii cu bărbaţi". Vom avea în vedere mai cu seamă „scăldăciunea", păstrată fragmentar, dar a cărei „reconstituire" dă la iveală un moment de o frumuseţe deosebită.

1. Botezul continuă, pe de o parte, credinţa în puterea purificatoare a apei care, spălînd petele trupeşti, le poate spăla şi pe cele ale sufletului şi, pe de altă parte, un străvechi Sacrificiu Omenesc. Popoarele antichităţii obişnuiau să-şi omoare duşmanii, ori chiar pe cîte unul de-al lor, pentru a ispăşi vreun păcat sau pentru a cîştiga bunăvoinţa zeilor. Evreii jertfeau lui Iahve pe cei dintîi dintre născuţi, obicei căruia i s-a pus capăt, din porunca lui Dumnezeu, în vremea lui Avram.

Victimele erau omorîte în mai multe feluri, printre care şi prin înec, iar jertfa adusă apei era socotită binefăcătoare şi pentru cel jertfit care, murind pentru mîntuirea tuturor, intră, de fapt, în nemurire. Chiar după ce s-a uitat această crudă obîrşie, botezul a continuat să rămînă un simbol al unei a doua naşteri.

Potopul, cea de a doua Pedeapsă, care a înecat în apele sale pe toţi oamenii, cu nelegiuirile lor cu tot, a fost, şi el, un uriaş Botez, în urma căruia urma să se nască o nouă lume, mai bună, mai curată şi mai dreaptă.

2. Scăldăciunea reia o parte a semnificaţiei botezului — curăţirea prin apă — şi încearcă optimizarea sorţii. După ce copilul a fost scăldat, moaşa şi femeile din jur ies în grădină pentru a arunca apa la rădăcina unui măr. Strigăturile rostite laudă frumuseţea şi bogăţia straielor cumetrei celei mari :

„U - iu - iu ! cumătră mare
Seamănă cu sfîntu soare !
Cu catrinţa numai fir,
Pe la poale trandafir,
Cu ochii cum îi seninul,
Cu obrazul cum îi crinul,
Haine ca de-mpărătească,
Obrazul ca de mătasă !"

Covata (sau vănuţa) în care a fost scăldat copilul este aşezată pe o laiţă şi moaşa, scoţînd pe rînd obiectele ce au fost puse în scăldătoare, face urarea :

„Aist fecior ci l-am scăldat
Să fie sănătos, (un ou)
Voios şi drăgăstos, (un struţ de busuioc)
Mintos şi-nvăţat, (un creion)
Şi bogat, (un pumn de bani)
Om de treabă
Şi băgat în seamă !

Ridică apoi covata deasupra capului şi continuă :

Cum se-nalţă soarele
Peste toate cîmpurile,
Peste toate dealurile
Peste toţi munţii,
Aşa să se-nalţe ş-aist fecior
Peste toţi copiii

(Continuare în pag. 31)

Scanned with OKEN Scanner

COMORI BUCOVINENE

Invocație la nașterea pruncului

Bună dimineața
Rouă, rouşoară,
Prunc, pruncuşor
Am venit ca să te spăl
Să te curățesc
De toate relele
Să te faci zdravăn şi frumos
Ca sarea berbecilor
Ca laptele juncilor
Şi izvorul pruncilor
Să iei somnul bradului
Din cornuțul cerbului
De la miei, de la viței
De la alți prunci mîțîți.

Cîntec de leagăn

Haida liuli, pui de cuc
Cu mămuca să te culc,
Haida liuli şi te culcă
Că mămuca toarce-n furcă.

Mămuca te-a creşte mare
Te-a trimite cu cîrlanii,
Să creşti mare, mărişor,
Să fii mamii de-ajutor.

Mamii vara cu grebluța
Tatii-n şură cu furcuța,
Mamii pe deal la polog
Iar tatii la dat pe stog.

Să te văd umbînd la şcoală
Să-mi fii de ajutor la boală,
S-ajung să te văd jucînd
Şi în țarnă prăşuind.

Culeasă de la Aglaia Băimăceanu,
72 ani din Straja. în anul 1972

La melci
(JOC DE COPIL)

Melc, melc codobelc
Scoate coarne bourel (boureşti),
Şi te du la baltă
Şi-i bea apă caldă
Şi te suie pe buştean
Şi mănîncă leuştean
Şi te du la Dunăre
Şi bea apă tulbure
Şi fă-o mai limpede,
Să ghilim cămeşile
Şi noi picioruşele.
Haida, leida, melcuşor,
Du-te, du-te, repejor,
Pîn-oi fi ca un fecior !

Text cules de la Grigore Rusu,
57 ani din Pîrteştii de Jos, în anul 1970

Închinare de nuntă
(LA PAHARUL DULCE)

Bună vremea,
Bună vremea la dumneavoastră
Stolnici de casă
Iaca sara a-nsarat
Şi paharul dulce n-am închinat
Ne-a fost vremea mai de mult,
Dar noi nu ne-am priceput,
De aceea-ți închinăm
Să bagi mîna-n buzunar,
Să nu scoți cremene şi amnar,
Ci să scoți cîțiva creițari,
Poate să fie şi-o sută de mii,
Dar noi te vom lăsa să vii
Şi cu vreo cinci mii cincizeci şi cinci,
Ca să mai pofteşti pe-aici ;
Poftiți, poftiți
Şi nu bănuiți,
Ce vă lasă inima
Să ne dăruiți.

Culeasă de la Alexandru Sutea,
62 ani, din Meştecăniş, în anul 1968.

Balada ciobanului care a murit pe muntele Pietrosul Bistriței

Ciobănaş de la miori,
Un ți-o fost vremea să mori !
În vîrful Pietrosului,
La poalele bradului,
La apusul soarelui.
Dară cine ți-a cînta ?
Ciocîrlia şi mierla.
Cine oare te-o jeli ?
Brazii şi cu carpenii.
Cine oare te-a spăla ?
Norii cînd s-or scutura.
Groapă cine ți-o săpa ?
Viscolul te-o astupa;
Stîncile s-or răsturna,
Nimeni nu te-a mai afla.
Că cei care te-o pîndit
Pe la spate te-o pălit,
Ca să-ți ieie zilele,
Să-ți fure mioarele.

Culeasă de la Florin Lateş,
34 ani, din comuna Dorna Arini, în anul 1981

Cununița grîului
(HORA SÎNZIENILOR)

Cununița grîului
De pe-ntinsul cîmpului
Fetele au secerat
Feciorii clăi a-nşirat
De unde cununa vine
Multe clăi s-or pune mîine.
De unde cununa pleacă
Multe care se încarcă.
Şi fac drum belşugului
Pe-ntinsul pămîntului.
Cununița florilor
Din adîncul văilor
Cununița bradului
De pe culmea muntelui,
E ca lacrima curată
Fetele pe frunte-o poartă.
Cununița scuturată
Trebuieşte adăpată
Tot cu apă de izvor
Stropită cu drag şi dor.

Flori de lăcrămioară

Mă sculai diminicioară, flori de lăcrămioară
Şi pornii pe ulicioară, flori de lăcrămioară
Peste plai peste ponoară, flori de lăcrămioară
Să mă duc la badea iară, flori de lăcrămioară
Peste deal, peste obcină, floare de sulfină
La bădița de la stînă, floare de sulfină
Să-i duc albe cămăşele, flori de micşunele
Cusute cu găurele, flori de micşunele.

Culeasă de la Călina Cazac, 74 ani
din Frătăuții Vechi, în anul 1969

Scanned with OKEN Scanner

Scoală-te, tătucă dragă...

(BOCET LA MOARTEA TATEI)

Scoală-te, tătucă dragă
Şi te uită în ogradă,
Uită-te la nucul mare
Cum se leagănă la soare,
Uită-te la vişinei
Cum se leagănă şi ei ;
Uită-te la gard, la porţi,
La feciori şi la nepoţi ;
Uită-te cum plînge-n cui
Coasa ca a nimănui :
Uite barda şi toporul
Cum îţi duc de tare doru ;
Uite caru cu protap
Cum te-aşteaptă tot cu drag !
Să-ţi înjugi boii plăvani
Şi să pleci la Botoşani
Cu paralele la brîu
S-aduci popuşoi şi grîu !
Vai, tătucă, vai, tătucă,
Cum nu vrei s-auzi nimică !
Plînge grapa-n bătătură
Şi pluguţu plînge-n şură
C-ai arat cu el o viaţă
Şi-amu pleci la drum cu ceaţă,
Fără nici o dimineaţă !
C-ai arat şi deal şi vale
Ş-amu pleci pe-aiasta cale,
C-ai arat şi-ai semănat
Ş-amu tăti le-ai uitat !

Tătucă, dragă tată

(BOCET LA MOARTEA TATEI)

Tătucuţă, dragă tată,
Cum erai mata odată !
Brad înalt cu frunză verde,
Bătea vîntu s-o dezmerde !
Erai nuc înrămurat,
Cunoscut de toţi din sat,
Da acuma, vai de mine,
Nu te mai cunoaşte nime :
Unde-a fi să fie capu
A-nflorit crinul şi macu,
La sprînceni — gioreli,
La ochişori — bureciori,
La mînuţe — buruienuţe,
La chicioari — iarbî mari !
Şi cînd vremea noastră-a trece
Şi noi toţi ne vom petrece
Nu s-a mai vidé pe-aici
Decît nalbă şi urzici !

Ne mai întîlnim vreodată ?

(BOCET LA MOARTEA TATEI)

Tătucuţî, dragă tatî,
Ne mai întîlnim vreodatî ?
Vin' la noi di sărbători,
Cînd îi cîmpu plin de flori,
Sî videm cum curgi rîu,
Sî videm cum creşti grîu,
Sî videm cum plouă ploi,
Şi pi plai cum umblî oi,
Sî videm cum bati vîntu
Şi sî bucurî pămîntu !
Vină de sărbătoreli
Sî culegim gioreli !

Bunicuţa mea cea dragă

(BOCET LA MOARTEA BUNICII)

Bunicuţa mea cea dragă,
Eu credeam că-i doar o şagă,
Da matale nu mai vrei
Vorba-n samă să ne-o iei !
Te chemăm şi te rugăm,
Sufletul din noi ni-l dăm,
Da matale nu răspunzi,
Da matale nu ne-auzi !
Cine te-a fi sfătuit
Pe-aist drum de te-ai pornit ?
Aist drum e-nşelător !
Tot încolo mergător
Şi-napoi ne-ntorcător !
Cine aista drum îl face
Inapoi nu se mai întoarce,
Că şi moşu s-a-nşelat
Şi pe-acasă n-a mai dat !
Bunicuţă, cucu cîntă,
Ieşi afară şi-l ascultă,
Că de-acu pînă-n vecie
Cucu nu-ţi mai cîntă ţie !
A cînta ş-a tot cînta,
Alţii că s-or bucura,
Însă pîn' la dumneta
Glasul lui n-a mai străbate
Că-i prea gios şi prea departe !

Descîntec de alungat grindina

Înfigi toporul în pragul uşii, pui o cană cu apă şi un cuţit lîngă dînsa pe prag, şi zici de trei ori Tatăl nostru şi apoi, cu o lumînare ce a fost aprinsă în noaptea învierii de Sf. Paşti se rostesc versurile :

Fugi sloată călătoare
Că te-ajunge sfîntu soare
Şi ţ-oi tăie chicioar'li
Cu un mai
Cu un pai,
Cu sabia lui Mihai,
Cu cuţitu prăpădit,
Cu toporu ascuţit !
Ho ! ho ! taurule, balaurule,
Cu puterile tale
Cu aripile tale !
Intoarnă-te în ostrovurile mării !
Acolo să vieţuieşti,
Acolo să locuieşti !
Acolo să locuieşti !
In veci ! Amin !

Descîntec pentru un obiect pierdut

Scuipă în palmă cum fac copiii. Fă deasupra palmei semnul crucii, loveşte cu muchea mînii scuipatul, după ce zici :

Spune drace ce-ai furat
Că te-oi bate spînzurat,
In mijlocul drumului
Cu fierul plugului !

Incotro sare scuipatul, acolo... găseşti obiectul pierdut !

Culese de învăţătorul Mihai Niculăiasa
din satul Lămăşeni, comuna Rădăşeni

GRUPAJ REALIZAT DE AURELIAN CIORNEI

Scanned with OKEN Scanner

POATE NU ȘTIAȚI CA . . .

Grupele sanguine au o legătură directă cu trăsăturile noastre de caracter

Cu toate că fiecare om posedă o grupă sanguină proprie : A — armonici, B — ritmici, AB — complex, 0 (zero) melodici, temperamentul nu este niciodată pur, caracteristicilor de bază adăugîndu-li-se unele nuanțe ereditare și altele dobîndite în diferite medii sociale.

Dacă un tată are grupa 0, iar mama are grupa A, copilul nu va putea avea niciodată grupa B. Deci, grupa sanguină se moștenește.

Temperamentele care corespund diferitelor grupe sanguine se înfruntă, se opun, se atrag sau se completează cotidian în raporturile sociale sau afective, astfel : cei din grupa A și grupa B sînt firi diametral opuse și de regulă se resping. Dezordinea și lipsa de logică a celor dn grupa A îi exasperează pe cei din grupa B. In schimb, romantismul celor din A îi atrage și pe cei din B, ceea ce va determina o legătură sufletească profundă și de lungă durată. Soții din grupa A și B se tachinează mereu, dar se și iubesc sincer și cu devotament. Un A se va înțelege bine și cu un 0, dar partener ideal pentru 0 este B. Pentru B partener ideal este, dealtfel, și AB.

Dar să luăm pe rînd caracteristicile fiecărei grupe:

A — armonici

Cei din această grupă sînt hipersensibili, se dezvoltă și se împlinesc în măsura în care se găsesc în acord afectiv cu mediul. Nu se simt bine oriunde și cu oricine, aleg, au preferințe. Uneori sînt foarte vulnerabili, avînd nevoie să fie calmați și încurajați. Sînt extrem de sensibli și pasionați, își pot pierde măsura foarte ușor. Tot ceea ce ține de sensibilitate capătă la ei o importanță deosebită, primordială. Trec prin faze succesive, care merg de la exaltare la pesimismul cel mai mare. Senzitivi și vulnerabili la disonanță, ei pot să păstreze timp îndelungat impresii profunde. Sînt individualiști, care pot fi eliberați de forțele lor cînd sînt pasionați, dar nu le place să facă eforturi ca să se amestece lumii înconjurătoare.

Un A, de exemplu, nu-ți va sări niciodată de gît de la început. Dar dacă știți să-l încuraiați, să-l îmblînziți, să stabiliți o armonie, A vă poate nutri o prietenie sau o dragoste pasionată. Dacă însă îl bruscați, se va detașa de dumneavoastră, pentru că, dacă A simte ostilitate, se închide în el sau pleacă.

Celor cu această grupă le place ceea ce este neașteptat și sînt capabili de iubiri fulgerătoare. Sînt ființe vibrante, intuitive, care însă nu se pot liniști decît dacă se găsesc în armonie perfectă cu cei din jur. Au simțurile foarte dezvoltate, precum și gustul frumosului. Memoria lor nu este excelentă. Sînt inegali în muncă. Sînt însă perseverenți în activitatea lor dacă le place munca pe care o fac și se dăruiesc cu pasiune. Dacă însă nu le place munca respectivă, se lasă într-o apatie completă. Un A nu poate lucra decît după simțul său. De aceea îi găsim printre oamenii care exercită meserii individuale : artizani, scriitori, cercetători, ceasornicari, arhitecți, muncitori calificați. Se atașează naturii înconjurătoare, au oroare să se mute și aleg climate cu variații de climă pentru a trăi.

B — ritmici

Ritmicii, perseverenți și autoritari, își urmează drumul fără să sufere prea mult din pricina loviturilor vieții. Un B caută adevărul. Înzestrat pentru idei și acțiune, disprețuiește slăbiciunile de caracter. Deoarece nu se tem de nimic, nu sînt nici timizi și nici reținuți. Se afirmă cu sînge rece, curaj și siguranță de sine, avînd o imaginație moderată. Nu gîndesc și nu acționează decît dacă sînt convinși de un motiv riguros. Rămîn insensibili la influența din afară. Ușor intransigenți, au tendința să nu vadă decît punctul lor de vedere.

Sînt foarte dotați pentru matematică și muzică deoarece memoria lor este excelentă.

Ritmicul iubește ordinea, metoda, organizarea, disciplina, autoritatea, regularitatea, respectiv ceea ce îi ușurează munca. Nu acceptă decît directive precise. Nu-i place ura dar poate îndepărta brutal pe cel care-l jenează. Are un respect absolut pentru ordine și putere. Este perseverent în munca sa și poate deveni un bun specialist.

Principalele lor calități : tenacitate, perseverență, stabilitate, în prietenie sînt foarte statornici. Cei din grupa B sînt excelenți militari. Exercită, de asemenea, meserii de control, specializare, expertiză, doctori, comercianți, muzicieni.

AB — complexi

Cei din grupa AB au cîmpuri de tendințe contradictorii. Au afectivitatea armonioasă a celor din grupa A și impulsivitatea ritmică a celor din grupa B. Dintre cele patru tipuri de temperament au pe cel mai bogat, fiindcă au avantajele celorlalte trei, dar, în același timp, sînt victima incompatibilității lor. Sînt făcuți din contradicții, sînt deodată generoși și egoiști, priceputi și nepriceputi, sensibili și violenți, creatori și distructori. Sînt naturi bogate, dar derutante, care trec brusc de la planul rațional la cel afectiv, ceea ce dă o stare de instabilitate și teamă. Dacă rămîn singuri, îi cuprinde melancolia. Lipsa de acțiune îi indispune. Nu sînt niciodată așa de fericiți ca atunci cînd au cu ce să-și umple timpul din belșug.

Activitatea unui AB este polivalentă și intensă. Pe planul aptitudinilor, sînt foarte dotați, dar adesea instabili.

Comportamentul lor este întotdeauna imprevizibil. Agitația interioară a celor din AB îi îndeamnă la gustul de a acționa singuri și de a-și arăta opoziția. Psihologic sînt avizi de tot : acțiune, cunoaștere, bunuri. Meseriile pentru AB sînt : inginer, muzician, electrician, chimist. Îi găsim de asemenea, în meserii de dăruire și grijă. Urăsc meseriile statice și monotone, care nu le permit să-și mărească bugetul.

0 — melodici

Cei din grupa 0 sînt zîmbetele lumii. Bunăvoința și mai mult decît aceasta, fețele lor deschise, primitoare îi fac să-i cunoaștem imediat. Remarcabil adaptați vieții, sînt făcuți pentru activități variate, pentru contactele neîncetate cu alții. Temperamentul lor melodic este cel ce se adaptează cel mai ușor în toate locurile. Știu să găsească un echilibru spontan între sensibilitate și rațiune. Sînt optimiști și mai mult sentimentali decît sensibili. Sînt supli în gîndire și acționează cu diplomație în caz de obstacol.

(Continuare în pag. 31)

Scanned with OKEN Scanner

SCĂLDĂCIUNEA

(Urmare din pag. 27)

Peste toți flăcăii
Și peste toți oamenii !
Și cum luminează luna
Prin toate văile
Prin toate luncile
Prin toate casele,
Așa să lumineze s-aist fecior
Printre toți copiii,
Printre toți flăcăii
Și printre toți oamenii !

După ce a închinat copilul soarelui, și lunii, acesta este închinat și pămîntului :

„La pămînt l-închin,
Ca din pămînt să crească !"

Ultima parte a orației însoțește aruncarea apei la rădăcina mărului :

„Să crească,
Să-nflorească,
Să rodească,
Să-mbătrînească,
Rostul vieții să-mplinească !"

Răstoarnă covata și pe fundul ei este așezată, mai de fără voie, mai cu voie, una din femeile fără copii, dar dorind să-i aibă :

„S-o răsturnat covata,
Să trăiască nepoata :
Și s-o răsturnat deodată,
La anul să fac-o fată :
Și s-o răsturnat pe-un picior,
Să mai facă și-un fecior !"

Urmare a credinței că și trecerea peste covată poate alunga sterilitatea, moașa îndeamnă :

„Hai săriți peste covată,
S-aveți și voi cîte-o fată :
Da' săriți mai 'nălțișor,
S-aveți și cîte-un fecior !"

Spre cumătra cea mare își face drum una din femeile de ajutor în pregătirea momentului :

„Faceți-mi drum și cărare
Pînă la cumătra mare
Cu paharul pînă-n grindă,
Că mai este-o bute-n tindă,
Cu paharul pînă-n pod,
Că mai este-un poloboc !"

Urmează o orație în care cumătra cea mare este gratificată solemn :

„Cumătră mare,
Cum ai ajuns să botezi,
Așa să ajungi să și cununi !
Ia un păhărel de vin
Dires cu pelin,
Să ai tot fin de fin,
Să-ți fie voia deplin !"

Luînd paharul, cumătra consideră că :

„Se cuvine
Să închinăm întîi și întîi,
La moașă
C-o scos din rogoz,
Fecior ca un Făt-Frumos
Și-o chemat o burcășită
Cu ghioc,
Ca să-i cate de noroc :
Cu sită,
Ca să-i cate de ursită !"

Mulțumind, moașa vrea să arate că nu degeaba a participat la asemenea „adunări cu cuconițe/cu cămașa-n două ițe/și-o bucată de catrință" ;

„Cine-i om de viță bună
Tot botează și cunună
Și cu lumea se adună
De trei ori pe săptămînă !"

Gustă din vin și, apoi, toarnă restul conținutului la rădăcina aceluiași măr. Pentru osteneală, moașa este răsplătită cu un șăluț și un ștergar și, în timp ce acestea i se pun la gît, strigăturile comentează calitățile celor doi nași :

„Să trăia' cumătra mare,
Frumușel finuț mai are.
Las' să aibă saraca,
Că și-o cheltuit punga,
Da' are de unde da !
Să trăia' și cumătru
Ca să-și vadă finuțu
Gospodar ca și dînsu !"

Femeia de ajutor cinstește pe toată lumea. Adunarea este constituită numai din neveste. Dacă se nimerește cumva pe acolo vreun bărbat, acesta este „jumulit" cum se cuvine, reușind cu greu să scape. Bine „aprinse", nevestele se pun pe joc, pînă ce cumătra mare le întrerupe spre a le mulțumi :

„Vă mulțumesc vouă, gospodine,
Care-ați venit azi cu mine,
Vă mulțumesc cu sănătate,
Că-i mai bună decît toate !"

Cuvintele nașei sînt un îndemn la petrecere, reluat de întregul grup :

„S-o gătit cu spusele,
Nu mai dați cu gurele.
Hai în casă să intrăm,
O găluște s-apucăm,
O găluște bine fiartă
Într-un hîrb de oală spartă,
Umplută cu piept de rață,
Legată-mprejur cu ață !"

În casă, petrecerea este stimulată de „holercă", totul fiind turnat în forme de voioșie și bună dispoziție generală.

(Urmare din pag. 30)

Se simt bine peste tot. Iubesc spontan pe toată lumea și adoră contactele care le permit să-și arate facultățile, le place să vorbească. Sînt buni, sentimentali, blînzi, toleranți, poate puțin prea sensibili la onoruri. Uneori lui O îi place să fie privit, ascultat, să se ocupe lumea de el, să fie admirat. Au oroare de singurătate.

Sînt întreprinzători, dar activitatea lor se prezintă mai mult formal decît în profunzime. Curiozitatea lor este mereu trează. Le place lupta și se dăruiesc cu totul momentului prezent, risipindu-se fără rezerve. Sînt dotați cu o inteligență practică, surprinzătoare și populară. Îi interesează călătoriile și experiențele. Activitățile variate, contactele cu ceilalți, schimbul cu mediul exterior le sînt foarte profitabile. Nu au nici o dificultate cînd lucrează într-o echipă. Nu inventează, dar urmează voluntar. Un O nu o să lanseze o modă, dar va fi unul dintre primii care o vor adopta. Ei exercită voluntar toate meseriile de contact între oameni : profesor, diplomat, ziarist, interpret, artist, pilot, hotelier, șofer de taxi. Simțul lor de adaptare îi face foarte descurcăreți.

Scanned with OKEN Scanner

PRACTICA DE FIECARE ZI A FURNIZAT . . . FUNDAMENTUL ŞTIINŢIFIC AL PESIMISMULUI. REZULTATUL FIIND TEORII DE GENUL:

— **Reciproca lui Murfhy:** Cînd e să se strice, toate se strică deodată.

— **Consecinţa lui Bocherdel:** Nimic nu e atît de rău pe cît pare.

— **Corolarul lui Ramirez:** Totul se prelungeşte mai mult decît ne-am închipuit.

— **Legea lui Richardson:** Dacă un obiect nu se poate strica decît cel mult din 4 motive pe care le-am eliminat, atunci există de fapt 5 motive.

— **Teorema lui Zymoergy:** Lăsînd lucrurile în voia lor, situaţia se va schimba din rău în mai rău.

— **Reciproca:** Lucrurile se deteriorează proporţional cu valoarea.

— **Excepţia lui Konovalov:** Situaţiile sînt de două feluri: cele care pot fi controlate şi ne scapă de sub control; se pot controla numai situaţiile în care nu mai este nimic de făcut.

— **A doua lege a lui Mikazuki:** Intr-o situaţie limită în care oamenii au de ales între mai multe alternative de urmat, cei mai mulţi vor alege pe cea mai proastă.

— **Teorema greşelii eronate:** Dacă descoperim o greşeală şi o corectăm din timp, atunci vom constata că înaintea corecturii era mult mai bine.

— **Tripla dilemă a lui Graenberg:** 1. Victoria nu mai e posibilă; 2. Rezultatul egal nu se poate obţine: 3. Partida nu mai poate fi abandonată.

— **Efectul Rudin-Portalucci:** De cîte ori trebuie să facem ceva, va trebui să facem altceva înainte.

— **Legea lui Hayward:** In condiţii riguros determinate de temperatură, volum, lumină şi alţi factori, organismul uman face ce doreşte.

— **Legea de laborator a lui Fect.:** O experienţă reuşită nu trebuie în nici un caz repetată.

— **Principiul lui Peters:** In cadrul ierarhiei, fiecare tinde spre nivelul propriei sale incompetenţe. Concluzii: Cu timpul fiecare funcţie va fi ocupată de un incompetent. Munca se face de cei care nu şi-au atins nivelul de incompetenţă.

— **Legea lui Menken:** Cine ştie face; cine nu ştie învaţă pe alţii; cine nu poate nici să înveţe, îndrumă.

— **Legea lui Katz:** Oamenii şi ţările vor proceda raţional dacă şi numai dacă au epuizat celelalte posibilităţi.

— **Axioma lui Cole:** Pe glob, cantitatea de inteligenţă este constantă. Populaţia însă, creşte vertiginos.

— **Prima lege a lui Glary:** Dacă luni în şir nu se ivesc decît trei împrejurări la care ne-ar face plăcere să participăm, toate trei vor fi sigur în aceeaşi seară.

— **Postulatul lui Hendrikson:** Tot ce e bun în viaţă este ori ilegal, ori imoral, ori îngraşă.

— **Teorema lui Papaioanou:** In orice calcul numărul erorilor este strict mai mare decît numărul operaţiilor efectuate.

— **Legea ireversibilităţii speranţelor:** Dacă ceva pare uşor, atunci e greu: dacă ceva pare greu, atunci e imposibil.

— **Observaţiile lui Peters:** 1. Cînd începe bine, se termină rău. 2. Cînd începe rău, se termină şi mai rău.

— **Legea lui Bob:** Un obiect este găsit întotdeauna în ultimul loc în care îl căutăm.

— **Teorema dublării sistematice:** Cheltuielile planificate trebuie întotdeauna înmulţite cu doi: performanţele trebuie întotdeauna împărţite la doi.

— **Principiul lui Show:** Dacă un sistem este alcătuit astfel, ca să-l poată folosi şi tîmpiţii, atunci numai tîmpiţii îl vor folosi.

— **Axioma verificării ipotezelor ştiinţifice:** Dacă faptele nu corespund teoriei, trebuie să ne debarasăm de ele cît mai repede.

— **Principiul unităţii recursive:** Orice obiect păstrat un timp suficient de îndelungat poate fi aruncat. Un obiect devine necesar după ce a fost aruncat.

— **Teorema dilatării şi contracţiei universale:** 1. Fiecare sîrmă tăiată la dimensiunea exactă se dovedeşte prea scurtă. 2. Un mecanism demontat în părţile sale componente are întotdeauna mai multe piese atunci cînd vrem să-l montăm la loc. 3. Dacă ai scos ceva din cutia lui şi vrei să-l pui la loc, va trebui să procuri o cutie mai mare.

— **Teoria gravitaţiei selective:** 1. Orice obiect cade întotdeauna astfel încît să producă cea mai mare pagubă posibilă. 2. Probabilitatea ca felia de pîine cu unt să cadă cu partea unsă pe un covor este direct proporţională cu valoarea covorului. 3. LEGEA PERVERSITAŢII NATURII: Nu se cunoaşte dinainte care parte a pîinii trebuie unsă.

Scanned with OKEN Scanner

...Formaţiile artistice de amatori nu sînt „invenţia“ ex-regimului, ele dăinuind pe aceste meleaguri de îndelungă vreme ca păstrătoare de comori spirituale româneşti

BIRGĂUAN VASILE — 93 ani —
(al 3-lea din stînga, rîndul de jos)

În anul 1904 ia fiinţă în Bucovina Societatea Academică „DACIA“, ca replică dată de Liviu Marian „Junimii“. Scopul acestei Societăţi era afirmarea limbii ROMÂNE nefranţuzite şi negermanizate, a neaoşei limbi folosite de băştinaşii bucovineni. Pe lîngă această Societate Academică au luat naştere mici societăţi culturale numite „ARCAŞII“, în care oamenii talentaţi din localităţile Bucovinei, sub îndrumarea preoţilor, învăţătorilor sau profesorilor satelor, cîntau, jucau sau recitau românește, ba chiar organizau concursuri cu premii!

(Continuare în pag. 34)

„ARCAŞII“ DIN CAŞVANA

FORMAŢIA DE DANS BARBĂTESC PREMIATĂ LA CERNĂUŢI ÎN 1939

Scanned with OKEN Scanner

(Urmare din pag. 33)

Aflăm din procesele verbale încheiate în 12 aprilie 1939, că la această dată Teatrul Naţional din Cernăuţi a găzduit un mare concurs de coruri, muzică populară, dansuri populare şi artă populară a societăţilor arcăşeşti. Spicuim din aceste procese verbale :

„La concurs s'au prezentat în total 39 societăţi din cele peste 70, cîte se pregătiseră şi n'au putut veni din cauza greutăţilor de transport, a muncilor agricole şi obligaţiunilor militare ale membrilor lor. De data aceasta Vornicia a dispus numai de suma de 40.000 lei din fondurile proprii şi cu subvenţiile de 35.000 lei de la Mitropolie, 20.000 lei dela Ţinutul Suceava şi 10.000 lei dela Primăria Cernăuţi. Abia s'au putut acoperi cheltuielile de transport, încartiruire şi întreţinere, rămînînd pentru premii abia suma de 39.250 lei. Această sumă a fost distribuită în părţi egale între societăţile concurente, pentru a întări solidaritatea arcăşească, întărind şi încurajînd şi societăţile mai slabe".

„In faţa juriului compus din domnii : Gh. Onciul — directorul conservatorului din Cernăuţi, Tit. Tarnavschi — profesor de conservator, protoereu Eug. Jancovschi şi prof. Macovei, s'au prezentat toate echipele arcăşeşti pentru concursul de muzică şi au fost clasificate după cum urmează :

1. Coruri : Premii de onoare : Roşa şi Plaiul Cosminului. Premii la puncte : Bucşoaia (144), Ipoteşti (144), Dărmăneşti (138), Gura Humorului (112), Arbore (104), Stupca (98), Măreţei (96).

2) Solouri : 1. Cîmpulung : 2. Pârteşti de Jos : 3. Mahala (jud. Cernăuţi).

3) Muzică populară : 1. Hoiseşti - Mărginenî (jud. Neamţ) : 2. Pârteşti de Jos : 3. Botoşana".

„Subsemnaţii : Danciul Maria, profesoară de educaţie fizică, Ştefureac Anca, profesoară de dansuri, Teutul Eugen, profesor de educaţie fizică, întrunindu-ne în comisiunea de arbitri pentru dansurile naţionale cu ocazia serbărilor arcăşeşti, stabilind 40 puncte pentru cea mai bună echipă, echipele se clasifică după cum urmează : Hoiseşti (Neamţ) — 40 : Pârteşti de Jos (Suceava) — 39 : Breaza (Cîmpulung) — 38 ; Botoşana (Suceava) — 38 ; Crasna (Storojineţ) — 37 ; Caşvana (Suceava) — 36 ; Cîmpulung — 36 : Gura Humorului (Cîmpulung) — 36 ; Mănăstirea Humorului — 36; Ipoteşti (Suceava) — 35; Prelipca (Botoşani) — 24 : Molid şi Benia (Cîmpulung) — 34 : Oprişeni (Rădăuţi), Racova şi Valea Bourei (Baia) — 35".

„In faţa juriului compus din Doamnele : Zoe Oprescu Şoutzu, delegata Străjii Ţării, Rachila Doboş, Ludmila Stoica, Anghela Ţopa, Silvia Balan şi Eugenia Lipeţchi, s'au prezentat echipe ale societăţilor arcăşeşti pentru concursul de port naţional. Juriul a acordat premiul I echipelor : Arbore, Bucşoaia, Benia, Crasna, Cîmpulung, Frasin, Ipoteşti, Hoiseşti, Prelipca, Pîrteşti de Jos, Valea Bourei, Vadu Nistrului".

„Seara arcaşii au plecat în marşuri de fanfare spre gară, pentru a se întoarce la căminele lor.

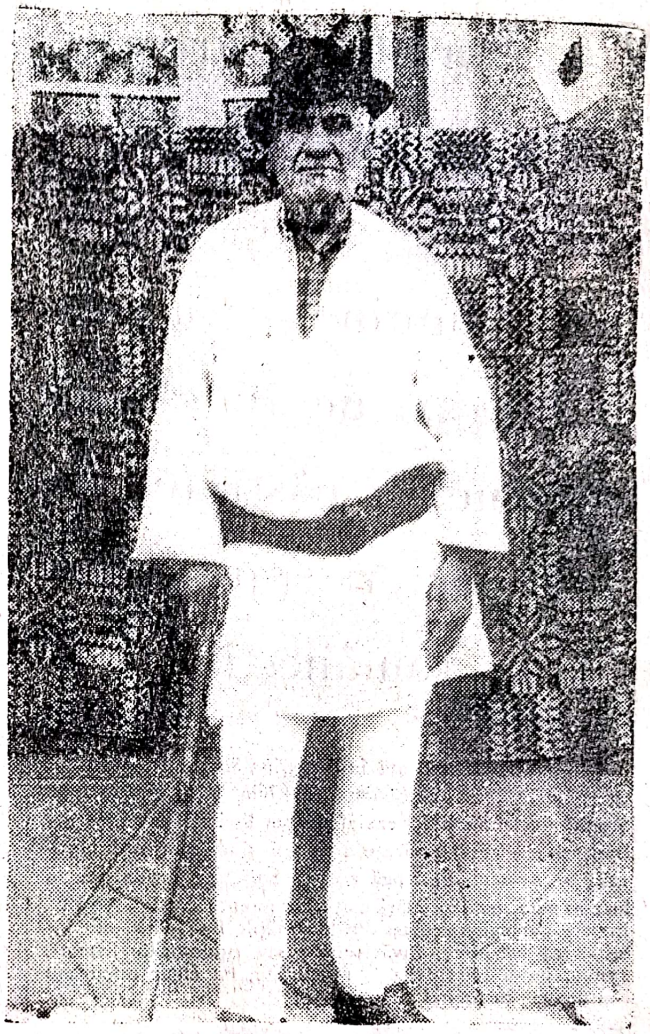

ION TITIENI — 86 ani —
(al 3-lea din stînga, rîndul de sus)

Au fost reţinute numai echipele de dans ale societăţilor arcăşeşti : Pîrteştii de Jos, Botoşana, Caşvana şi Hoişeşti ; pentru a colabora cu filmul, care s'a turnat a doua zi cu îngrijirea Străjii Ţării. Este unul din cele mai reuşite filme de propagandă românească. El va duce lungă vreme în largul lumii vestea despre viaţa românească, care o trăieşte ţara arcaşilor, ca şi filmele arcăşeşti : „Serbările de la Bucşoaia" (1937), „Nunta arcăşească dela Mănăstirea Humorului", (1937) şi „Procesiunea cu moaştele Sf. Ioan de la Suceava" (1939)".

N.A. — OARE O MAI FI ŞTIIND CINEVA UNDE-OR FI ACESTE FILME ?...

— Prelucrare şi prezentare — RODICA DOMINTE

Scanned with OKEN Scanner

COGITO-ERGO SUM

„Cultura e suflet omenesc în veşnică acţiune, tot mai departe şi mai sus".

„Pentru a fi un erou, ţi se cere caracter, pentru a juca un erou, talent".

„Erou nu e acela care se bate, cît şi cum ar trebui să se bată. Nici acela care s-a bătut în zadar. Ci acela care a primit datoria sa aşa cum nimeni n-ar fi fost în stare să facă şi care a pregătit astfel şi pe alţii pentru a face ca dînsul".

„Democrat înseamnă cineva care vrea să-şi înalţe poporul pe umerii săi, nu cineva care vrea să se înalţe el pe umerii poporului".

„Dreptatea e sănătatea lumii".

„Cei ce primesc nedreptatea sînt deprinşi s-o săvîrşească şi ei".

„Dreptatea poate merge şi singură, nedreptatea are nevoie de multe cîrje de argumente".

„Nedreptatea e mama dreptului, care e tatăl gîlcevilor".

„Fiecare rînd de oameni (generaţii, n. n.)... vede altfel lumea, judecă altfel în problemele de căpetenie, ca şi în lucrurile mici, şi are, pentru oameni şi natură, o simţire deosebită. Logica de evoluţie ce se află în orice progres de cultură şi în felul particular în care generaţiile se pregătesc pentru viaţă cer această necontenită prefacere".

„Importanţă au în istorie două lucruri: s-o înţelegi ca dezvoltare şi să înţelegi, să judeci, să iubeşti sau să condamni sufleteşte pe aceia care au jucat un rol în istorie...".

„Rîzi de ce înţelegi prea bine, dar şi de ce nu înţelegi deloc".

„Nu oricine nu te-a înţeles nu e vrednic să te înţeleagă".

„A înţelege oamenii, apoi a înţelege lucrurile, pe urmă a înţelege ideile, aceasta e, de sus în jos, scara înţelegerii".

„Pentru odihna ta să laşi în fiecare zi, pînă la moarte, tot ziua de mîine".

„Faima se ruginește dacă nu o cureţi prin muncă în fiecare zi".

„Cel mai rău om e acela care nu poate fi bun nici cînd e fericit".

„Sînt unele personalităţi sărace, care, prinzînd în ele uneori curentele mari ale societăţii în care trăiesc, devin torente uriaşe..."

„Popoarele nobile sînt acelea care au lucrat pentru omenire şi n-au prezentat contul niciodată".

NICOLAE IORGA

Proverbe şi cugetări despre patrie

1. Aparţii patriei tale, la fel cum aparţii mamei tale.

2. Pămîntul natal e mai scump decît aurul în ţară străină.

3. Din pumni străini nu te saturi cînd bei apă.

4. O ţară nu are valoare decît prin valoarea naţiunii sale.

5. Pămîntul acestă este frămîntat cu sîngele moşilor şi strămoşilor noştri.

6. Patria nu e pămîntul pe care trăim din întîmplare, ci e pămîntul plămădit cu sîngele şi întărit cu oasele înaintaşilor noştri.

7. Pămîntul are preţul morţilor care s-au coborît în el.

8. Patria noastră este leagănul eroilor, vatra în care se călesc caracterele, căpătînd tăria diamantului şi a oţelului.

9. Este o datorie sfîntă să-ţi iubeşti patria care te-a hrănit şi te-a crescut ca o mamă.

ŞERBAN VASILE — pensionar

ANTOLOGIA DRAGOSTEI ŞI A FEMEII (I)

Sub acest titlu, intenţionăm să oferim cititorilor o serie de cugetări despre rolul iubirii în viaţa oamenilor, cugetări ce aparţin unor scriitori, filozofi, oameni de ştiinţă, teologi, femei celebre, străini şi români. Ele au fost culese de-a lungul anilor de scriitorul Aurel George Stino (1900—1970), profesor de franceză — ca şi tatăl său — la Liceul „Nicu Gane" din Fălticeni. Poliglot, cunoscînd la fel de bine engleza, germana, spaniola sau portugheza, avea succes — prin limbile de circulaţie universală — la cultura japoneză, chineză ori arabă, la cea scandinavă, îndeosebi finlandeză, din care a tradus mult şi a fost răsplătit de oficialităţi cu ordinul „Trandafirul alb". A avut prieteni în Suedia (pe romanistul Alf Lombard, de la Universitatea din Lund), în Cehoslovacia (prof. Jinda Huşkova), în Franţa — ţară pe care a vizitat-o, începînd cu Parisul şi încheind cu castelele de pe Valea Loirei. Iar cînd s-a stins în 1970, o revistă franceză consemna „la mort de notre confrere, l'ecrivain Aurel Georges Stino de Fălticeni.

Cugetările de care aminteam mai sus, au fost descoperite prin lecturi asidui în română sau în texte străine. Unele aparţin chiar lui Stino şi dovedesc cît de bogate i-au fost lecturile, dar şi frămîntările. Rămînem impresionaţi în egală măsură de puterea de selecţie a cercetătorului.

Faţă de iubire — înălţător sentiment al fiinţei umane — învăţaţii lumii, scriitori sau filozofi, au avut o infinitate de atitudini: de la recunoaşterea rolului de sfinţenie, pînă la sublinierea pasiunii carnale; de la înnobilarea sufletească la prăbuşirea iremediabilă a celor lipsiţi de experienţă ori voinţă; de la consolare, la cinismul amanţilor şi disprețuirea femeii. Balzac, Doamna de Staël, A. France, Goethe, Ibsen, Ibrăileanu, Nietzsche, Shakespeare, Montesquieu, Stendhal, Vauvenargues, Voltaire sînt doar cîţiva dintre cărturarii cercetaţi de Stino.

Mulţumim şi pe această cale doamnei profesoare Virginia Stino din Fălticeni, soţia scriitorului, pentru amabilitatea de a ne fi pus la dispoziţie materialul documentar prin care cititorul va putea călători pe meridianele lumii, va cunoaşte gîndurile unor reprezentanţi de seamă ai culturii universale şi, în ultimă instanţă, îşi va defini — prin comparaţii — propria-i atitudine faţă de pasionata temă a iubirii faţă de fiinţa ce poate aduce fericirea, dar şi suferinţa, dacă ne gîndim cît de întortocheate sînt meandrele sufletului omenesc.

EUGEN DIMITRIU

(Continuare în pag. 40)

Scanned with OKEN Scanner

COGITO-ERGO SUM

„Cultura e suflet omenesc în veşnică acţiune, tot mai departe şi mai sus".

„Pentru a fi un erou, ţi se cere caracter, pentru a juca un erou, talent".

„Erou nu e acela care se bate, cît şi cum ar trebui să se bată. Nici acela care s-a bătut în zadar. Ci acela care a primit datoria sa aşa cum nimeni n-ar fi fost în stare să facă şi care a pregătit astfel şi pe alţii pentru a face ca dînsul".

„Democrat înseamnă cineva care vrea să-şi înalţe poporul pe umerii săi, nu cineva care vrea să se înalţe el pe umerii poporului".

„Dreptatea e sănătatea lumii".

„Cei ce primesc nedreptatea sînt deprinşi s-o săvîrşească şi ei".

„Dreptatea poate merge şi singură, nedreptatea are nevoie de multe cîrje de argumente".

„Nedreptatea e mama dreptului, care e tatăl gîlcevilor".

„Fiecare rînd de oameni (generaţii, n. n.)... vede altfel lumea, judecă altfel în problemele de căpetenie, ca şi în lucrurile mici, şi are, pentru oameni şi natură, o simţire deosebită. Logica de evoluţie ce se află în orice progres de cultură şi în felul particular în care generaţiile se pregătesc pentru viaţă cer această necontenită prefacere".

„Importanţă au în istorie două lucruri: s-o înţelegi ca dezvoltare şi să înţelegi, să judeci, să iubeşti sau să condamni sufleteşte pe aceia care au jucat un rol în istorie...".

„Rîzi de ce înţelegi prea bine, dar şi de ce nu înţelegi deloc".

„Nu oricine nu te-a înţeles nu e vrednic să te înţeleagă".

„A înţelege oamenii, apoi a înţelege lucrurile, pe urmă a înţelege ideile, aceasta e, de sus în jos, scara înţelegerii".

„Pentru odihna ta să laşi în fiecare zi, pînă la moarte, tot ziua de mîine".

„Faima se rugineşte dacă nu o cureţi prin muncă în fiecare zi".

„Cel mai rău om e acela care nu poate fi bun nici cînd e fericit".

„Sînt unele personalităţi sărace, care, prinzînd în ele uneori curentele mari ale societăţii în care trăiesc, devin torente uriaşe..."

„Popoarele nobile sînt acelea care au lucrat pentru omenire şi n-au prezentat contul niciodată".

NICOLAE IORGA

Proverbe şi cugetări despre patrie

1. Aparţii patriei tale, la fel cum aparţii mamei tale.

2. Pămîntul natal e mai scump decît aurul în ţară străină.

3. Din pumni străini nu te saturi cînd bei apă.

4. O ţară nu are valoare decît prin valoarea naţiunii sale.

5. Pămîntul acestă este frămîntat cu sîngele moşilor şi strămoşilor noştri.

6. Patria nu e pămîntul pe care trăim din întîmplare, ci e pămîntul plămădit cu sîngele şi întărit cu oasele înaintaşilor noştri.

7. Pămîntul are preţul morţilor care s-au coborît în el.

8. Patria noastră este leagănul eroilor, vatra în care se călesc caracterele, căpătînd tăria diamantului şi a oţelului.

9. Este o datorie sfîntă să-ţi iubeşti patria care te-a hrănit şi te-a crescut ca o mamă.

ŞERBAN VASILE — pensionar

ANTOLOGIA DRAGOSTEI ŞI A FEMEII (I)

Sub acest titlu, intenţionăm să oferim cititorilor o serie de cugetări despre rolul iubirii în viaţa oamenilor, cugetări ce aparţin unor scriitori, filozofi, oameni de ştiinţă, teologi, femei celebre, străini şi români. Ele au fost culese de-a lungul anilor de scriitorul Aurel George Stino (1900—1970), profesor de franceză — ca şi tatăl său — la Liceul „Nicu Gane" din Fălticeni. Poliglot, cunoscînd la fel de bine engleza, germana, spaniola sau portugheza, avea succes — prin limbile de circulaţie universală — la cultura japoneză, chineză ori arabă, la cea scandinavă, îndeosebi finlandeză, din care a tradus mult şi a fost răsplătit de oficialităţi cu ordinul „Trandafirul alb". A avut prieteni în Suedia (pe romanistul Alf Lombard, de la Universitatea din Lund), în Cehoslovacia (prof. Jinda Huşkova), în Franţa — ţară pe care a vizitat-o, începînd cu Parisul şi încheind cu castelele de pe Valea Loirei. Iar cînd s-a stins în 1970, o revistă franceză consemna „la mort de notre confrere, l'écrivain Aurel Georges Stino de Fălticeni.

Cugetările de care aminteam mai sus, au fost descoperite prin lecturi asidui în română sau în texte străine. Unele aparţin chiar lui Stino şi dovedesc cît de bogate i-au fost lecturile, dar şi frămîntările. Rămînem impresionaţi în egală măsură de puterea de selecţie a cercetătorului.

Faţă de iubire — înălţător sentiment al fiinţei umane — învăţaţii lumii, scriitori sau filozofi, au avut o infinitate de atitudini: de la recunoaşterea rolului de sfinţenie, pînă la sublinierea pasiunii carnale; de la înnobilarea sufletească la prăbuşirea iremediabilă a celor lipsiţi de experienţă ori voinţă; de la consolare, la cinismul amanţilor şi dispreţuirea femeii. Balzac, Doamna de Staël, A. France, Goethe, Ibsen, Ibrăileanu, Nietzsche, Shakespeare, Montesquieu, Stendhal, Vauvenargues, Voltaire sînt doar cîţiva dintre cărturarii cercetaţi de Stino.

Mulţumim şi pe această cale doamnei profesoare Virginia Stino din Fălticeni, soţia scriitorului, pentru amabilitatea de a ne fi pus la dispoziţie materialul documentar prin care cititorul va putea călători pe meridianele lumii, va cunoaşte gîndurile unor reprezentanţi de seamă ai culturii universale şi, în ultimă instanţă, îşi va defini — prin comparaţii — propria-i atitudine faţă de pasionata temă a iubirii faţă de fiinţa ce poate aduce fericirea, dar şi suferinţa, dacă ne gîndim cît de întortocheate sînt meandrele sufletului omenesc.

EUGEN DIMITRIU

(Continuare în pag. 40)

Scanned with OKEN Scanner

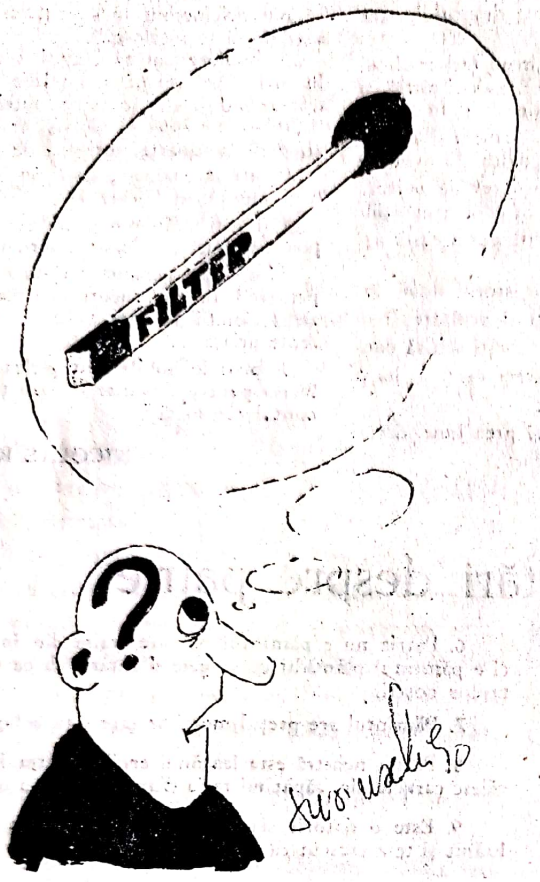

În tutungerie intră un client și strigă :
— Vă rog o cutie de chibrituri !
— Nu strigați, nu-s surdă ! Doriți cu filtru sau fără ?

★

— Ce s-a întîmplat la voi, Marika ?
— Nimic.
— Atunci de ce soțul tău, azi dimineață, striga în halul acela ?
— Din cauza găinilor. A trebuit să le trezească, deoarece ieri ne-a pierit cocoșul.

★

— De ce soția ta, — se adresează secretara directorului său — este atît de geloasă, pisoiul meu ?
— La vremea ei, mi-a fost și ea secretară.

★

La televizor două fete încep să facă streptess. Mama nu vrea ca băiatul ei să urmărească un asemenea program și-i zice :
— Du-te la culcare, fiule. Uite și cele două tanti se dezbracă...

★

Într-o parfumerie :
— Doamnă vă trebuie un parfum de apărare sau de atac ?

★

Directorul televiziunii se adresează autorului unui scenariu :
— Sper, stimate domn, sper că acest scenariu este mult mai adînc decît precedentul. Nu-i așa ?
— Sigur ! Acțiunea se petrece într-o mină...

★

La piață :
— Spuneți-mi, cu ce-ați hrănit curcanii dumneavoastră ?
— De ce vă interesează acest lucru ?
— Aș vrea să slăbesc la fel...

Scanned with OKEN Scanner

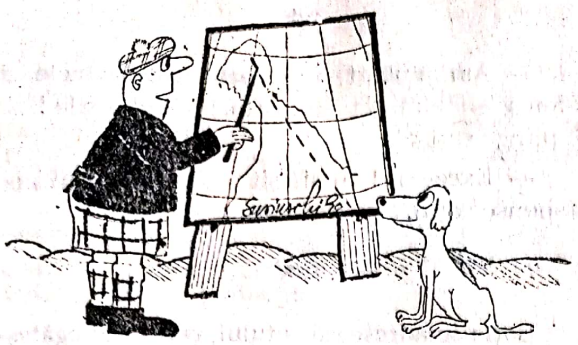

Un scoțian își vinde cîinele. Americanul oferea 50 de dolari, iar englezul 40. Scoțianul vîndu cîinele englezului.

— De ce l-ai vîndut mai ieftin ? — se miră soția.

— Din Londra cîinele se mai poate întoarce la noi, dar din New York n-are cum să treacă Atlanticul.

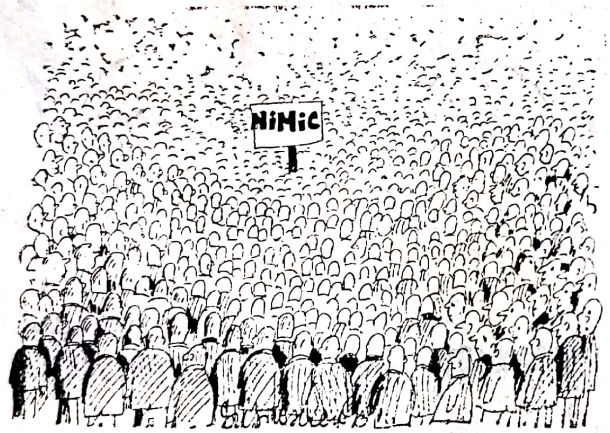

★

Într-o intersecție din Tokyo o mare de oameni :

— De ce s-au strîns atîția oameni ? — întrebă un trecător. Ce s-a întîmplat ?

— Nimic, — i se răspunde — Dar fiecare vrea să se convingă de acest lucru.

★

— Mary, de ce-ți iei bikini ? Doar nu te duci la plajă pentru nudiști.

— Azi la noi se organizează bal mascat...

★

Servitoarea :

— Dacă n-aveți încredere în mine, doamnă, să știți că nu mai lucrez la dumneavoastră.

Stăpîna :

— Cum adică n-am încredere ?! Ți-am încredințat cheița de la sipetul cu bijuterii !

— Da, dar cheița nu se potrivește !

★

Se întîlnesc două bătrîne :

— Știi, — zice una — nu mai pot dormi fără ochelari.

— De ce ?

— Nu recunosc oamenii care-mi apar în vis.

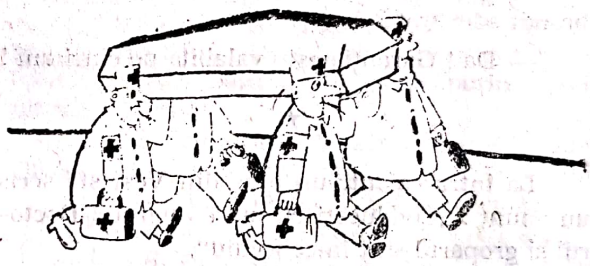

★

— Nu vă supărați, tatăl dumneavoastră a murit de moarte bună ?

— Nu, l-au tratat medicii...

★

Neștiind ce să dăruiască fiicei sale de 16 ani, tatăl ei se adresează soției :

— Draga mea dacă ai avea 16 ani, ce ți-ai dori ?

— Mai mult nimic !

★

Tînăra de 18 ani se întoarce acasă pe la patru dimineața. Lîngă ușă o întîmpină mama ei.

— Unde-ai fost ? Eu la anii tăi...

— Atunci, mamă, eu aveam deja șase luni.

Scanned with OKEN Scanner

★

Ivan a plantat cartofi pe un teren negunoit. N-a prea prăşit. Toamna, vecinii îl întreabă :

— Cum ţi-au rodit cartofii ? Bine ?

— Pe dracu ! Poţi lua şapte cartofi în gură şi încă mai poţi fluiera !

★

— Măi nevastă, hai să facem următoarea înţelegere : cine va începe primul cearta fără nici-un motiv, acela va plăti de fiecare dată o copeică, — propune soţul.

— Vrei să mă aduci la sapă de lemn ?

★

— Imi garantaţi că acesta este un Rembrandt adevărat ?

— Da ! Garanţia este valabilă pe cinci ani !

★

La intrarea într-un oraş din Vest stă scris un anunţ : „Conduceţi cu mare atenţie ! Doctorul şi groparul sînt în concediu".

★

Cineva l-a întrebat pe renumitul filosof Socrate :

— Să mă însor, sau să rămîn burlac ?

— Oricum ai proceda, mai tîrziu tot o să-ţi pară rău.

★

In cimitirul dintr-un mic orăşel scoţian, pe o cruce scrie : „Aici odihneşte John Maktaviş, a cărui văduvă neconsolată ţine un băruleţ minunat pe Teind - street (deschis zilnic 8—22)".

★

Într-o zi, Voltaire văzînd în camera unui potentat al vremii cîteva peruci, exclamă :

— Ciudată situaţie ! Atîtea peruci pentru un om fără cap ...

★

— Am umblat prin toate magazinele şi n-am găsit nimic, toate rafturile sînt goale ! — se plînge soţia.

— Excelent ! În sfîrşit o să avem bani ! — răspunse soţul.

★

Soţia se adresează soţului, care se pregăteşte să plece la mare fără ea :

— De ce ţi-ai dat jos verigheta ?

— Să port verigheta pe asemenea căldură ?

★

Anunţ la intrarea într-una din bisericile din Marsilia : „Dacă ai păcătuit, intră aici".

Sub acest anunţ, cu ruj roşu scrie : „In caz că încă n-ai păcătuit, sună la 205-37-87".

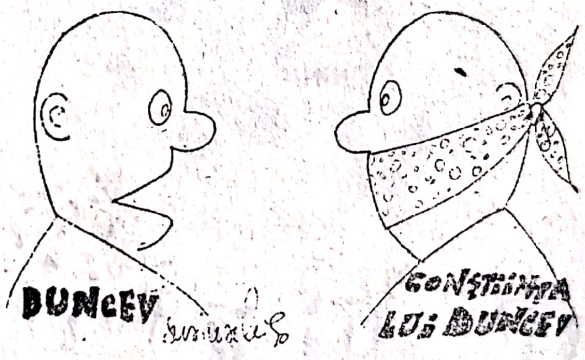

★

CÎND CONŞTIINŢA VORBEŞTE

În sfîrşit conştiinţa cetăţeanului Duncev a vorbit. Cunoscuţii şi colegii de serviciu erau în extaz.

— Trebuie să înregistrăm acest fapt pe bandă de magnetofon, a spus cineva, poate vom afla lucruri interesante...

Au adus magnetofonul. I-au dat drumul. Dar, cînd conştiinţa cetăţeanului Duncev a văzut microfonul a amuţit din nou.

Scanned with OKEN Scanner

★

Într-o seară, în prezența lui Mark Twayn se vorbea despre viața de dincolo, despre rai și iad.

— Domnule Twayn, unde ați vrea să nimeriți — în rai sau în iad ? îl întreabă o damă elegantă.

— Întrebarea dumneavoastră m-a pus pe gînduri. Poate că aș înclina spre rai, datorită climatului... Dar în general mi-ar fi mai bine în iad... datorită companiei.

★

Faptul că celebrul fizician, A. Einstein era foarte distrat, era de notorietate publică. Într-o zi, plimbîndu-se prin grădina de lîngă casă, pierdu ochelarii și s-a enervat rău de tot din cauza asta. Învățatul se bucură, cînd o fetiță a venit alergînd la el și i-a întins ochelarii pierduți.

— Mulțumesc foarte mult, copilo ! Cum te cheamă, dragă !

— Clara Einstein, tăticule — răspunse fiica lui de șase ani, care era obișnuită cu ciudățeniile tatălui său.

★

PROBLEMA TRENURILOR CARE ÎNTÎRZIE

Trenul a întîrziat cu o oră. A venit. A pufăit. A plecat mai departe. Numai ce a ieșit trenul din gară, pe peron a apărut în fugă un cetățean obosit și transpirat.

— Ei drăcie ! Am întîrziat !

Pînă și la trenurile care întîrzie se mai găsește cîte cineva să întîrzie...

TURHAN RASIEV — Bulgaria

★

SĂRBĂTORITUL

Vasea a împlinit cincizeci de ani. Colegii de muncă au strîns bani pentru un anunț la ziar spre a-l felicita. Despre necesitatea unei asemenea felicitări, s-a ocupat din timp prietenul lui, Iurii. S-au apucat să lucreze asupra textului, încercînd să-și rememoreze pagini din viața celui care trebuie sărbătorit.

— Deci la lucru. Tu, Vasea, în excursie în Bulgaria ai fost ? Ai fost. Fără scandal, acolo ? Scriem — a reprezentat cu cinste țara noastră peste hotare. Cîte locuri de muncă ai schimbat ? Douăzeci ? Scriem — fără el nu ne-am putea descurca în multe sfere de activitate în întreprinderea noastră. Ai trei copii ? Ți-ai adus contribuția la rezolvarea problemei demografiei.

Au scris totul pe hîrtie, apoi i-au urat multă sănătate și dedesubt au iscălit membrii colectivului de muncă. După care colegii s-au dus la restaurant să sărbătorească compunerea făcută. Au băut cîte o sută — prea puțin. Au băut cîte două sute — tot prea puțin. S-au terminat banii.

— Mai avem banii pentru anunțul la ziar! Dacă-l mai scurtăm ne mai ajunge cîte o sută.

L-au scurtat. Puțin. L-au mai scurtat.

Dimineața, Iurii cu puțin mărunțiș s-a îndreptat spre redacția ziarului local. In scurt timp în ziar a apărut următorul anunț :

„VASEA ! N-AVEM CUVINTE. COLEGII DE MUNCĂ."

★

— Julia, ce-ai să faci cînd ai să crești mare cît mămica ?

— Cură de slăbire !

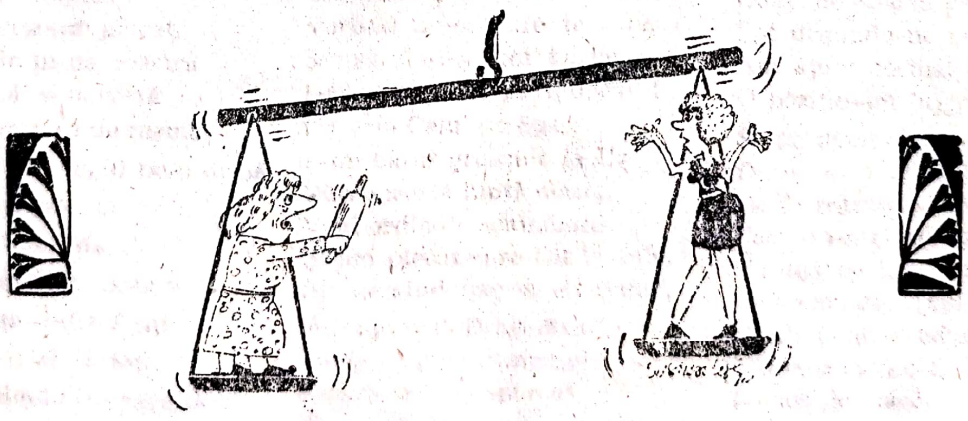

Rubrică realizată prin culegere, traducere și adaptare de KOLEA KURELIUK. Ilustrațiile : FLORIN SUȘINSCHI.

(Urmare din pag. 35)

ABAILARD (ABELARD)

„Dragostea este una din bolile care nu se pot ascunde. Un cuvînt, o privire indiscretă, însăşi tăcerea o descopere".

ADANSON, D-na

„Un amant este un bărbat în mîinile căruia o femeie dă reputaţia şi fericirea sa, şi aproape întotdeauna, în gura lupului".

AMELOT

„Iubim în genere femeile frumoase din înclinare, pe cele urîte din interens şi pe cele virtuoase din raţiune".

ANDERS, Georges

„O prejudecată curentă a femeilor este că cele mai multe ar fi, de cînd lumea, roabele bărbaţilor. Eroare profundă, sînt în primul rînd şi copleşitor, sclavele vremurilor".

ANDREOLIS, Marie

„Femeia sportivă de astăzi, cea lipsită de discernămînt, înglobează în exerciţiile fizice mai mult sau mai puţin armonice, şi fenomenele sufleteşti. Dragostea mai ales devine un simplu match".

ARAGON, Don Alfonso d'

„Femeia este o creatură omenească care se îmbracă, pălăvrăgeşte şi se dezbracă".

„Pentru ca o căsătorie să fie fericită, ar trebui ca soţul să fie surd şi femeia oarbă".

ARCONVILLE, M-me d'

„Trebuie de aşteptat ca o femeie să înceteze de a mai fi frumoasă, pentru a-i putea considera meritul şi talentele sale".

ARGHEZI, Tudor

„Bărbatul care se plînge în versuri şi proză şi teatru, de femeia pe care o iubeşte, dă un bocet de insuficienţă".

ARISTOTEL

„Natura nu produce femei decît atunci cînd nu reuşeşte să producă bărbaţi".

ARNOULD, Sophie

„Femeia galantă este inelul care circulă în societate, şi pe care fiecare îl poate pune pe deget".

„Cea mai mare parte a femeilor se dau lui Dumnezeu, cînd nu le mai vede dracul".

„Sînt femei care îşi privesc iubiţii la fel ca şi cărţile de joc : se servesc de ele cîtva timp ca să joace, apoi le aruncă, cer altele, şi sfîrşesc prin a pierde cu cele noi, tot ce cîştigaseră cu cele vechi".

ASTUM, Emile

„Dragostea ca şi războiul are carnea sa de tun".

AUGUSTIN, Sfîntul

„Este o importantă chestiune a şti dacă femeile, la judecata viitoare, vor învia sub forma sexului lor : căci ar fi de temut ca nu care cumva ele să ne ispitească chiar şi în faţa lui Dumnezeu".

AULNOY, M-me d'

„Dragostea este ca şi frica : te face să crezi în toate".

AUREVILLY, Barbey d'

„Pentru ca o femeie să poată fi prietena unui bărbat trebuie să aibă o puritate imensă sau o forţă sufletească puternică".

„Îndrăgostiţii sînt ca somnambulii : ei nu văd numai cu ochii, ci cu tot corpul".

„A nu fi iubit este totdeauna un supliciu îngrozitor — un nonsens omenesc, căci dragostea trebuie să cheme dragostea".

„Fie la poet, fie la femeie, cînd suferinţa intervine în bătăile organelor noastre, această suferinţă este o dorinţă ce nimic nu izbăveşte, şi oamenii au numit-o Iubire".

BACON, Roger

„Dragostea este cel mai blînd şi mai bun dintre moralişti".

PLUGUȘORUL ANULUI 1918[1])

Aho, aho, copii armați,
Aho, aho, copii soldați,
Stați și nu mă năvăliți,
Că plugurile mi le zdrobiți,
Și cu mine n-o hopsiți.
Opriți plugul românesc,
Căci boierii hodinesc.
— Hodiniți, boieri, hodiniți,
De noi, plugărașii nu gîndiți,
Că afar-a-nseninat,
Cum e bine de arat,
Viorei și clopoței,
Îndemnați, voinici flăcăi !

Vă rugăm, boieri, sculați,
La fereastră ascultați,
Că al nostru plugușor
N-ați auzit deseori,
Nici n-ați mai întîmpinat
Un urat mai minunat.

De doi ani sîntem plecați
Peste munți, peste Carpați,
Să dezrobim ai noștri frați.
Dar al nostru mîndru plan
Ca să-l batem pe dușman,
Fu prea mare peste fire
Numai cu-atîta oștire
Ardealul să-l cucerim,
Cu România să-l unim.
Viorei și clopoței,
Nu vă temeți, măi flăcăi !

Cînd războiul s-a sunat
De al nostru împărat,
Înspre graniță-am plecat,
Rămînînd în urma noastră
Părinți, copii și nevastă.
Și sub îndemn ca de mamă
Am schimbat plugul pe-o armă
Și am trecut granița
Pînă la Cit-Sereda
Unde s-a-nceput lupta :
Noi, românii,-înflăcărați
Și maghiarii-nfometați.
Cu-acești huni o terminarăm
Prin păduri îi tot mînarăm,
Urmărindu-i pe poteci
Pe cai lihniți și rebegi.
Mergînd mereu așa fel,
Iată-ne la Udvarhel
Unde ne-a-ntîlnit germanul,
Vrînd să ne-nghită, vicleanul,
Din rea ciudă de abraș,
Neprimindu-l de tovarăș.
Dar a noastră soră, Franța,
Ne-a salvat a noastră viață,
Comunicîndu-ne-n grabă
Că-n țară bulgari ne pradă.
Viorei și clopoței,
În retragere, flăcăi !

Că vin hoardele dușmane
Cu furie și cu arme,
Țara să ne-o pustiască,
Neamul să ni-l cotropească.
Dar ai noștri comandanți,
Ne grăiau ca niște frați :
Flăcăi, vă-ntăriți ca piatra
Și vă iuțiți ca săgeata,
Că vin cu gînd multe hoarde
Să ia toate ale noastre,
Copii, părinți, soțioară,
Și a noastră sfîntă țară !
Viorei și clopoței,
Nu vă lăsați, măi flăcăi !

Apoi noi ne-am oțelit
Pe luptat și biruit
Și-așa prăbușirăm planul
De-a ne cuceri germanul.
Oastea-i mică, însă-i tare
Și cu gînd de apărare,
Cumpăna-i se pune-n cale :
Vorba-i de-o mare trădare.
Ș-apoi deși-a fost trădare,
I-am scărpinat pe spinare !
Cu voia Celui de Sus,
I-am bătut groaznic la Uz.
Dup-această luptă mare,
Veni ordin de schimbare
Și-am plecat spre Olt la vale.
Și mergînd mereu cu trinu',
Am ajuns la Bragadiru,
Unde ne-a și-ntîmpinat
Bulgăroiul cel spurcat,
Ce-i cu poftă ca să ia
Scumpa noastră Dobrogea.
Dar din gîndul lor măreț
Au să aibă un pesmeț,
Dar pesmeț mai multișor,
Să le dea și nemților.
Și-am luptat la Bragadiru
Contra neamțului, streinu'.
Nemții sînt mai vagabonți,
Au adus mai multe forți,
Cu gînd să ne ia pe noi
Toți prizonieri de război.
Viorei și clopoței,
Nu vă temeți, măi flăcăi !

Pentru nemți, huni și bulgari,
Sînt anume zile mari
Sortite de Dumnezeu
Să le dea-nzecit mai rău.
Și fiincă-am vroit noi,
O luarăm înapoi,
Muntenia-n curmezis,
Tot luptînd fățiș, fățiș
Și tot ne uitam cu jale
Înspre Dunăre la vale.
Cum fugeau femei, copii,
Bătrîni gîrbovi mii de mii,
Și strigau în gura mare :
— Vin germanii, vin bulgarii,
Vin și turcii și cu hunii,
Groaza lumii, spaima lumii !
Noi de mers mereu mergeam,
Dar și locul ne-alegeam,
Locul bun de o bravură,
Să le dăm scărpinătură.
Zile-ntregi și nopți întregi,
Mergeam prin sate pribegi,
Socotind că vom scăpa
Odat' de soarta cea rea.
Tot urmîndu-ne noi calea,
Am ajuns tocmai la Pralea,
O poziție-am înjghebat
Și pe nemți i-am scărpinat,
Dîndu-le o calcavură
De le trăzneau dinți-n gură,
Căci era-ntr-acele zile
Tocmai pe la Sfîntu Vasile
Zi-nsemnată, Anul Nou
Gătită pentru cadou.
Viorei și clopoței,
La poziție, flăcăi !

Apoi de la-acea zi mare
N-a mai zis nimic germanu'.
Și ai noștri aliați,
Văzîndu-ne disperați,

Scanned with OKEN Scanner

Ne trimiseră-ajutoare
De la Franța-n graba mare :
Mitralieri, tunuri, arme.
Apoi Anglia bătrînă,
Ș-Italia soră bună,
Ne-au dat arme fel de fel,
Mii de puști-mitralieri.
Rusia din Răsărit
Cu oști multe a venit.
America cea bogată
Stă s-observă-spăimîntată,
Dar românul una ține :
Să știe liftele păgîne
Că spre Moldova nu-i drum
Pentru Neamț, Bulgar și Hun.

E ! Boieri, de mult vă ur,
Mai ascultați ce vă spun
Privitor la ofensivă
Și la lupta decisivă :
În a lui Cireșar lună
De noi cei cu piept de fier,
Cu nemții lui Makenzen.
Atunci noi din Păltinata
Noaptea ca să nu ne vadă
Ca cela deștept, șiret,
Am venit lîngă Siret.
Lupta de la Mărășești ;
Tunuri sute, mii de oști
S-au zbuciumat zile-ntregi.
Oștile se-mprospătau,
Din nou lupta începeau,
Glas de tun pe cer ridică
Zeci de mii de vieți în clipă.
Tot așa și la Grozești,
La Cașin și la Mărăști
S-au dat lupte parte-n parte
Doar v-a înclina într-o parte.
Or la viață, or la moarte,
Decît făr-de libertate !
Viorei și clopoței,
Nu vă întristați flăcăi !

Ia ascultați boaieri mari,
Ce sînteți ca noi mai mari
Despre toate v-am urat,
Tîrgu-Ocna l-am uitat
Că acum mi-aduc aminte
Despre cele mari și multe
Lupte de pe dealul Ocnei,
Tocmai ca în focul Ghenei.
Cam prin luna lui Cuptor
Fu în gîndul nemților
Să ocupe Ocnele,

Sări-le-ar măselele !
Gîndul lor se prăbuși
Ocna de a cuceri,
Căci ai noștri ostași iuți
Ce-au trăit mereu prin munți,
I-au atras din pantă-n pantă
Pînă în valea cea Bogată,
Unde-un loc ales ne-am fost
Pe germani i-am luat la rost ;
Și le-am dat bătaie fină
Ca pe timpul lui Atilă.
I-am bătut, i-am căpchiet
De-au crezut că toți se pierd.
Și cînd i-am făcut scăpați,
Fugeau pitiți printre brazi ;
Nici unul nu nimerea,
Nici drumul, nici cărarea
Și din gură mormăia :
— E, Rumanski, nem bizon,
Tare iuți, cu toți voghion,
Vala manek zadeba
Ioi, romanski, nu mai da !
Ei credeau că e pomană
România-i o năframă,
Să o ia de pe pămînt,
Însă de... Domnul n-a vrut.
Viorei și clopoței
Curaj mare măi flăcăi !

Boeri din treapta de sus,
Tot mai am ceva de spus.
Multe, multe v-am urat,
Tot mai am de stat la sfat.
Tot mai am de spus de aia,
Despre cota Cireșoaia.
Acea cotă rău ursită,
Cotă rea nenorocită :
Era-n luna lui Cuptor,
Cînd ai noștri încercară
Să ia ofensiva iară,
Tunurile bubuiau,
Pămîntul zguduiau,
Gloanțele țipau în vînt,
Cădeau flăcăi la pămînt,
Cerul se întuneca,
Purceaua pe sus trecea,
Pe voinici îi căuta :
Ba îs ici, ba îs colea
Și-n pămînt cînd se spărgea,
Cîte opt în sus zvîrlea.
Dar ai noștri voinicei
Cu suflete mari de lei,

Cu blîndețea ca de miei
„Înainte !“ toți strigau,
Cerurile răsunau,
Mitraliera 'ncepea ;
„Rata-ta-ta, rata-ta-ta“
De nu puteai nainta.
Apoi ai noștri cei-nalți.
Ofițeri, grade, soldați
S-au decis să rămînem
Pe poziție cu-ndemn
Și dacă-or ataca iară
Să-i luăm la păruială.
Viorei și clopoței,
Rămîneți pe loc flăcăi !

Iată că-ntr-o zi cu soare
Veni ordin de schimbare,
Ca să ne repauzăm
Și-apoi iar să ne-nturnăm,
Pe germani să-i scărpinăm.
Stăteam în repauzare
În comuna Valea-Mare,
Cînd vine vestea de-odat'
C-armistițiu s-ancheiat
Viorei și clopoței,
Veseliți-vă flăcăi !

Din comuna Valea-Mare.
Veni ordin de plecare
La gară la Valea-Seacă,
Unde trenul ne așteaptă
De plecare înspre Huși,
Ca să-i ostoim pe Ruși
Și să-i deșteptăm din somn.
Zi și noapte dorm și dorm,
Iar din somn cînd se deșteaptă
Spre orașe se îndreaptă
Bat, dau foc și tot omoară.
Ce-o să-i luăm la răfuială !
Să știe c-a noastră țară
În veci de veci n-o să piară,
Căci soldatul cel român
Nu merge dormind pe drum
Ca rusnacul cel nebun.
Unde merge face fraită
Și cu gîndul la hazaică
Cînd zice românul hai
El cu donița de ceai
Cică vrea și el război
Cînd i-aproape, dă înapoi,
Republică, hazaică și frai,
Vutcă, mahurcă și ceai,
Mereu, e-nbuibat să plece

Scanned with OKEN Scanner

Ce credeți că se petrece ?
Nimic decît ... apă rece !
Viorei și clopoței,
Tot mai îndemnați flăcăi !

Dup-un mers în tren de-o noapte
Ne-am oprit nu chiar departe
Într-un sat lîngă Roman,
Să dăm bonjur lui Ivan.
Cînd la Roman ce să fie ?
Cît lumea ruși puzderie.
Toți ziceau că aici îi trai,
Butoaie pline cu ceai.
Hazaică este mișto,
Iașno dobre, harașo.
Cînd zicea dobre cumetru,
Hop și noi cu polimetru ...
Am mers în oraș cu toți
Și-i prindem cum prinzi pe hoți
Grupuri, grupuri îi formam
Și „Suda na tren, Ivan !"
Ivan, s-a stricat frăția
De-acum pașol na Rusia.
Alianța strică tot
Cu tovarășul nerod
Cazi și de pe pod în glod.
Viorei și clopoței,
S-alungăm pe ruși, flăcăi !

Din Roman, Hălăucești,
Am plecat înspre Cristești,
Spre Pașcani, Lespezi, Verești,
Și apoi cu toții lipcă
Am plecat înspre Prelipcă.
Și-am mînat rușii din spate
Ca pe turme speriate.
Iată că fără de veste
Veni ordin, nu poveste
În pripă să ocupăm
Al Bucovinei front gol,
C-aici rușii , ca netoții,
Au lăsat frontul cu toții
Și iaca așa de la o laltă,
În Arborea sfărîmată,
În tranșee ne-am trezit,
Cînd credeam că s-a sfîrșit,
Dar aicea am aflat,
C-armistițiu-a expirat.
Și-i gata să-nceapă iară
Lupta din trecut an-vară,
Cînd deodată veste vine
Armistițiu-n prelungire

Ș-apoi că la noi s-ar face
Tratativele de pace.
Nu durează două zile,
Altă veste iar ne vine.
Cu mirare toți s-asculte :
Tratativele au fost rupte.
Nu durează mult, o zi,
Altă veste prevesti
Că din nou s-au fost luat
Tratative-n discutat.
După aceste multe vești
Ăm plecat din Ilișești
Înspre Suceava, Dolhești.
Prin sfîrșit de Făurari,
Eram în Dolheștii-Mari,
Iacă vestea ne-a sosit
Că pacea s-a-nfăptuit.

Și, cum stam în acest sat,
Ne-a cuprins adînc oftat
Pentru rău și chinuire
Ce a fost pe omenire ! ...
Pentru grijă ș-obosele
Ce-au avut în vremuri grele !
De-acum tot s-a terminat,
Țara-a demobilizat.
De bine îns-om avea parte
Mîini, poimîini, ... ori mai departe !

Viorei și clopoței,
Înspre casă, măi flăcăi !
Măi flăcăi din triste zile,
Acu nu-i timp de jelire,
Dar nici pentru-nveselire.
Ci de muncă încordată
Căci sîntem în țara toată
Ca atunci cînd va suna
Ceasul de-a ne răzbuna,
În păr toți gata să fim,
Dreptul să ni-l cucerim
Să-i sortim morții de veci
Pe-aiștea ce-s făr-de legi
Și-ntr-un timp și mai în scurt
Pe cei care au vîndut
Ș-au comis delict, trădări,
Ș-acum stau ascunși în țări.
Viorei și clopoței,
Cu folos munciți, flăcăi !

Osebit de aste toate,
Cu privire la dreptate,
Cer iertare, mai vorbesc
Despre dreptul românesc.
Spre dumneavoastră, boieri,
Care sînteți moșieri,
Am de zis o cuvîntare
Pentru chestiuni agrare :
Pentru pămînt am luptat
Din zori pînă-n înserat,
Nu uitați boieri 'mneavoastră
Pilda regelui frumoasă !
Fapta sa de bun și blînd,
Negrăit de mare sfînt.
Nu uitați cinstiți boieri,
Care sunteți moșieri,
Că țaranul cu moșie
E a țării chezășie.
La ureche viorei,
Cu nădejde, măi flăcăi !

Acum termin și zic eu :
Să vă deie Dumnezeu
Viață lungă fericită,
Sănătate întregită,
Masă, casă, luscuită,
De bun oaspeți locuită.
Și mai zic ca să trăiască
Oastea noastră românească.
Să trăiască Capul țării
Împreună cu 'ofițerii.
Să trăiți și dumneavoastră,
Cred că nu e vorbă proastă,
Dar nici eu să nu bolesc,
Poate că mai trebuiesc
Pentru țărișoara mea
Ce e ca o floricea
Și în veci va fi-nflorită
Cu voinici împodobită.
Cu viorei și clopoței
Să vă-mpodobiți, flăcăi !

'(compus de sergentul Bob Toader, comp. II, Reg. 27 inf. în prag de an nou 1918; preluat din Almanahul „Calendare românești pînă azi" — 1918)

Scanned with OKEN Scanner

CUPRINS

Pag.

INTERVIU

■ Astăzi — sociologul PETRU DRIȘCU:
„Reintegrarea României în Europa trece, neapărat, prin Bucovina" . . 2

PE EL — NOUĂ REDA-NI-L!...

■ Din lirica Veronicăi Micle 3
■ Cărțile — de Mihai Eminescu 3
■ Horia — de Mihai Eminescu 3
■ Notă la „Făt-Frumos din lacrimă" — de Grațian Jucan 4
■ Eminescu și tineretul:
„O scrisoare către studenți" — de Nicolae Iorga 4

RESTITUIRI

■ NICOLAE IORGA — scurte considerații — de Cecilia Latiș 5
■ NICOLAE IORGA și Cîmpulungul Moldovenesc — de Grațian Jucan . 6
■ Suceava — origine și tradiție — de Nicolae Moscaliuc 7
■ Biserica Mirăuți — de Vasile Demciuc 9
■ Destinul casei Millo — de Petru Froicu și Eugen Dimitriu . . 10

IN MEMORIAM

■ PETRU FROICU 12
■ DAN IOAN NISTOR 13

INEDITE

■ Corespondență:
— I. M. Dimitrescu către Leca Morariu — de Eugen Dimitriu și Petru Froicu 13
■ In exclusivitate pentru „ETHOS" — în serial —
— „Viața după viață" de Raymond Moody, în traducerea Doamnei DIA CRING — după versiunea franceză a lui Paul Misraki . . . 16
■ Cenaclu: CARMEN VERONICA STEICIUC 19
— Cu umezi ochi și zîmbet 19
— Ierburi cu nume ciudate 19
■ Meridiane culturale:
— Un voyage en France — de Simon - Petru Oprea 20
— Furtuna — de Jacques Gasc 21
— La „Cimitirul Marin" — de Jean Servieres 21
— Poem — de Antoinette Dard Puech 21
(Traduceri de Simon - Petru Oprea)

DICȚIONARUL LUI ORFEU

■ TUDOR FLONDOR — o viață închinată promovării muzicii naționale românești în Bucovina — de Emil Sadco 22

TEZAUR

■ Arhitectura populară bucovineană — meșteșug milenar — de Mihai Camilar 25
■ Obiceiurile populare strămoșești — mărturii de perenitate, surse de frumusețe — de Aurelian Ciornei 26
■ Perinița — originea dansului — de Aurelian Ciornei 27
■ Scăldăciunea — de Dan Ioan Nistor 27

Scanned with OKEN Scanner

■ Comori bucovinene :
— Invocaţie la naşterea pruncului 28
— Cîntec de leagăn 28
— La melci 28
— Închinare la nuntă 28
— Cununiţa grîului (Hora Sînzienelor) 28
— Balada ciobanului care a murit pe Pietrosul Bistriţei 28
— Scoală-te, tătucă dragă (bocet la moartea tatălui) 29

POATE NU ŞTIAŢI CĂ...

■ Grupele sanguine au o legătură directă cu trăsăturile noastre de caracter . 30
■ Fundamentul ştiinţific al pesimismului 32
■ Formaţiile artistice de amatori nu sînt „invenţia" ex-regimului . . . 33

COGITO — ERGO SUM

■ Spicuiri din cugetările lui NICOLAE IORGA 35
■ Despre patrie — de Vasile Şerban 35
■ Antologia dragostei şi a femeii — culegere de Aurel George Stino, texte alese şi prezentate de Eugen Dimitriu 35

CINE RIDE LA URMĂ...

■ Umor pe meridiane — în traducerea lui KOLEA KURELIUC şi ilustraţia lui FLORIN SUŞINSCHI 36
■ Plugușorul anului 1918 41

Scanned with OKEN Scanner

CONSTITUINDU-SE ca un omagiu adus pămîntului și neamului nostru, multimilenare, paginile revistei „E t h o s" vor aduce în unitate de limbă, de cuget și simțire, iubirea curată, luminoasă și veșnic datornică spiritualității populare, din care s-au ales și se vor mai alege nestematele creații ale culturii și artei românești.

DORIM a face din revista „E t h o s" o tribună a dragostei oamenilor pentru tradițiile și comorile culturii naționale și universale, știind bine că numai astfel ea va porni spre dăinuirea în timp și spațiu a spiritului neamului românesc.

MULȚUMIND colaboratorilor care ne-au sprijinit în editarea acestui număr, așteptăm cu interes impresii și sugestii din partea dumneavoastră și, mai ales, materiale originale care să fie în concordanță cu ceea ce dorim a face : o informare culturală complexă, care să trezească interesul tuturor — copii, tineri, vîrstnici, săteni sau orășeni.

PAGINILE REVISTEI NOASTRE V Ă A Ș T E A P T Ă !

Scanned with OKEN Scanner

EDITOR:
CENTRUL DE CREAȚIE POPULARĂ – S U C E A V A –
Aleea Ioan Vodă Viteazul Nr. 5
cod 5800 – S U C E A V A –
– TELEFON – 987/21096 –

COLECTIVUL REDACȚIONAL :
RODICA DOMINTE, AURELIAN CIORNEI, ILEANA ȘUTAC,

GRAFICA – ILEANA BARDĂ
TEHNOREDACTOR – CONSTANTIN TALPALARU

Tiparul executat la Tipografia Suceava,
sub cd. nr. 42, tiraj 3.000 exemplare

Scanned with OKEN Scanner